

TAMPEREEN YLIOPISTO

Sanna Peippo

”Mä tykkään raaemmista.”

Televisio-ohjelmien laatu esikouluikäisten lasten kokemana

Tiedotusopin pro gradu -tutkielma
Maaliskuu 2008

TAMPEREEN YLIOPISTO

Tiedotusopin laitos

PEIPPO, SANNA: ”Mä tykkään raaemmista.” Televisio-ohjelmien laatu esikouluikäisten lasten kokemana

Pro gradu -tutkielma, 105 s. + 5 liites.

Tiedotusoppi

Maaliskuu 2008

Tutkielmassani tarkastelen 6–7-vuotiaiden lasten käsityksiä laadukkaan televisio-ohjelman ominaisuuksista. Selvitän tätä jäsentämällä aineistoa kahden eri näkökulman kautta, jotka ovat haastattelemieni lasten televisionkatselu yleisesti ja ominaisuudet, jotka tekevät lasten mielestä tv-ohjelmasta laadukkaan. Teoreettinen viitekehyseni on yhteiskunnallinen lapsuustutkimus, jossa lapset esiintyvät itseään koskevan tiedon aktiivisina informanteina. Näkökulmaani laatuun voi kuvailla relatiiviseksi eli suhteessa erilaisiin sosiaalisiin systeemeihin, kuten perheeseen ja ystäväpiiriin. Laadullisen tutkimuksen tutkimusperinteistä tutkielmani sitoutuu aluksi löyhästi Grounded theory -lähestymistapaan, mutta kytkeytyy lopulta yhteiskunnallisen diskurssianalyysin sisältöjä ja merkityksiä korostavaan tulkitsevaan suuntaukseen.

Lähtökohtani on, että televisiota katsomalla lapsi oppii. Lapsi on myös aktiivinen median käyttäjä. Aineistoni koostuu 15 lapsen yksilohaastattelusta, joissa näytin ensin piirretyn kuvan televisiota katsovasta pariskunnasta. Tämän jälkeen keskustelimme television katsomisesta ja tv-ohjelmista. Samalla lapsi piirsi lempitelevisio-ohjelmastaan.

Varsinaisia tutkimustuloksia on kaksi. Ensimmäinen tulos kuvaa tv-ohjelmien laatua ohjelmien ulkopuolisten tekijöiden kautta. Toinen tulos korostaa tv-ohjelmien sisäisiä tekijöitä eli ominaisuuksia. Molemmat puolet jakaantuvat yhteensä viiteen pienempään laatudiskurssiin, joten yhteensä laatudiskursseja on kymmenen. Tv-ohjelmien ulkopuolisissa tekijöissä laatua on lapselle se, että televisiota saa katsoa silloin kuin itselle sopii. Lapsi haluaa katsoa sekä lasten- että aikuisten ohjelmia ja nähdä vanhemmille tarkoitettuja ohjelmia. Kaupalliset kanavat ja ulkomainen tuotanto korostuivat lasten mainitsemisessa ohjelmissa. Lapset arvostavat myös leikkeihin sopivia tv-ohjelmien oheistuotteita, joten niitä voidaan pitää yhtenä laadun kriteerinä.

Televisio-ohjelmien sisäisissä tekijöissä laatuominaisuuksia ovat itseä kiinnostava aihealue ja hahmoon samastuminen. Kauniit hahmot ja huumori olivat odotetusti tärkeitä lapsikatsojille. Aikaisemmista tutkimuksista poiketen tyttöjen lempiohjelmissa oli havaittavissa vahva juoni sekä hyvän ja pahan taisteluasetelma. Jännityksen tunteiden diskurssi oli näin ollen yksi vahvimmista laatudiskursseista. Uutta oli myös se, että lasten suosimat ohjelmat haastavat lapsikatsojan ongelmanratkaisuun.

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
2. MEDIAN KASVATTAVA VOIMA.....	7
2.1 Muuttunut lapsuus ja mediaympäristö	7
2.2 Lapset ja media -tutkimuksen perinne	9
2.3 Mediakielitaito lapsen apuna	10
2.4 Oma lapsikäsitkseni	14
3. LAPSET JA TELEVISIO	16
3.1 Lastenohjelmien lyhyt historia.....	16
3.2 Lapset ja televisio tutkimuksissa.....	17
3.2.1 Terveysvaikutuksista interaktiivisuuteen.....	17
3.2.2 Kasvatukselliset ohjelmat vs. viihde.....	20
3.2.3 Aikaisempien tutkimusten anti.....	21
3.3 Hyvä paha televisio	23
4. TELEVISIO JA LAATU	26
4.1 Television laatukseskustelu	26
4.2 Laadun eri määritelmät	28
4.3 Katsojan kokema laatu	31
5. MITEN LÄHESTYÄ TV-OHJELMIEN LAATUA LASTEN KANNALTA?.....	33
5.1 Tutkimuskysymykset	33
5.2 Aineiston hankinta	36
5.3 Aineiston analyysi.....	41
6. HAASTATELTUJEN LASTEN TELEVISIONKATSELU	45
6.1 Television rooli lasten elämässä	45
6.2 Tätä lapset katsovat	49
6.3 Lasten lempiohjelmat.....	53
6.4 Lasten ja aikuisten ohjelmat.....	57
6.5 Lastenohjelmien tuotteistus.....	63
7. HAASTATELTUJEN LASTEN KÄSITYKSET LAADUKKAAN TV-OHJELMAN OMINAISUUKSISTA.....	68
7.1 Tietty aihealue kiinnostuksen kohteena	68
7.2 Samastuminen hahmoihin ja tarinaan	71
7.3 Raa'at, jännittävät ja salaiset jutut	74
7.4 Pulmien tai ongelmien ratkaisu.....	78
7.5 Kiva, kaunis ja hassu.....	79
8. YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA.....	83
9. JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET.....	93
LÄHTEET.....	98
Liitteet.....	106

1. JOHDANTO

”Nykyään lastenohjelmat on toosi väkivaltaisia, esim. jossakin Digimonissa ne melkein tappaa toisiansa ja Spice-tyttöissä annetaan tytöistä aivan väärä ihannekuva. Vanhat Sykeröt, Nalle Luppakorvat ja Muumit ym. kuvioihin takaisin!!”

(Nimimerkki ”ssj” YleX:n nettikeskustelussa Parhaista lastenohjelmista)

Lukuvuonna 2002–2003 työskentelin eräässä päiväkodissa esikoulun opettajana. Meillä oli perjantaisin aina leikkipäivä, jolloin lapset saivat tuoda jonkin lelun kotoaan päiväkotiin ja sillä sitten leikittiin koko tarhapäivä. Poikien keskuudessa oli tuolloin hyvin suosittu leikki, jossa erilaiset Lego Group -lelu-yhtiön Bionicle-hahmot taistelivat keskenään. Poikien leikki vaikutti päällisin puolin sekasortoiselta kaikkine äänitehosteineen ja rajuine juonenkäänteineen, jonka vuoksi leikkiä jouduttiin usein rajoittamaan, ja joskus se jopa kiellettiin. Muistan kollegani sanoneen, että nuo ovat ihan kauheita nuo nykyiset lastenelokuvat, kun ne poikivat tuollaisia leikkejä. Kollegani oli jo ajat sitten pudonnut kärryiltä, eikä hän ollut siitä yhtään pahoillaan, päinvastoin. Bionicle-hahmoihin todella liittyi 7–16-vuotiaille suunnattu elokuva, joka selvästi markkinoi Lego-tuotteita lapsille. Muistelin mielessäni oman lapsuuteni televisioviihdettä ja lastenohjelmia, kuten *Tohtori Sykeröä*, *Kallen kiipeilypuuta* ja *Lohikäärme Justusta*, jotka tuntuivat tuolloin maailman parhaimmilta ohjelmilta. Halusin lisää ymmärrystä siihen, miksi aikuiset tuomitsevat uuden lastenkulttuurin huonoksi, kun samalla lapset heittäytyivät intoa puhkuen noiden ”vahingollisten” elokuvien ja muiden tv-sarjojen vietäviksi. Jospa ne antavatkin lapselle jotain, jota me aikuiset emme huomaa. Näin syntyi aihe pro gradu -tutkielmaani.

Ristiriitaiset päiväkotikokemukseni herättävät kysymyksen, millainen on laadukas television lastenohjelma. Television ja sen laadun tutkimuksella on kansainvälisesti pitkät perinteet, ja viime aikoina myös Suomessa on paneuduttu tarkemmin lapsen ja median suhteen tutkimiseen. Mediakasvatus on tunnustettu tärkeäksi osaksi päiväkotien ja peruskoulun opetussuunnitelmia, jonka vuoksi huomio on kohdistettu lapsen aktiiviseen toimijuuteen oman mediasuhteensa rakentajana. YLEn lastenohjelmat julistavat noudattavansa tiedonvälityksessään korkean journalistisen laadun vaatimusta, ja vanhemmat määrittelevät omista lähtökohdistaan, mikä heistä on laadukas lastenohjelma. Johdannon alussa oleva internetkeskustelun osa tiivistää aikuisten huolen laadukkaiden lastenohjelmien häviämisestä. Usein unohtuu, että myös lapset osaavat muodostaa oman mielipiteensä ja että tuon mielipiteen pitäisi olla hyvin arvokas sekä ohjelmia tuottaville tahoille että lasten vanhemmille. Sillä onhan tavoitteena, että ohjelmien tuottajat palvelevat katsojia ja että vanhemmat ymmärtävät omaa lastaan. Lasten televisionkatselu vapaa-

ajanviettotapana on lisääntynyt merkittävästi, ja lapset omana kuluttajaryhmänään on tunnustettu potentiaaliseksi asiakasryhmäksi. Näin ollen se, miten lapset määrittelevät katsomiensa televisio-ohjelmien laadun, nousee tämän pro gradu -tutkielman keskeisimmäksi kysymykseksi.

Tiesin aiheen keksittyäni välittömästi sen, että haastattelen esikouluikäisiä lapsia siitä, miten he määrittelevät katsomiensa televisio-ohjelmien laadun. Halusin paneutua erityisesti siihen, katsooko lapsi lastenohjelmia sen vuoksi, että siellä riehutaan ja kamppaillaan, vai koostuuko laadukas lastenohjelma aivan jostain muista elementeistä. Aioin tutkia, mitä mieltä lapset ovat television lastenohjelmista ja niiden laadusta. Tehdessäni koehaastatteluja huomasin kuitenkin, etten voi rajata laadun määrittelyä koskemaan vain lasten katsomia lastenohjelmia, vaan mukaan oli otettava myös muut televisio-ohjelmat sekä elokuvat. Tämä johtuu siitä, että lapsi ei osaa vielä 6–7-vuotiaana erotella ohjelmagenrejä kovin hyvin toisistaan ja että lapset tosiaan katsovat televisiosta paljon muitakin ohjelmia kuin lastenohjelmia.

Lapsuuden ja aikuisuuden rajat ovat hämärtyneissä, mutta niitä myös rakennetaan uudelleen. Tutkimusta tarvitaan juuri niistä seurauksista, joita yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ovat saaneet aikaan lapsia ja mediaa koskevissa julkisissa keskusteluissa ja tutkimuksissa. Lapset joutuvat nykyään kohtaamaan aivan toisenlaisen mediaympäristön kuin mitä heidän vanhempansa ovat kohdanneet. 1980-luvulta alkanut räjähdysmäinen medioiden lisääntyminen juuri lähinnä digitaalitekniikan kehityksen myötä tarjoaa lapselle ja nuorelle valtavan määrän erilaisia medioita, joiden kautta jäsentää elämäänsä. Tämän päivän lapsi kasvaa ja kehittyy ympäristössä, jossa perinteisten kirjojen ja sarjakuvien lisäksi on suuri määrä televisio- ja radiokanavia, videoita ja DVD-soittimia, pelikonsoleita ja tietokoneita – ja nettiyhteyden takaa avautuva internetin ihmemaa (Buckingham 1998, 4–13; Buckingham 1998, 558, [www-lähde](#); Suoninen 2004, 40.)

Keskustelu, johon omalla tutkimuksellani haluan osallistua, on juuri tuo huoli lasten katsomien tv-ohjelmien laadusta ja niiden vaikutuksista lasten jokapäiväiseen elämään. Lasten mediaympäristön ja yhteiskunnallisen aseman muutos sekä aikuisten kasvanut huoli median vaikutuksista ovat syitä, jotka perustelevat lasten määrittelemän laadun tutkimista. Lasten medioidenkäyttöä ja sen vaikutusta lasten elämään on tutkittu runsaasti. Varsinkin lasten televisionkatselua on tutkittu paljon. Mediakasvatuksesta eri muodoissaan on käyty keskustelua monenlaisten tutkimusprojektien ja seminaarien yhteydessä (Herkman 2001b, 60; Suoninen 2004, 12–21.) Kuitenkaan ei ole kovinkaan paljon tutkittu sitä, miten lapset itse määrittelevät televisio-ohjelmien laadun. Lapsiin kohdistuva vastaanottotutkimus ilman aikuisten laatumäärittelyä on melko uusi tutkimusalue

yhteiskuntatieteissä. Haluan omalla tutkielmallani osallistua uuden yhteiskunnallisen lapsuustutkimuksen tekemiseen, jossa lapsi toimii itseään koskevan tiedon asiantuntijana. Taustalla vaikuttaa konstruktivistinen oppimiskäsitys, jota esittelen seuraavaksi.

Konstruktivismiin mukaan sosiaalisen maailman ilmiöt tuotetaan kielessä puheena ja kertomuksina, ja sosiaaliset ilmiöt ovat perimmiltään kielellisiä konstruktioita, kielen avulla luotuja ja muokattuja merkityksiä (Eskola & Suoranta 1998, 81). Kieli on keskeisessä roolissa tässä tutkielmassa, jossa lapsia haastatellaan. Sanoilla on suuri merkitys laadun määrittelyssä. Käytinkin laatu-sanana sijaan sanoja ”hyvä” ja ”paras” kysyessäni lapsilta tv-ohjelmien laadusta, sillä uskoin lasten ymmärtävän paremmin nuo sanat. Tutkielmassani esiintyy diskurssianalyttinen näkemys. Sen mukaan jokin yhteiskunnallinen ilmiö, joka tutkielmani tapauksessa on tv-ohjelman laatu, on olemassa sitä kautta, että se tuotetaan erilaisilla puhekäytännöillä, diskursseilla (emt., 81). Olen nostanut tutkielmassani lasten haastatteluista esiin erilaisia laatudiskursseja, joista olen muodostanut lasten määrittelemän käsityksen tv-ohjelmien laadusta.

Tutkielman aluksi kuvailen sitä, miten lasta ympäröivä mediamaailma on muuttunut ja millaisia eri käsityksiä median vaikutuksista lapseen vallitsee. Pohdin lapsen edellytyksiä arvioida tv-ohjelmien laatua sekä omaa lapsikäsitystäni. Kolmannessa luvussa kartoitan lapset ja televisio -tutkimuksen eri haaroja, jotta osaisin paremmin asettaa oman tutkielmani tuohon perinteeseen. Tarkastelen myös eri tutkijoiden käsityksiä siitä, onko televisiolla hyvä vai huono vaikutus lapsiin. Neljäs luku paneutuu television laatu keskusteluun ja -tutkimukseen sekä laadun eri määritelmiin aikuisten ja tutkijoiden näkökulmasta. Tarkoitukseni on lopuksi verrata, ovatko lasten laatumääritelmät kovin erilaisia aikuisten kanssa. Viides luku kerää yhteen ajatukseni ja kertoo tarkemmin tutkimusongelman lähtökohdat.

Luvuissa kuusi ja seitsemän pääsevät tutkielman tähdet eli lapset kertomaan, mitä ohjelmia he katsovat televisiosta ja mitkä ominaisuudet tekevät tv-ohjelmasta laadukkaan. Luvun kuusi näkökulma on enemmän taustoittava, ja se keskittyy tarkemmin sanottuna tv-ohjelman laadun ulkopuolisiin tekijöihin, kun taas luku seitsemän paneutuu tv-ohjelmien sisäisiin laatuominaisuuksiin. Luku kahdeksan vetää yhteen keskeisimmät tutkimustulokset ja pyrkii rakentamaan kokonaisvaltaisen käsityksen esikouluikäisen lapsen kokemasta tv-ohjelmien laadusta. Viimeisessä luvussa yhdeksän reflektoin omaa tutkielmaani ja pohdin sen avaamia jatkotutkimusmahdollisuuksia.

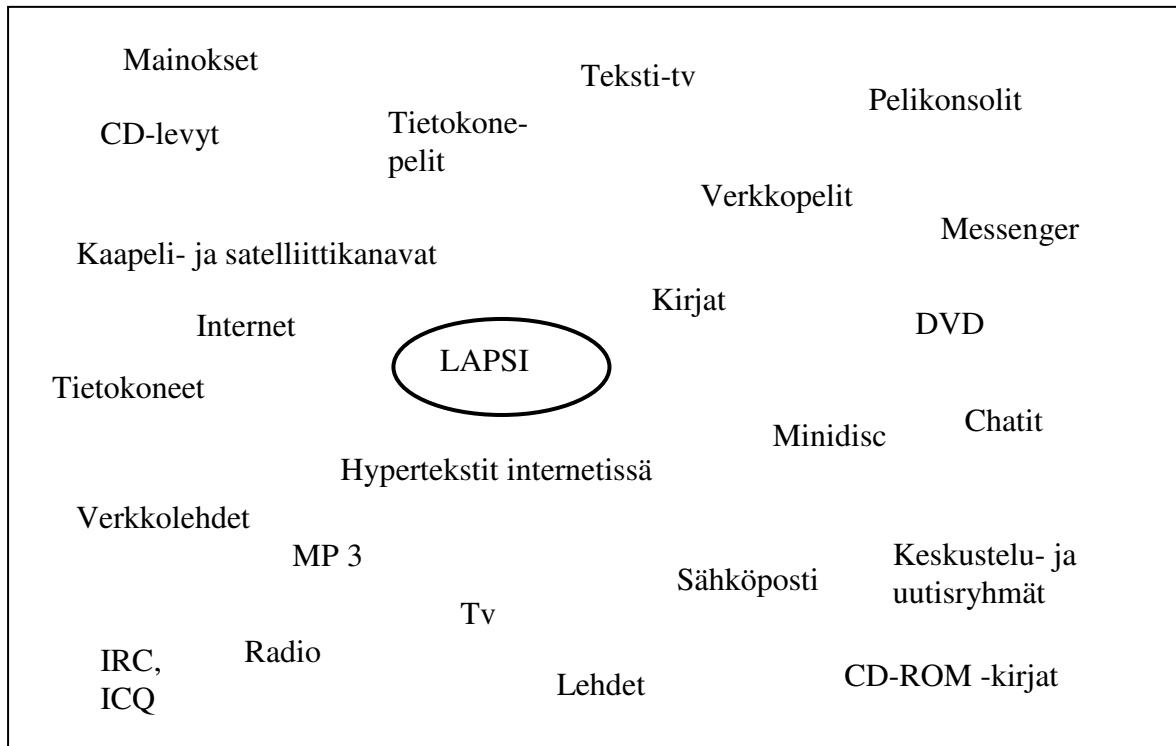
2. MEDIAN KASVATTAVA VOIMA

2.1 Muuttunut lapsuus ja mediaympäristö

Nykyajan lapset eivät vietä omaa lapsuuttaan enää samanlaisesti kuin kaksikymmentä vuotta sitten. Lapset käyttävät vapaa-aikansa eri tavalla. Esimerkiksi kirjojen lukeminen on vähentynyt, sillä vuonna 1981 10–14-vuotiaista luki kirjoja vapaa-aikanaan 98 prosenttia, ja vuonna 2002 sama luku oli 86 prosenttia. Television päivittäiskatsominen sitä vastoin on lisääntynyt. Vuonna 1981 televisiota katsoi 10–14-vuotiaista vapaa-aikanaan 67 prosenttia, ja vuonna 2002 luku oli kasvanut 80 prosenttiin (Tilastokeskus 2002, www-lähde.)

Brittiläinen mediakasvatuksen pioneeri David Buckingham (1998, 5–7) on koonnut eri tutkijoiden käsityksiä muuttuneesta lapsuudesta ja mediaympäristöstä. Esittelen niistä tässä keskeisimmät, joilla on oma vaikutuksensa lasten vapaa-ajanviettotapoihin, muun muassa television katsomiseen. Muutos näkyy erityisesti perherakenteessa, lasten liikkuvuudessa, lasten oikeuksissa ja lapsissa kuluttajaryhmänä. Perinteisestä poikkeavat perhemuodot, kuten yksinhuoltajaperheet, ovat lisääntyneet. Vanhempien odotetaan nykyisin kouluttavan lapsiaan kotona, ja lapset määrätään paljon useammin myös pysymään kotonaan. Heillä on vähemmän itsenäistä liikkumavapautta kuin kaksikymmentä vuotta sitten, joka johtuu paljolti ympäristön kasvavasta turvattomuudesta. YK:n lapsen oikeuksien julistusta seuraten monet maat ovat uusilla laeillaan suojanneet lasten oikeudet sekä perheen sisällä että perheen ja viranomaisten välisissä asioissa. Laillistetut lapsen oikeudet ovat kasvattaneet lasten painoarvoa potentiaalisena markkina-alueena ja kuluttajina.

Suoninen (2004, 9) kuvailee mediaa ”joksikin symbolista merkkijärjestelmää käyttäväksi välineeksi ja ilmaisutavaksi, joka tarjoaa sisältönsä kautta käyttäjälleen elementtejä erilaisten merkitysten muodostamiseen”. Tämä median määritelmä sopii myös omaan tutkielmaani. Kun puhumme mediasta, ajattelemme usein sellaisia sanoja kuin televisio, lehdet tai radio. Mediaympäristö koostuikin kyseisistä elementeistä 1960- ja 1970-luvuilla (Suoninen 2004, 37.) Nykyään mediaympäristöön kuuluu paljon muutakin. 1980-luvun lopulla alkanut kiihtyvä mediakentän muutos kolminkertaisti eri medioiden lukumäärän. 1990-luvulla käyttöön otettu digitaalitekniikka sekä laitteiden alentuneet valmistuskustannukset kiihdyttivät muutosta entisestään. Seuraavan sivun Kuvio 1. havainnollistaa 2000-luvun alun lapsen mediaympäristöä, jossa lasta ympäröivät monet erilaiset mediat. Kuviossa yksittäisen median sijainnilla ei ole merkitystä, vaan medioiden sijainti muuttuu lapsen ja tämän ympäristön mukaan.

Kuvio 1. Mediaympäristö 2000-luvun alussa (mukailtu Suoninen 2004, 39.)

Herkman (2001a, 18–19) kuvailee mediateknologian valtavaa lisääntymistä osaksi kulttuurin medioitumista, jossa mediavyöry tavoittaa ihmiset niin kotona, töissä kuin vapaa-ajallakin. On jopa puhuttu mediapaniikista, jossa lapset ja nuoret ovat joutuneet uusien välineiden pauloihin (Suoranta 2001, 24.) Herkman kuitenkin muistuttaa, että mediavyöry on melko tuore ilmiö, ja sen historiallinen suhteellisuus kannattaa muistaa, kun pohditaan mediakulttuurin vaikutuksia ihmisen ajattelemisen tapoihin. Ihminen muuttuu ajan kuluessa hitaammin kuin teknologia, mutta toisaalta mediateknologia kehittyy niin huimaa vauhtia, että uusi mediasukupolvi syntyy aina parin vuoden välein. Uuden mediasukupolven kokemukset medioista ja niiden maailmasta ovat aivan toisenlaisia kuin aikaisemilla sulupolvilla, joille kaikki on uutta ja ihmeellistä. Tämä johtaa toiseen medioitumisen ulottuvuuteen, kokemusten medioitumiseen. Kokemuksemme maailmasta ja tapamme hahmottaa sitä välittyvät yhä useammin jonkun median kautta. Tämä on hyvä muistaa, kun vertailemme aikuisten ja lasten erilaisia mielipiteitä uusista medioista.

Mediassa on siis tapahtunut todella paljon muutoksia viime vuosina, ja sillä on suuri vaikutus lapsiin ja heidän arvostamiinsa vapaa-ajanviettotapoihin. Buckinghamin (1998, 7–8) mukaan uuden teknologian käyttöönotto varsinkin digitalisoitumisen osalta murtaa rajoja sekä tuotannon ja kulutuksen että joukkoviestinnän ja yksityisen viestinnän osalta. Instituutiot ovat ”löytäneet” lapset

uutena kohderyhmänä. Erot videoiden, tietokonepelien ja mainosten välillä ovat muuttumassa yhdentekeviksi: kaikki tekstit ovat jollain tapaa muiden tekstien mainoksia. Muutoksen seuraamukset yleisöön ovat monimutkaistuneet, ja uudet kehityssuunnat lisäävät kuluttajien valinnanmahdollisuutta ja mahdollisuutta ”interaktiivisuuteen”. Buckingham lisää, ettei mediakokemusten merkitys lasten elämässä ole pienentynyt, vaan kokemukset ovat entistä monipuolisempia.

2.2 Lapset ja media -tutkimuksen perinne

Lapsiin suuntautunut mediatutkimus on näkökulmiltaan jakautunut vahvasti kahteen eri koulukuntaan. Eri tutkijat käyttävät jaosta eri nimityksiä, mutta pääosin tutkijat puhuvat lapsuuden lopusta tai vastavuoroisesti digitaalisesta sukupolvea (Suoranta 2001, 21; Buckingham 2000, 3–16.) Lapsuuden lopun näkökulma (Postman 1985, 87–152; Suoranta 2001, 21–22) korostaa sitä, miten uudet mediat, televisio etunenässä, tuputtaa lapsille aineistoa, jota he eivät osaa vielä omassa kehityksensä vaiheessa tulkita. Lapset siis aikuistuvat liian aikaisin. Televisio on luovuuden, mielikuvituksen ja tarinankerronnan tappaja, jonka turruttava ja passivoiva vaikutus perustuu sen satunnaiselta tuntuvaan signaalitulvaan. Asiantuntijat osoittavat sanansa kykenemättömille vanhemmille, jotka eivät osaa ottaa aikuiselle kuuluvaa kasvatustuuta. Monista tutkijoista tämä näkökulma on liian yksinkertaistava eikä se esimerkiksi ota huomioon lasten erilaisia valmiuksia tulkita median viestejä.

Toinen näkökulma on täysin päinvastainen edelliseen verrattuna. Siinä lapset ovat uuden digitaalimaailman keskuksessa ja alkavat aktiivisesti rakentaa kokemuksellista maailmankuvaansa jo vauvaiässä (Suoranta 2001, 27–28.) Lapset ovat tässä näkökulmassa pikemminkin kykeneviä sosiaalisia toimijoita kuin passiivisia median uhreja. Lapset osallistuvat aktiivisesti merkityksenantoprosessiin televisio-ohjelmia katsoessaan ja ovat paljon kykenevämpiä ja tottuneempia mediankäyttäjiä kuin yleisesti oletetaan (Buckingham 1998, 11.) Tämän näkökulman kritiikkinä on esitetty, että kaikki lapset eivät välttämättä ole ”kyvykkäitä” ja ”aktiivisia”, ja vaikka he olisivatkin, he saattavat silti tarvita tietoa ja aikuisen ohjausta joillain median alueilla.

Edellä kuvatut kaksi koulukuntaa liittyvät luonnollisesti mediakasvatuksen historiassa erottuviin kolmeen vaiheeseen: toissapäivään eli moralistiseen vaiheeseen, eiliseen eli esteettisen ja kriittisen tulkinnan vaiheeseen, sekä uuden alun eli mediakulttuurin vaiheeseen (Kotilainen & Kivikuru 1999,

16–22.) Kriittinen pedagogiikka väittää pohjimmiltaan, että mediakulttuuri omistaa kasvattavaa, pedagogista voimaa, joka vähitellen on ohittanut merkitykseltään ja affektiiviselta voimaltaan koulun antaman tiedon (Suoranta 1998, 33). Uuden alun vaiheessa median viestien vastaanottaja on sen sijaan yhä enemmän aktiivinen valitsija ja merkityksenantaja.

Kannattaa kuitenkin muistaa, että edellä mainitut mediakasvatuksen historialliset vaiheet pysyvät mukana ihmisten arjessa, vaikka mediakasvatus on suurimmalta osin menossa uusiin suuntiin. Buckingham (1998) puhuu nyt kriittisen kuluttajan kuolemasta. Sen sijaan, että mediakasvatuksessa jauhetaan lapsista joko aktiivisina tai passiivisina median kuluttajina, tulisi Buckinghamin mukaan pikemminkin keskittyä lasten erilaisten mediasuhteiden tutkimiseen. Tutkija on tullut siihen tulokseen, että akateemisella tutkimuksella on kaksi mahdollista suuntaa, johon mennä mediakasvatuksen tutkimuksessa. Tutkimus voi olla joko enemmän tai vähemmän mediakeskeistä. Buckinghamin mukaan molempia tarvitaan (emt., 13; Kotilainen & Kivikuru 1999, 16.)

2.3 Mediakielitaito lapsen apuna

Mediakasvatuksesta puhuttaessa saatetaan mieluummin käyttää sanaa mediataju tai medialukutaito. Näillä termeillä halutaan kuvata ja selittää henkilön valmiuksia tulkita median viestejä (Kotilainen 1999, 31, 33.) Kuten lapset ja media -tutkimusperinteen esittelyssä kävi aikaisemmin ilmi, lapset on perinteisesti totuttu näkemään suojelua ja holhousta tarvitsevana ihmisryhmänä. Ajatellaan, ettei lapsi kykene erottamaan television välittämää todellisuutta omasta arkitodellisuudestaan, vaan kuvittelee television tapahtumien olevan tosia. Lisäksi lapsilla ei ole kykyä suhteuttaa omaa toimintaansa televisiossa nähtyyn, joten television tapahtumat saattavat vahingoittaa lapsen ajattelua ja käyttäytymistä. Tämä on kuitenkin aivan liian mustavalkoinen ajattelutapa, ja useat tutkimukset ovat kumonnet nämä näkemykset. Toisaalta huoli lasten kyvystä arvioida kuvallista mediaa on aiheellinen, jonka ovat todistaneet lukuisat tutkimukset televisionkatselun ja aggressiivisen käyttäytymisen yhteydestä (Valkonen ym. 2005, 55–56.) Tämän päivän lapsi tarvitsee monipuolista medialukutaitoa, koska ympärillä vallitsee yhä monimuotoisempi mediaympäristö. Elektroniset tietokannat jäävät merkityksettömiksi, ellei ihminen ymmärrä tietojen välisiä yhteyksiä, tietoon liittyviä arvoja ja sitä, miten tietoa voi hyödyntää omassa elämässä (Kupiainen 2004, 6; Liukko & Kangassalo 1998, 11.)

Suomalaisessa mediakasvatuksen tutkimuksessa on käytetty sanaa medialukutaito, jolla on kuvattu ”henkilön kykyä käyttää medioita ja tulkita niiden sisältöjä” (Suoninen 2004, 24). Mediakasvatuksen tarkoituksena on synnyttää mediakompetenssia eli tiedostamisen kehitystä ja osaamista, joka pitää sisällään mediataidon ja sen soveltamisen. Mediataito saavutetaan tuottamisen, vastaanottamisen ja ilmaisun kautta. Mediakompetenssia on muun muassa taito ymmärtää mediaa ja erilaisia mediatekstejä (Kotilainen 1999, 39.) Mediakasvatuksen asiantuntijat puhuvat mieluummin mediatajusta, mediataidosta tai mediakielitaidosta. Elokuvatutkimuksen professori Jukka Sihvonen (2004, 8) puhuu mediatajusta, jonka hallitseva ihminen on harjaantunut mediaan kohdistuvan kriittisen ajattelun taidossa. Media ilmiönä ja siihen liittyvät käsitteet käyvät Sihvosen mukaan vuoropuhelua, josta ihmiselle kehittyy mediatajua. Mediakasvatukseen erikoistunut opettaja Jukka Haveri ei myöskään käytä käsitettä mediakasvatus, vaan hän ”puhuu mediataidosta, jota voi verrata uimataitoon. – Se auttaa selviämään hengissä” (Kivimäki 2004b, 21.)

Mediasosiologi Annikka Suoninen kehitteli käsitteen mediakielitaito, koska hän vierasti usein käytettyä medialukutaitoa. Hän perustelee kantaansa artikkelissa *Mediakäytön arkea ja juhlaa* (Kivimäki 2004a, 31) sillä, että jo 1–2-vuotiailla lapsilla kehittyy sellaista median tulkintataittoa, joka ei Suonisen mukaan ole myöhemmin kehittyvään lukutaitoon kytköksissä. Mediakielitaitoon kuuluu myös kyky tuottaa itse sisältöjä. Mediakielitaidon Suoninen jakaa kahdeksaan eri osa-alueeseen: ”Perustavia osa-alueita ovat tietoisuus eri mediavaihtoehdoista sekä tietoisuus omista median käyttötarpeista – ja tarkoituksista. Teknisten taitojen lisäksi kielitaitoon kuuluu ymmärrys median luonteesta ja välineelle ominaisesta muotokielestä. Mediakielitaitoon kuuluu myös kyky erottaa mediamaailma reaali maailmasta, fakta fiktiosta sekä ymmärrys mediatuotannosta. Tärkeitä ovat myös arvioinnin ja arvottamisen taidot.”

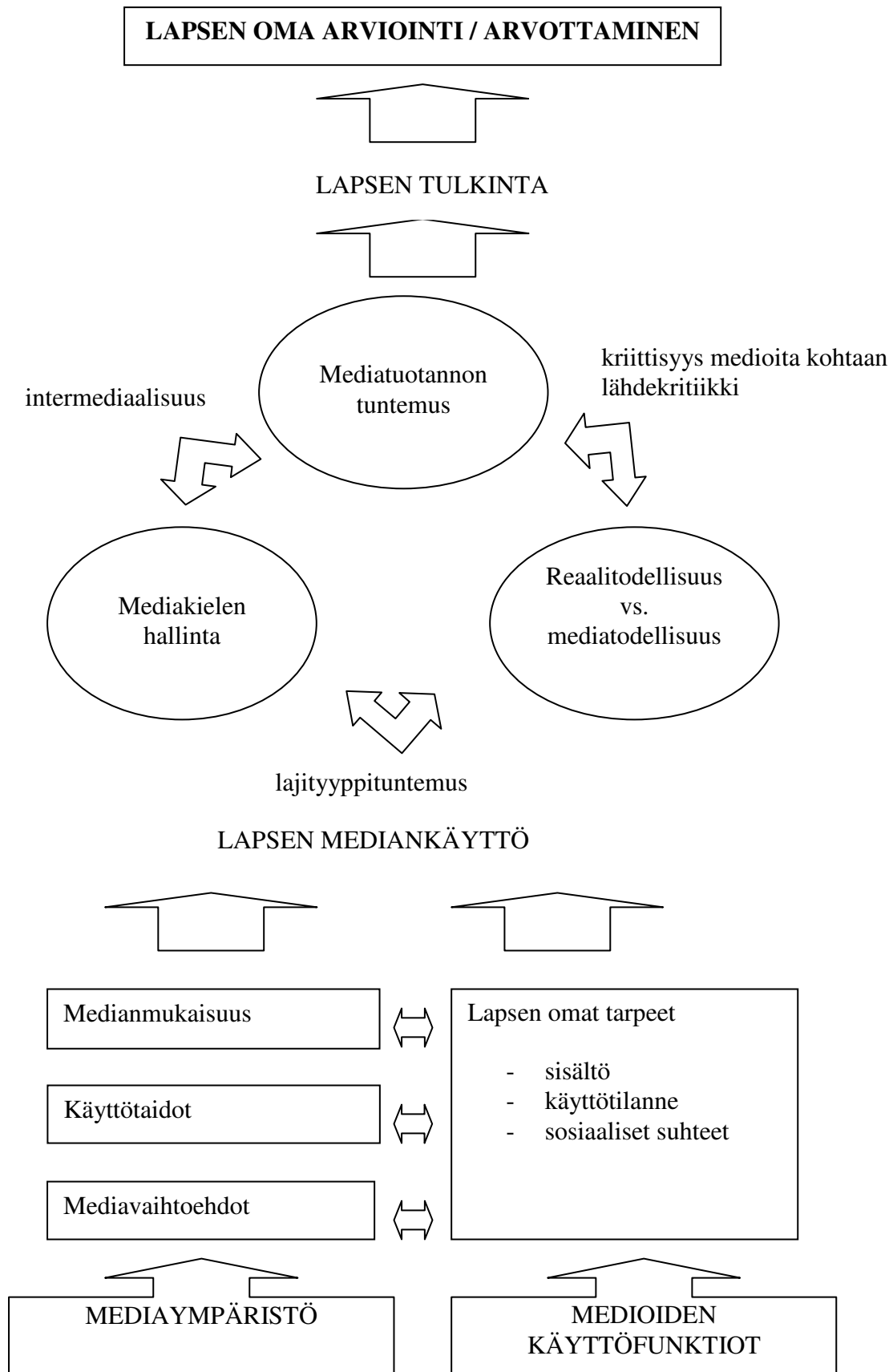
Mediapedagogiikkakeskuksen professori Heli Ruokamo (2004, 24) on samoilla linjoilla kahden edellisen kirjoittajan kanssa. Ruokamo painottaa Peili-lehden artikkelissa *Mistä mediataito syntyy?* sitä, että mediataitoon tarvitaan kahta eri osaamista: ”Medialukutaidon tarkastelua tulisi laajentaa myös mediakirjoitustaitoon, jota tarvitaan median tuottamisessa. Vasta nämä yhdessä muodostavat mediataidon.” Ruokamo määrittelee artikkelissaan myös mediakasvatuksen kovan ytimen. Siinä mediakasvatuksessa on kyse joko 1) median hyödyntämisestä opetuksen, opiskelun ja oppimisen välineenä, 2) median tuottamisesta tai 3) median kriittisestä tarkastelusta.

Suoninen (2004, 245) on muodostanut oman käsityksensä siitä, miten mediakielitaito näkyy lapsen mediankäytössä. Hänestä mediakielitaidon osa-alueisiin, joita ovat muun muassa mediatuotannon

tuntemus, mediakielen hallinta, faktan ja fiktion erottaminen (ks. Kuvio 2. seuraavalla sivulla), vaikuttavat lapsen mediankäyttö ja mediaympäristö. Lapsi tekee kielitaitonsa perusteella tulkinnan näkemästään ja arvioi/arvottaa katselukokemuksensa sen sisällön, esteettisyyden, teknisen suoriutumisen sekä sosiaalisen ja yhteiskunnallisen kokemuksen perusteella. Lapsen katselukokemuksen laatu on siis Suonisen mukaan kaikkea tätä.

Mediakielitaidon sisältöjen pohtiminen on tärkeää, kun halutaan selvittää, mitkä kaikki asiat vaikuttavat lapsen määrittelemään televisio-ohjelmien laatuun. Uskon lasten mediakielitaidon tasolla olevan merkitystä sen suhteen, miten lapsi osaa arvioida jonkin tv-ohjelman laatua. En kuitenkaan arvioi kovin tarkkaan lasten mediakielitaidon tasoja, sillä se ei ole tämän tutkielman tarkoitus. Tutkielma keskittyy ensisijaisesti lasten arviointeihin mediatuotteen sisällön perusteella, mutta uskon lasten arviointeihin vaikuttavan myös muita kuin sisältötekijöitä. Kuten kuvio 2. kertoo, uskon oman tutkielmani lasten käyttötilanteen ja sosiaalisten suhteiden vaikuttavan melko suurilta osin lapsen mediankäyttöön. Samoin mediaympäristön mediavaihtoehdot ja median käyttötaidot ovat ratkaisevassa osassa lasten arvioidessa televisio-ohjelmien laatua. Lapsen tulkinta ohjelmien laadusta muodostuu monien eri muuttujien vaikutuksesta, jonka vuoksi jokainen lapsi on ainutlaatuinen tapauksensa. Tämän vuoksi jokaisella lapsella on oma mediakielitaidon tasonsa. Uskon oman tutkielmani herättelevän haastattelemissani lapsissa tiedostamisen kehitystä eli mediakompetenssia juuri silloin, kun lapset pohtivat tv-ohjelmien laatua.

Mediakasvatuksen ja mediakielitaidon kehittäminen ovat ne ”aseet”, jolla lasta valmennetaan kohtaamaan median viestit. Arki opettaa lasta eikä hän voi olla oppimatta jokapäiväisissä toimissaan – myös televisiota katsoessaan. Televisio-ohjelmat ovat osaltaan vaikuttamassa vallalla olevan lastenkulttuurin syntymiseen. Olen Margareta Rönnerbergin (1991) kanssa samaa mieltä siitä, että television katselu on aliarvostettua eikä lainkaan niin passiivista kuin väitetään. Lapset ”leikkivät” mielessään samalla, kun katsovat televisiota. Tätä kutsutaan katseluleikiksi. Medialeikkejä sen sijaan ovat ne leikit, joissa television hahmot tulevat mukaan lasten leikkeihin ja joissa hahmot toimivat leikin esikuvina (emt., 39, 45.) Näen television tässä tutkimuksessa yhdeksi epämuodolliseksi oppimisympäristöksi, jota katsomalla lapsi kehittyy. Oma tutkielmani asettuu niin sanotun informaalin eli epämuodollisen oppimisen alueelle (Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 12–16), joka on yksi mediakasvatuksen osa-alueista (Liite 1., Kuvio 3.). Näkökulmani televisioon juontaa juurensa konstruktivismin käsitteestä, jota esittelen seuraavaksi oman lapsikäsitteeni ohessa.

Kuvio 2. Mediakielitaidon ja median arvioinnin ilmeneminen lapsen mediankäytössä (mukailtu Suoninen 2004, 245.)

2.4 Oma lapsikäsitelmäni

Yhdyn Buckinghamin (2000) tiivistykseen lapsuudesta, jonka mukaan lapsuus on biologisen ulottuvuuden lisäksi sosiaalinen ja historiallinen rakenne. Kulttuuri ja sen representaatiot, kuten elektroninen media, ovat pääareenoita, joissa lapsuuden rakenteita kehitetään ja ylläpidetään (emt., 6.) Lapsuuden käsite myös muuttuu suhteessa aikuisuuden käsitteen kanssa. On mielenkiintoista huomata, että samalla, kun lapset aikuistuvat yhä aikaisemmin, on noin 30-vuotiaiden aikuisten joukossa vallalla ajatus, ”etten ole vielä aikuinen”. Nämä ”aikuiset” eivät halua aikuistua vielä kolmekymppisenäkään. Lapsuuden ja aikuisuuden rajoja määritellään siis kokoajan uudelleen. Media vaikuttaa omalta osaltaan lapsen sosialisointiin, muttei ole mielestäni yksin ”syyllinen” lasten ongelmiin. Muita sosialisointiin vaikuttavia tahoja ovat myös koulu, perhe ja ystävät, joiden vaikutus lapsen elämään on suuri. On muistettava, ettei media ole vain jokin, joka on ja kelluu ilmassa, vaan siihen voivat ihmiset vaikuttaa. Median luovat ihmiset: ne, jotka tuottavat mediaa sekä ne, jotka seuraavat sitä. Katsojat, myös lapset, voivat jossain määrin vaikuttaa ja osallistua median tuottamiseen. Lastenohjelmista tällainen hyvä esimerkki on TV2:n ohjelma *Poinzi*, jossa lapset liikuttavat internetissä omaa hahmoaan ja osallistuvat näin ohjelman tekemiseen.

Puhun lapsuudesta omasta näkökulmastani, jolla tarkoitan suomalaista kulttuuria ja sitä sosiaalista ympäristöä, jossa olen itse kasvanut ja varttunut. Olen tutkielmaa kirjoittaessani 28-vuotias, valkoihoinen nainen, ja koulutukseltani olen lastentarhanopettaja. Tiedostan, etten voi olla täysin neutraali, joten omat mielipiteeni ovat muodostuneet suhteessa omaan elinympäristöni. Omaan lapsikäsitelmääni vaikuttavat lastentarhanopettajan ammattini ja kaikki ne kokemukset, joita olen kerännyt työskennellessäni päivähoidossa lasten parissa. Näkemyksiini ovat myös vaikuttaneet kaikki se kasvatustieteellinen kirjallisuus ja ammattialan lehtien kirjoitukset, joita olen vuosien varrella lukenut ja seurannut. Lapsinäkömykseni voi tiivistää konstruktivismiin käsitteeseen, jonka perusajatus on, että lapset eivät ole suoran vaikutuksen alaisia, vaan he rakentavat tiedollisia toimintamallejaan ja maailmankuvaansa ympäristöstään ja oman elämänsä vallitsevista puitteista. Konstruktivistinen oppimiskäsitys korostaa aktiivisen oppimisen periaatetta, jonka mukaan oppija rakentaa kokonaiskäsitelmän vastaanottamastaan tiedosta aina jossakin kontekstissa. Lapsi on itsenäinen tutkija, joka oppii toimiessaan konkreettisen fyysisen ympäristön kanssa. Aikuinen ohjaa lasta ja tarjoaa muun muassa leikkivälineitä, mutta lapsen on itse toimittava ja rakennettava omaa ymmärrystään (Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 162, 173–174.) Olennaista on myös, ettei lapsi ole ”tyhjä taulu”, vaan hän omaksuu ja rakentaa eli konstruoi uutta tietoa käyttämällä aiemmin

opittua tietoa. Oppimisessa ymmärtämisellä on keskeinen rooli yksittäisten faktojen ja taitojen sijaan (Rauste-von Wright ym. 2003, 163–165.)

Tässä tutkielmassa lapsi on 6–7-vuotias päiväkotia käyvä henkilö. Piaget'n (1988) mukaan tämän ikäinen lapsi elää esioperationaalisen ja konkreettisen vaiheen välissä, jolloin lapselle kehittyy erityisesti symbolien hallinta, kuten sanaston oppiminen. Lapsen mielen täyttävät symbolinen leikki, mielikuvat ja piirrokset, jotka ovat sisäistettyä jäljittelyä ja kieltä. Näiden avulla lapsi voi palauttaa mieleensä aikaisempia tapahtumia. Lapsen ajattelulle on tässä ikävaiheessa tyypillistä sidonnaisuus havaintoihin sekä egosentrisyys, joka ilmenee kyvyttömyytenä asettua toisen ihmisen asemaan (Piaget'n teoriaa esiteltyt Beilin 2002, 121–124; Hännikäinen & Rasku-Puttonen 2001, 160–161.) Kun lapsen kehitystä tarkastelee televisionkatselun yhteydessä, on selvää, että lapsi tarvitsee aikuisen tukea televisio-ohjelmien valinnassa. Lapsi jäljittelee televisiosta näkemäänsä leikissään ja omissa mielikuvissaan ja muodostaa kaiken perusteella oman ymmärryksensä. Jos television antamat ärsykkeet ovat lapsen mieltä hämmentäviä ja lapsen kehitysvaiheelle epäsoveliasta katsottavaa, lapsi saattaa näkemänsä perusteella tehdä vääriä johtopäätöksiä. Ei ole kovinkaan epätavallista, että nuo väärät päätelmät seuraavat lasta pitkälle lapsuuteen esimerkiksi erilaisten pelkotilojen muodossa ja saattavat aiheuttaa turvattomuuden tunnetta lapsen elämässä.

Buckinghamin (2000, 108) mukaan jo 6–7-vuotiaat lapset kykenevät erottamaan faktan fiktiosta ja pystyvät erottamaan televisiorealismista aidoista tapahtumista. Lapsi on kuitenkin aina ainutlaatuinen yksilö, joten lapsista puhuttaessa heitä kaikkia ei voi yleistää. Joku lapsista osaa erottaa oikean väärästä, koska hänellä on jo kokemuksia vastaavista tilanteista vaikkapa tietokonepelien parissa. Jotkut lapset taasen eivät vielä osaa kuusivuotiaana erottaa epätotta todesta, joka saattaa johtua aikaisemmista vähäisistä kokemuksista ja pohdinnoista faktan ja fiktion parissa.

Tutkielmani tukee näkemystä, joka kannustaa lapsia osallistumaan median tekemiseen ja median määrittelyyn. Lasten mielipiteitä televisio-ohjelmista on kuunneltava, sillä siten lapset voivat itse osallistua median tekemiseen. Toivottavasti tämän tutkimuksen tulokset kantautuvat asiasta päättävien luettavaksi, jotta lasten kannanotto ei jää vain muodolliseksi osallistumiseksi päätöksentekoon. Lisäksi toivon, että tutkielma päätyisi yleisesti lasten vanhempien luettavaksi, sillä tutkielma saattaa herättää vanhemmat pohtimaan oman lapsensa televisionkatselua ja sen seurauksia. Tutkielma saattaa myös lisätä vanhempien ymmärrystä uusista medioista ja niiden sisältämää lastenkulttuuria kohtaan.

3. LAPSET JA TELEVISIO

3.1 Lastenohjelmien lyhyt historia

Suomen ensimmäiset television lastenohjelmat nähtiin vuonna 1957 television koelähetyksissä, joissa esiintyi ensimmäisen kerran Kylli Koski eli *Kylli-täti*. Muita ohjelmia olivat muun muassa *Tenavakanava* ja *Kärpänen*. 1960-luvulla televisioon tuli paljon lisää lastenohjelmia, joista muistetaan hyvin muun muassa *Sirkus Papukaija*, *Tenavatuokio* Arja-täteineen sekä ensimmäinen joulukalenteri *Tähystäjätontun seikkailut*. TV2 syntyi Tampereelle vuonna 1964, jolloin Yleisradio osti kaupallisen Tamvision. 1970-luvulla TV2 sai oman lastenohjelmien toimituksen, ja vuonna 1977 nähtiin ensimmäisen kerran *Pikku Kakkonen*. Ohjelman aloitti ja lopetti *Nukkumatti*, ja lopussa kuultiin Lasse Pöystin vakuuttavasti kertoma iltasatu. Alkoi lastenohjelmien voittokulku, jonka airuina tulivat vuosikymmenten myötä lapsille tutuiksi unohtumattomat hahmot Sirkuspelle Hermanni, Ransu, Timo Taikuri, Rölli ja TI-TI Nalle (YLEn lastenohjelmien historia, [www-lähde](#).)

Kotimaisten lastenohjelmien ohelle nousivat suositut piirrossarjat, joiden ainoana tehtävänä oli viihdyttää ja hauskuuttaa lapsia, kun taas muilla lastenohjelmilla oli opettavaisempia tavoitteita. 1980-luvun laajeneva mediakenttä toi Suomeen Yleisradion ja MTV:n yhdessä perustaman Kolmostelevisioon, joka alkoi näyttää kaupallisia lasten ja nuorten animaationsarjoja, kuten *Halinalleja*, *He-mania* ja *Ankronikkaa*. Kolmoskanava esitti lastenohjelmia aluksi arki-iltapäivisin, muun muassa *Pikku Muppetit* ja *Smurffit*. Kotimainen nukkeanimaatio *Miina ja Manu* oli Kolmoskanavan varhaisimpia lastenohjelmia. Vuonna 1990 lastenohjelmia alettiin lähettää uusintana lauantaiamuisin *Harlekiini*-ohjelmassa, jota juonsivat Pedro Hietanen ja Eveliina Pokela, ja myöhemmin Essi Wuorela *Harlekiini-Klubina*. Kun MTV:n ohjelmat siirtyivät kokonaan vuonna 1993 kolmannelle kanavalle, Yleisradio selkeytti omien lastenohjelmiansa kanavajakoa ja päätti keskittää pienten lasten ohjelmat TV2:een ja kouluikäisten lasten ohjelmat TV1:een (Suoninen 2007, 500–502; Hintikka 2006, [www-lähde](#).)

1990-luvun menestystarinoita olivat TV1:n *Veturin Ansa* ja *Oiva*, viikonloppuaamujen *Teletapit* sekä TV2:n *Muumilaakson tarinat*. MTV:n vastaavia animaationsuosikkeja olivat *Tiny Toons*, *Bambukarhut* ja monet Disney-piirretyt. Nelonen aloitti lähetyksensä vuonna 1997 ja lisäsi dubattujen ja tekstitettyjen sarjojen määrää, esimerkkinä *Digimon*. Vuotta myöhemmin Nelonen aloitti ensimmäisenä kanavana arki-aamujen lastenohjelmien lähetykset, ja siitä lähtien Nelosella on esitetty lastenohjelmia ja piirrossarjoja joka arki-aamu seitsemän ja kahdeksan välillä, esimerkkinä

Puuha-Pete (Suoninen 2007, 504–505; Hintikka 2006, www-lähde.) Myös TV2 lähti mukaan lastenohjelmien aamutarjontaan, kun se aloitti *Pikku Kakkosen* aamulähetykset vuoden 2008 alusta. Nyt perheen pienimmät voivat katsella TV2:n lastenohjelmia jokaisena arki-aamuna jo klo 6.50 alkaen. Tänäpä television suorastaan tulvii lasten- ja nuortenohjelmia. Television lähetykset muuttuivat digitaalisiksi, ja se toi lisää kanavia katsojien katsottavaksi. Uudistuksen myötä kaapelikanavat ovat helpommin yhä useamman ulottuvilla – myös lapsien. MTV3 muun muassa lanseerasi vain lapsille suunnatun kanavan Sub Juniorin, joka näyttää pääosin ulkomaisia animaatioita. Kanava haluaa selvästi tavoittaa myös varttuneempia katsojia, sillä ohjelmistossa on vanhoja tuttuja lastenohjelmia viime vuosikymmeniltä, kuten *Smurffit*, *Muskettikoirat* ja tsekkiläinen vaha-animaatiosarja *Hupsis*.

Lastenohjelmien tarjonta on siis kasvanut ja monipuolistunut huomasti vuosikymmenten kuluessa. Lastenohjelmat ovat myös muuttuneet paljon. Tieto lastenohjelmien historiasta auttaa vanhempia ja kasvattajia ymmärtämään tuota muutosta, sillä emme elä enää samanlaisessa mediaympäristössä kuin Arja-täidin aikaan. Vuosien myötä Yleisradion lastenohjelmien kasvattava ja opettava tehtävä ei ole kuitenkaan muuttunut. Vain tapa, jolla ohjelmia tehdään, on erilainen. TV2:n lastenohjelmien tuottaja Maija Koivula painottaa, etteivät lastenohjelmien juontajat paasaa sormi pystyssä. ”Juontajat ovat lasten kavereita, jotka ihan vain omalla toiminnallaan opettavat hyviä tapoja, suvaitsevaisuutta ja muita tärkeitä asioita” (Nissilä 2002, www-lähde.) Seuraava luku käsittelee lapsen ja television suhteesta tehtyjä tutkimuksia, joissa kaikissa yhteistä ovat olleet tutkimusten kasvatukselliset tavoitteet.

3.2 Lapset ja television tutkimuksissa

3.2.1 Terveysvaikutuksista interaktiivisuuteen

Lapsen ja television suhdetta alettiin tutkia Amerikassa heti toisen maailmansodan jälkeen, kun television alkoi yleistyä kodeissa. Tutkijoiden ensimmäisiä huolenaiheita olivat 1940–50-luvuilla television vaikutus lapsen terveyteen sekä se, miten television katsominen vaikuttaa koulumenestykseen. Television koettiin uhkana lapsen henkiselle ja fyysiselle terveydelle. Amerikkalainen tutkija Maccoby (1951) vertaili televisiota katsovia lapsia niihin, jotka eivät katsoneet televisiota. Tutkimuksessa selvisi, että televisionkatselu häiritsee hyvin vähän läksyjen tekoa, ja lapset ottavat katseluajan leikkiajasta muun aktiviteetin sijaan (Maccobyn tutkimusta kuvaillut Pecora 2007, 7–8, 11–12.)

1960–70-luvuilla tutkittiin paljon televisionkatselun ja väkivaltaisen käyttäytymisen yhteyttä. Tuloksista pääteltiin yksinkertaisesti, että väkivaltaisten televisio-ohjelmien katsominen lisää väkivaltaa. Huomio kiinnitettiin tuolloin lapsitutkimuksessa lapsen psykologiseen kehitystasoon. Televisio julistettiin väkivallan kouluksi ja ”töpselihuumeeksi”. Tutkimuksia kritisoitiin myöhemmin paljon ja muun muassa mediapsykologi Anu Mustonen on väitellyt tohtoriksi aiheesta vuonna 1997. Mustonen on väitöskirjassaan *Media violence and its audience* tutkinut television väkivallan vaikutusta katsojiin. Hänen mielestään väkivalta on ilmeisimmin eräiden osaryhmien harrastus, joka kiehtoo aggressiivisten ihmisten lisäksi myös persoonallisuudeltaan elämishakuisia, introverteja sekä tunne-elämältään epävakaita katsojia (Mustonen 1997, 5.) Anderson ym. (2001) sen sijaan saivat selville tutkimuksessaan, että väkivaltaisten televisiosisältöjen katseleminen vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kouluunmenovalmiuteen. Tytöt, jotka katselivat enemmän väkivaltaisia televisio-ohjelmia esikouluikäisinä, tulivat aggressiivisemmiksi ja impulsiivisemmiksi, joka vaikutti kielteisesti heidän valmiuteensa aloittaa koulu (Schmidt & Anderson 2007, 65–69.) Viime vuosikymmenellä kiinnostus on television ja väkivallan suhteessa kohdistunut lasten tunnereaktioihin, kuten pelkoon (ks. Buckingham 1996; Werner 1996, 113.)

1960-luvulla amerikkalaiset akateemiset tutkijat pohtivat myös television ja perheen suhdetta. Lapset kuluttajaryhmänä tiedostettiin, joten myös lasten brandiuskollisuutta alettiin tutkia. 1970-luvulle tultaessa lasten kulutuskäyttäytymisen tutkimus ja lastenohjelmien seassa näytettyjen mainosten tutkimus syrjäytti vähitellen tutkimusten määrässä väkivalta- ja aggressiotutkimuksen. Myös erilaiset rotu-, luokka- ja sukupuolikysymykset alkoivat kiinnostaa televisiotutkijoita. 1980-luku ei tuonut paljon uutta lapsen ja television tutkimukseen, vaikka kaapelitelevisio ja videofilmit antoivat lapsille lisää katseltavaa. Television väkivaltaisen ohjelmasisältö ja mainosten tutkimus painottuivat amerikkalaisessa lapsen ja televisio -tutkimuksessa. Tällä vuosikymmenellä tutkijoiden kiinnostus alkoi yhä enemmän kohdistua lapsiin katsojina. Lapsia tutkittiin aktiivisina osallisina katselukokemuksen tulkinnessa ja merkitysten antamisessa. Tutkijat huolestuivat myös kasvavasta televisioteollisuudesta, joka toi markkinoille lastenohjelmien lisenssilelut (Pecora 2007, 21, 23–27.)

1990-luvulla tutkimus meni eteenpäin vanhoilla alueilla. Varsinkin väkivaltaisten televisiosisältöjen vaikutuksia lapsiin ja näiden tunteisiin alettiin tutkia tarkemmin (ks. Buckingham 1996.) Lapsuuden kulttuurinen konteksti sai tutkimuskohteena huomiota. Television sisällön katsottiin sosiaalistavan katsojansa vallitsevaan kulttuuriin ja auttavan samalla lasta hänen identiteettinsä muodostamisessa. Uusi vuosituhat on puolestaan tuonut digitaalisen vallankumouksen myötä dramaattisia muutoksia lasten kokemaan mediamaisemaan. Internet ja erilaiset pelikonsoli- ja tietokonepelit taistelevat

asemastaan lasten ajankäytössä. Silti televisio porskuttaa yhä ensimmäisenä, vaikkei televisio olekaan enää vain televisio: ”televisiosisällön ja hahmot voi nyt nähdä videopeleissä, kirjoissa, CD:llä, DVD:llä ja internetsivuilla. Kukaan itseään arvostava televisio-ohjelma ei ole ilman internetsivuja, jossa lapsi tai nuori voi jatkaa televisiosuhdettaan” (Pecora 2007, 31–34.) Varsin ansiokas esimerkki lapsen interaktiivisuuteen kannustamisesta ovat Suomessa TV2:n ohjelman *Poinzin* nettisivut. Ohjelma perustuu ajatukseen, jossa lapsi osallistuu ohjelman tekemiseen oman hahmonsa avulla syöttäen ja liikuttaen hahmoa nettisivujen kautta. Se hahmo, jota on parhaiten eli terveellisimmin syötetty ja liikutettu, voittaa viikkokilpailun.

Suonisen mukaan (1993, 9) lasten televisionkatselun tutkimuksessa on ensisijaisesti tarkasteltu televisionkatselun määrää ja televisio-ohjelmien vastaanottoa lasten tarkkaavaisuuden ja ymmärryksen näkökulmasta. Tarkastelunäkökulma on ollut aikuisen näkökulma eikä lasten tarkkoja iäkiä ole aina vaivauduttu sen tarkemmin määrittelemään. ”Lapset ovat aina lapsia”, kuuluu sanonta. Ongelmalliseksi asian tekee se, että eri-ikäiset lapset kokevat television tapahtumat eri tavalla, joten lapsia ei voi yleistää yhdeksi suureksi ryhmäksi. Lapsijoukon tasapäistäminen tutkimuksissa koskee Suonisen mielestä erityisesti alle kouluikäisiä lapsia koskevia tutkimuksia, joissa kolmevuotiaiden kommentit niputetaan yhteen seitsemänvuotiaiden mielipiteiden kanssa. Omassa tutkimuksessani määrittelen lapset joukkona hyvin tarkkaan, joten valitsin haastatteluihin esikoulua käyviä 6–7-vuotiaita lapsia. Suoninen kritisoi lähes viisitoista vuotta sitten myös sitä, että lasten tapaa tulkita televisio-ohjelmia ei ole nostettu yleiseksi tutkimusaiheeksi, vaikka lapset 1990-luvun alussa olikin tunnustettu aktiivisiksi televisionkatsojiksi. Nykyään tutkimus on mennyt eteenpäin, ja on jo lähes itsestään selvää, että lapsia tutkittaessa kysytään suoraan lapsilta, mitä he ajattelevat.

Viime vuosikymmeninä tutkijat ovat myös Suomessa huomanneet lasten oman äänen kuulemisen tärkeyden. Suoninen (2004) on jo lähes kahdenkymmenen vuoden ajan tarkastellut useissa tutkimuksissaan lapsen ja television suhdetta. Hän on haastatellut niin lapsia, nuoria kuin heidän vanhempiaankin ja kerännyt arvokasta tietoa medioiden käytöstä ja roolista arkielämän osana. Suoninen (1993) on tutkinut muun muassa 3½–6½-vuotiaiden lasten televisionkatselua heidän luonnollisessa ympäristössään suhteessa muiden perheenjäsenten katseluun. Hän haastatteli lapsia ja kysyi heiltä, mistä ohjelmista he pitivät, mistä he eivät pidä ja miksi näin oli. Suoninen keskittyy tässä tutkimuksessa enemmän lasten televisionkatselun sosiaaliseen ulottuvuuteen, kun taas itse omassa tutkielmassani paneudun tarkemmin lasten katsomien televisio-ohjelmien laatuun ja heidän määritelmänsä siitä.

3.2.2 Kasvatukselliset ohjelmat vs. viihde

Cecilia von Feilitzen (1976) on tarkastellut television ja muiden joukkoviestinten tehtäviä 3–15-vuotiaiden ruotsalaislasten elämässä. Kaikki lapset kertoivat katsovansa televisiota viihteen vuoksi: ohjelmat olivat hauskoja, hyviä ja jännittäviä tai lapset etsivät rentoutumista tai ajanvietettä. Lapset etsivät televisiosta myös tietoa. Lisäksi vastauksissa painottuivat television sosiaaliset käyttötavat: toisaalta lapsi solmii suhteita ohjelmien hahmojen kanssa samaistuen näihin, toisaalta lapsi käyttää televisiota sosiaalisessa kanssakäymisessä muiden perheenjäsenten ja ystävien kanssa (von Feilitzenin tutkimusta kuvaillut Suoninen 1993, 19.) Samansuuntaisia tuloksia ovat saaneet myös Kytömäki & Savinen (1993) tutkiessaan aikuisten suomalaisten mieluisia katsomiskokemuksia. Näiden tutkimusten perusteella lasten ja aikuisten televisionkatselun motiivit ovat hyvinkin samanlaisia.

Schmidt & Anderson (2007, 65–67) ovat arvioineet artikkelissaan lasten katsomien televisio-ohjelmien laatua sekä ohjelmien vaikutuksia lapsen tiedolliseen kehitykseen ja koulutuksellisiin saavutuksiin. Pääosin he ovat tulleet siihen päätelmään, että kasvatuksellisella televisiosisällöllä on positiivinen vaikutus lapseen, kun taas pelkästään viihteellisellä ohjelmasisällöllä on negatiivinen vaikutus. Tätä he perustelevat sillä, että lasten televisionkatselu vähentää lukemista alakouluikäisillä lapsilla ja että viihteelliset ohjelmat sisältävät useammin väkivaltaa. Schmidt & Anderson ovat arvioineet vaikutuksia Andersonin ym. (2001) tutkimuksen perusteella. Anderson tutki aikuisia, joiden televisionkatselua on tutkittu intensiivisesti lapsena. Tutkimuksessa selvisi, että amerikkalaisen *Sesame Streetin* katsominen viisivuotiaana ennusti parempia lukioarvosanoja äidinkielessä, matematiikassa ja luonnontieteissä. *Sesame Streetiä* pidetään kasvatuksellisena ohjelmana, koska siinä opetetaan muun muassa konfliktien ratkaisua ja yllykkeiden kontrollointia.

On hyvin vaikea sanoa, mitkä televisio-ohjelmat ovat sisällöltään kasvatuksellisia ja mitkä pelkästään viihteellisiä. Aikuiset määrittelevät omista lähtökohdistaan ohjelmien laatua, ja usein kasvatuksellinen sisältö on yksi laadun kriteereistä. Lasten keskuudessa ohjelman kasvatuksellisuus ei kuitenkaan välttämättä ole laadun kriteeri. Rönnerberg (1990) nousi puolustamaan lasten niin sanottua ”roskakulttuuria”. Hänestä aikuinen ei voi omista lähtökohdistaan sanoa lapsen puolesta, mikä on hyvää ja mikä huonoa kulttuuria. Aikuinen ei voi tietää, mikä tietyn kulttuurituotteen arvo on lapselle itselleen. Aikuisen mielestä huono televisio-ohjelma saattaa jalostua lapsen mielessä lapsen omien tulkintojen kautta ja antaa virikkeitä lapsen leikkeihin ja keskinäiseen kanssakäymiseen (emt., 62, 69.) Suoninen (2004, 217–218) kannattaa Rönnerbergin ajatusta.

Suonisen mielestä lapsen kannattaa antaa katsoa myös aikuisen mielestä ”kauheita” lastenohjelmia, esimerkiksi *He-Maniä* (nykyisistä suosikkipiirretyistä vastaava voisi olla *Turtles*). Jos lapselta kieltää tällaiset ohjelmat, aikuinen ”eristää lapsen yhdestä kulttuurista”. Aikuinen ei siis voi tietää, mihin tarkoituksiin lapsi katsomaansa ohjelmaa käyttää.

Kasvattajana ymmärrän tutkijoiden perustelut siitä, ettei lasta kannata eristää yhdestä vallalla olevasta lastenkulttuurista. Tällä hetkellä yksi sellainen on ehdottomasti tyttöjen suosima piirrosanimaatiosarja *Winx-klubi*, jota olen joskus vahvasti kritisoinut sen esittämän naismallin ja väkivaltaviitteiden takia. Erilaisten tutkijoiden ajatuksia luettuani olen kuitenkin alkanut pohtia, mistä voin tietää, mitä nuo nuoret tytöt saavat näistä Winxeistä. Leikin aineksia se ainakin tuottaa. Ehkei kyseinen ohjelma sittenkään ole niin paha, miltä se näyttää. Ainut asia, jota edelleen kritisoin, on ohjelman sallittavuus kaikenikäisille. Tätä perustelen sillä, että ohjelmassa esiintyy selvää väkivallan uhkaa ja kohti ammuskelua sekä runsaita äänitehosteita, jotka eivät saisi sisältyä kaikille sallittuihin ohjelmiin Valtion elokuvatarkastamon VET:n ikärajaluokituksen perusteiden mukaan (ks. Liite 5).

3.2.3 Aikaisempien tutkimusten anti

Suonisen (2004) lukuisten tutkimusten hedelmistä koostuva väitöskirja *Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä* on antanut innoitusta oman tutkielmani tekemiseen ja sivuaa teemoiltaan omaa tutkielmaani. Muita tutkimuksia, joissa lapsen ääntä on kuultu televisionkatsojana, ovat muun muassa Raisa Koivusalo-Kuusivaaran (2003) ja Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina -hankkeen (Kangassalo & Suoranta 2001; Suoranta, Lehtimäki & Hakulinen 2001; Lahikainen ym. 2005) tutkimukset. Tutkielmani jatkaa Suvi Pennasen (2006) pro gradu -tutkielman ”*Mä sitä paitsi tykkäänkin uutisista.*” 5–6-vuotiaiden lasten kokemuksia ja käsityksiä tv-uutisista ansiokasta päänaavausta lasten äänen kuulemisessa Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksessa.

Viimeaikaisista tutkimuksista Reijo Kupiaisen (2004, www-lähde) toimintatutkimus Tampereen Tasanteen päiväkodissa on antanut ajattelemisen aihetta tutkielmaani silmällä pitäen. Hän selvitti Tasanteen päiväkodin mediakasvatuskokeilussa, minkälaisia kuvallisen median mediasuhteita projektiin osallistuneilla esikoululaisilla oli. Kartoituksen ensimmäinen osa muodostui kyselystä, jossa Kupiainen keräsi tietoa lasten kuvapreferensseistä, ja haastatteluista. Tavoitteena oli

hahmottaa karkeasti lasten suhdetta kuvaan ja kuvamedioihin. Toisessa osassa lapsia haastateltiin heidän mielihjelmistaan televisiossa, ja samalla kyseltiin heidän katsomiseensa liittyviä sosiaalisia konteksteja. Kokeilussa selvisi, että keskeisiä kriteereitä lasten valitessa ja arvioidessa kuvia olivat todentuntuisuus, realistisuus ja tutunomaisuus. Kupiaisen haastatteluaineisto ja lasten tapa puhua kuvista ei kuitenkaan tukenut ”kuvalähtöisyyttä”. Lasten valitessa mieleisiänsä kuvia perusteina olivat usein myös kuvan ulkopuoliset tekijät. Kupiainen jakoi nämä ulkopuoliset tekijät assosiatiivisten viitteiden mukaan, sosiaalisten viitteiden mukaan ja mediakulttuuristen viitteiden mukaan (Kupiainen 2004, www-lähde.)

Kokeilun toisen osan tuloksissa selvisi, että lasten mielihjelmat eivät olleet ainoastaan niin sanottuja lastenohjelmia, vaan mielihjelmiksi syksyllä 1999 mainittiin myös kotimaiset sarjat kuten *Puhtaat valkeat lakanat* ja *Salatut elämät*. Tämä tutkimustulos ohjasi tulevan tutkielmani menetelmävalintoja ja auttoi ymmärtämään lasten erilaista ajatusmaailmaa. Lapsi ei osaa välttämättä erottaa television lastenohjelmia ja muita ohjelmia toisistaan. Toinen ongelma, joka saattaa esiintyä, on se, erottaako lapsi tv-ohjelmat elokuvista eli videofilmeistä tai DVD-elokuvista. Tämä ei Kupiaisen mukaan ole kuitenkaan olennaista, sillä lapselle tuo katsomiskokemus on aina samanlainen riippumatta siitä, mistä teknisestä laitteesta katsottava tulee (Kupiainen 2004, www-lähde).

Valkonen ym. (2005, 55) peräänkuuluttavatkin sellaisia tutkimuksia, joissa lapset itse toimivat mediasuhteitaan koskevan tiedon antajina. He lainaavat Hutchbytä ym. (2001, 1) painottaessaan, että erityisesti päiväkotikäisiltä lapsilta ei ole saatu tarpeeksi tietoa eikä aihetta ole muutenkaan tutkittu tarpeeksi syvällisesti. Media ja sen sisällöt kehittyvät kovaa vauhtia, joten vähäiset aiheesta tehdyt tutkimukset jäävät koko ajan vanhoiksi. Nyt elävä lapsisukupolvi joutuu mukautumaan alati muuttuvaan mediateknologiaan, joten tarvitsemme tietoa siitä, millaisen kasvuympäristön nykyinen mediakulttuuri tarjoaa. Pyrin omalla tutkimuksellani vastaamaan Valkosen ym. haasteeseen, ja annan tutkimuksessani puheenvuoron 6–7-vuotialle lapsille. Samalla kartoitan lasten lempitelevisio-ohjelmien avulla sitä mediaympäristöä, jossa lapset päivittäin rakentavat omaa identiteettiään ja maailmankuvaansa.

3.3 Hyvä paha televisio

Jo kauan on puhuttu siitä, että lapsuus on pikku hiljaa katoamassa (ks. Buckingham 2000; Postman 1985; Suoranta ym. 2001). Lapset aikuistuvat yhä aikaisemmin, ja entistä nuoremmat katsovat televisiosta aikuisille tarkoitettuja ohjelmia. Ja tottahan se on. Tämän päivän kuusivuotiaat vertailevat esikoulussa vaatteitaan ja ulkonäköään keskenään kuin teini-ikäiset. Muistan itse juosseeni 1980-luvulla ala-asteikäisenä talvisella välitunnilla kokotoppahaalarissa. Tuolloin sisälle tultaessa oli tavallista ja normaalia riisua haalari ja käyskennellä luokassa pelkkiin paksuihin sukkahousuihin ja t-paitaan pukeutuneena. Nykyään tällaisia kullannappuja näkee koulussa melko harvoin, sillä moinen käyttäytyminen koetaan sopivaksi vain päiväkotikäisille lapsille. Esimerkkini herättää mielessä apeita ajatuksia, mutta tukee osittain hyvin väitettä lapsuuden kuolemasta.

Mediaa syytetään usein lasten elämän ongelmista. Lapsi näkee televisiosta väkivaltaa ja seksiä, joilla on omat vaikutuksensa lapsen mielen kehittymiseen. Television virallinen vastaus on ollut rajoitukset. Vuoden 2004 kesäkuun alusta Yleisradion tv-kanavat, MTV3, Sub ja Nelonen alkoivat käyttää samanlaisia, yhdessä tv-toimialaa valvovan Viestintäviraston kanssa sovittuja K-merkintöjä ja alkoivat tiedottaa ohjelmien sopimattomuudesta lapsille (Nelonen 2007a, [www-lähde](#)). Yksi itsesääntelykeinoista on kello 21.00 vedenjakaja, joka tarkoittaa lapsille haitallisten (K15, K18) ohjelmien sijoittamista iltayhdeksän jälkeen. Keinojen tarkoituksena on helpottaa vanhempien mahdollisuuksia kontrolloida lastensa televisionkatselua (Viestintävirasto 2004, [www-lähde](#)). Median nopea kehittyminen on saanut monet vanhemmat ja kasvattajat huolestumaan lasten mediankäytöstä. Erityisesti huoli lastenohjelmien laadusta on puhuttanut, mitä käsittelem myöhemmin tässä tutkielmassa.

John Corner (1995, 161) on listannut viisi perustelua, miksi televisio on koettu huonoksi kulttuuriksi. Esittelen niistä tässä neljä, koska Cornerin viimeinen perustelu television vaikutuksesta lapsen ajattelukapasiteetin rappeutumiseen ei mielestäni ole kovin hyvin perusteltu. Ensinnäkin televisio on ajan tuhlaaja. Ajan, joka kuluu televisionkatseluun, voisi käyttää tämän perustelun mukaan muihin puuhiin, kuten lukemiseen tai sosiaaliseen kanssakäymiseen perheenjäsenten kanssa tai perheen ja kodin ulkopuolella. On väistämättä selvää, että televisio on jossain määrin passivoiva media. Silti televisio vaikuttaa ihmisen sosiaaliseen ja henkilökohtaiseen kehitykseen positiivisesti

varsinkin lasten kohdalla, sillä television luomat tarinat sosiaalistavat lapsen omalla tavallaan vallitsevaan yhteiskuntaan ja antavat työvälineitä oman maailmankuvan muodostamiseen.

Toinen argumentti televisiota vastaan on sen ulkomaalaisten ohjelmien kulttuurinen tunkeutuminen vaikkapa Suomeen. Cornerin mukaan tyypillisin esimerkki on amerikkalaisten ohjelmien mukanaan tuoma ajatus- ja arvomaailma, joka koetaan vääräksi verrattuna oman kulttuurin arvomaailmaan. Maailmojen yhteentörmäys aiheuttaa kulttuuristen normien ja sääntöjen höllentymistä sekä vaikeuttaa kulttuurisen identiteetin löytämistä ja ylläpitoa. Meillä Suomessa tämä näkyy mielestäni erityisen hyvin japanilaisanimaatioiden tulona suomalaisten lasten televisiomaailmaan. Japanilaisanimaatioissa korostuvat itämaisten taistelulajien perinteet, jotka fantasian viittaen verhottuna muokkaavat jossain määrin lasten maailmankuvaa. Toisaalta Suomen televisio tarjoaa myös paljon supisuomalaisia lastenohjelmia, enkä koe muiden maiden lastenohjelmien uhkaavan omaa kulttuurista identiteettiämme. Päinvastoin on hyvä, että lapsi tutustuu muiden maiden tapoihin. Kolmas perustelu televisiokulttuuria vastaan laajentaa toista perustelua. Sen mukaan huonolaatuinen televisioviihde alentaa katsojien makua, jolloin katsoja tyytyy ajan mittaan yhä vähempään. Syy alati huononevaan televisiotarjontaan on tarve maksimoida yleisö, jolloin ohjelmien pitää tarjota kaikkea kaikille (Corner 1995, 161.)

Neljäs televisiokulttuuria vastustava argumentti on television vaikutus asenteisiin ja käyttäytymiseen. Varsinkin lasten kohdalla on tutkittu väkivallan näkemisen vaikutusta lapseen (emt., 161.) Mustonen tulkitsi Viestintäviraston väkivallan vaikutuksista teettämää tutkimusta mediapsykologisesta näkökulmasta. Hänen mukaansa väkivallan esittämistavalla on merkitystä aggressioiden syntyyn. Vaikka luonto-ohjelmissa esiintyvät ”luonnonjulmuudet” ahdistaisivatkin lasta, ne kuuluvat osaltaan ihmisen kasvuprosessiin. Sen sijaan ihannoivasti esitetty väkivalta, vaikka lievästikin esitettynä, on haitallista ja johtaa aggressiota hyväksyviin asenteisiin, raakana esitettynä jopa turtumiseen ja empatian hiipumiseen. Tutkimusten mukaan televisiossa esitetään nykyisin noin kolme tuntia väkivaltaa päivässä ja noin 60–70 prosenttia tietokonepeleistä on väkivaltaisista. Kohtuuttomuus ja jatkuva elämysten vyöry aiheuttavat tunneherkkyyden, myötätunnon ja empatiakyvyn vähenemistä ja aggressioiden lisääntymistä (Viestintävirasto 2004, www-lähde). Keskustelua on käyty myös lastenohjelmien väleissä näkyvien mainosten vaikutuksista lapseen. Televisiolla ajatellaan olevan vahva vaikutus lasten sosiaalisiin arvoihin ja käyttäytymiseen, esimerkiksi lasten kulutuskäyttäytymiseen.

Televisioon liittyvistä kielteisistä mielikuvista huolimatta sillä on myös puolestapuhujansa. Mustonen muistuttaa Kotilieden haastattelussa, ”ettei media ole paha vihollinen, jota vastaan pitää taistella, vaan se on kehitetty ihmisten iloksi ja hyödyksi” (Mäkinen 2005, 22). Tämä usein unohtuu, kun arvostellaan lasten katsomia televisio-ohjelmia. Lapset ovat yksilöllisiä: jotkut nauttivat kovasta vauhdista, toiset kauniista ja söpöistä asioista. Lasten kohdalla ei voida mielestäni puhua pelkästään suuresta lapsijoukosta, johon pätevät samat säännöt. Siksi on erityisen tärkeää, että lasten vanhemmat ovat ensisijaisesti oman lapsensa mediakasvattajia. Heidän pitää valvoa ja säädellä lapsensa mediankäyttöä, sillä he tietävät parhaiten, mikä omalle lapselle sopii ja missä menevät sietokyvyn rajat. Tämä on tietysti ideaali tilanne, eivätkä kaikki vanhemmat tiedosta television mahdollisia uhkia. Myös Buckingham (2000) korostaa, ettei lapsilta pidä kieltää median käyttöä, vaan lapsia pitää valmentaa kohtaamaan se. Sen sijaan, että vahvistamme rajoja aikuisten ja lasten välillä, meidän on valmistettava lapsia kohtaamaan media, osallistumaan median tuottamiseen ja tarpeen tullen kasvatettava lapsia muuttamaan mediaa omia tarpeitaan vastaaviksi. Lisäksi lasten kyvyt kohdata median viestit riippuvat siitä sosiaalisesta kontekstista, jossa lapset elävät (emt., 16, 193, 199.)

4. TELEVISIO JA LAATU

4.1 Television laatukeskustelu

Lapsille soveltuvista ohjelmista käyty keskustelu kiihtyy. Tämä tutkielma ottaa osaa tuohon keskusteluun ja paneutuu lasten määritelmään televisio-ohjelmien laadusta. Lapsen oma ääni pääsee näin kuuluviin, sillä useimmiten laadusta ovat keskustelleet vain aikuiset joko lasten vanhempina, tutkijoina tai eri medioiden edustajina. Televisiokanavat ottavat osaa mediakasvatukseen televisio-ohjelmatietojen K-merkinnöillä, jotka kertovat suosituksen siitä, minkä ikäisille ohjelmaa suositellaan. Ohje ”ohjelma sisältää kohtauksia, jotka saattavat olla haitallisia lapsille” on kaikille varmasti tuttu. Mutta ovatko kaikki muut ohjelmat sitten lapsille soveltuvia? Monet esikouluikäiset lapset saavat katsoa ”Salkkareita” (MTV3:n *Salatut elämät* -sarja), vaikkei sarja mielestäni ole lapsille tarkoitettu sen sisältämien lasta hämmentävien asioiden kuten erotiikan ja väkivallan takia. Ja mikseivät lapset katsoisikaan Salkkareiden tapaisia tv-ohjelmia, onhan niissä edustettuina kaikki sukupolvet. Juoni on jännittävä ja vauhtia riittää.

Tavallisten televisiosarjojen lisäksi vanhemmat ovat huolestuneet myös nykylastenohjelmien laadusta, johon on vastannut YLEn lastenohjelmien julistus. Siinä Yleisradio määrittelee ne periaatteet, joihin nojaten se tuottaa lastenohjelmia.

1. YLE on lastenkulttuurin keskeinen toimija Suomessa. Yhtiön tehtäviin kuuluu ohjelmien tuottaminen lapsille televisioon, radioon ja internetiin.
2. YLEn lastenohjelmissa **lapsi on tärkein**: Sisältöjen lähtökohtana ovat **lapsen tarpeet**.
3. Ohjelmisto rakentuu **humanististen perusarvojen** pohjalle ohjelmatyypeiltään ja sisällöiltään **monipuoliseksi** suomen- ja ruotsinkieliseksi ohjelmistoksi.
4. Lastenohjelmien sisällöissä korostuvat **suhteet ihmiseen, kulttuureihin, luontoon, ympäristöön, tietoon ja tunteisiin**.

(YLE lastenohjelmat, www-lähde)

Erityisesti neljäs kohta korostaa sitä, että YLEn lastenohjelmat auttavat lasta kiinnittymään suomalaisten lasten yhteisöön. Tärkeitä asioita ovat suomalainen tapakulttuuri ja perinteet. Taiteiden osalta YLEn mukaan on erityisen tärkeää tarjota kotimaista lastenkulttuuria ja lasten omaa kulttuuria, muun muassa lasten itsensä tekemiä animaatioita. Suomalaiseen kulttuuriin sosiaalistamisen lisäksi YLEn lastenohjelmisto haluaa olla ikkuna maailmaan ja auttaa lasta ymmärtämään itsensä osana lähiympäristöä, Suomea, Eurooppaa ja muuta maailmaa. Erityisen

huomattavaa on se, että YLEn lastenohjelmat julistaa noudattavansa tiedonvälityksessään korkean journalistisen laadun vaatimusta. Se, mitä tuo korkea laatu on, jää tarkemmin määrittelemättä. Tämä kertoo siitä, että niin sanottu yleisradiolaatu on itsestään selvä asia, jota ei kyseenalaisteta (Mäntymäki 2006, 146). Lastenohjelmien periaatteissa laatu tulee esiin sanoissa ”lapsi on tärkein”. Sisältöjen lähtökohtana ovat siis ”lapsen tarpeet” ja ”humanistiset perusarvot”, mutta kumpaakaan ei määritellä sen tarkemmin. Monipuolisuus mainitaan myös sekä ”suhteet ihmiseen, kulttuureihin, luontoon, ympäristöön, tietoon ja tunteisiin” (YLE lastenohjelmat, www-lähde.)

YLE on määritellyt hienosti omat laatutavoitteensa, kun taas television muut kanavat ovat asiassa melko ympäröityjä. Nelosen markkinointijohtaja Hans Edinin mukaan Nelonen tarjoaa ”jotain ihan muuta”; elämäniloa, intohimoa, rohkeutta ja hauskuutta – kykyä elää ajan hengessä ja tarttua kiinni ajan ilmiöihin. Tästä voi päätellä, että Nelosen laatu on vahvasti viihdettä. Vuonna 2004 Nelonen teki yhteistyötä Unicefin kanssa ottaessaan käyttöön ohjelmien K-merkinnät ja kiillottaakseen profiiliaan tällä saralla. Magic-mediakasvatusprojekti käsitti muun muassa mainosmittailun, uutiskilpailun yhdeksäsluokkalaisille ja erilaisia tietoisuuksia. Nelosen ohjelmistossa on useita lastenohjelmia ja lapsille soveltuvia ohjelmia, jotka tarjoavat lapsille positiivisia katselukokemuksia ja virikkeitä. Nelosen katsojaprofiilien kultaista ydintä ovat 25–44-vuotiaat kaupunkilaiset, joten alle kouluikäiset lapset eivät kuulu katsojaprofiilin kärkeen (Nelonen 2007b, www-lähde.) Tämä on hieman hämmäntävää, sillä Nelonen on eittämättä yksi johtavista kanavista lastenohjelmien aamutarjonnassa. MTV3 ei myöskään kerro mitään lastenohjelmiansa laatutavoitteista. Yleisemmin MTV:n visio kuuluu ”teemme päivästäsi paremman”. MTV:n arvoja ovat ”yhteispeli, vapaa ja moniarvoinen viestintä, voitontahto sekä yksilön arvostus” (MTV Oy, www-lähde.) Lasten omilla Juniori.fi -internetsivuilla (Sub Juniori, www-lähde) esitellään lasten kehuja Sub Juniori -televisiokanavasta, ja näyttää siltä, että lapset todella pitävät uudesta kanavasta. Toisaalta tiedämme vain lasten kehuista, emme valituksista.

Yleisradion lastenohjelmien päällikön Jussi-Pekka Koskirannan (2001, 105) mukaan työnjako julkisen palvelun Yleisradion ja kaupallisten toimijoiden MTV3:n ja Nelosen kesken on ollut selkeä. Yleisradiolla on vahva kotimainen lastenohjelmatuotanto, jota se täydentää kansainvälisellä lastenohjelmatuotannolla, kun taas kaupalliset kanavat tarjoavat pääosin ulkomaista ohjelmistoa. Eri tahot eivät ole toistensa kilpailijoita, vaan täydentävät laadukasta lastenohjelmistoa. Suomalaisella lapsella on Koskirannan sanoin ”hyvä tv-ruutu”, mutta hän kuitenkin korostaa, että kansainvälisen hankinnan vastapainoksi YLE tarjoaa suomalaisille lapsille suomenkielistä kilpailukykyistä ja väkivallatonta lastenkulttuuria. Näillä termeillä Koskiranta siis kuvailee laadukasta lastenohjelmaa.

Joukkoviestinnän laadusta on käyty kiivasta keskustelua niin mediassa itsessään kuin yleisössäkin. Siksi on yllättävää, että televisio-ohjelmien laatua käsittelevää suomalaista kirjallisuutta ja tutkimusaineistoa on olemassa melko vähän. Laadun määrittäminen onkin vaikeaa ja eri tutkijat ovat kehittäneet median laadusta erilaisia teorioita. Viime aikoina erityisesti Ala-Fossi (2005b) ja Mäntymäki (2006) ovat pohtineet väitöskirjoissaan median laatua. Tutkielmani samastuu eniten McQuailin (1992) määritelmään. Siinä kuvaillaan median laatua sen sisällön ja muodon eri piirteiden avulla suhteessa normeihin ja arvoihin. McQuail puhuu median sosiaalisesta vastuusta. Toisaalta en ole samaa mieltä siitä, että nuo arvot olisivat pysyviä, kuten McQuail väittää. Sen sijaan kallistun osittain DeFleurin ja Ball-Rockeachin (1989, 123–133) teorian kannalle, jossa mediasisältöjen laatu on suhteessa erilaisiin sosiaalisiin systeemeihin, kuten perheeseen, päiväkotiin ja ystäväpiiriin. Tämän tutkimuksen tavoitteena ei kuitenkaan ole todentaa mitään filosofista ajattelutapaa, vaan tutkia käytännön tasolla lasten määrittämää televisio-ohjelmien laatua ja muodostaa siitä lasten oma käsitys. Teoreettisen laadun sijaan tutkin siis katsojan kokemaa laatua, johon paneudun tarkemmin myöhemmin alaluvussa 4.3.

4.2 Laadun eri määritelmät

On olemassa monenlaista laatua riippuen siitä, miltä kantilta asiaa tarkastelee. Perinteisesti television laatutekijät ovat tekninen, journalistinen ja yleisön kokema laatu. Laatu voidaan jakaa myös sisäiseen ja ulkoiseen laatuun. Sisäinen laatu viittaa televisio-ohjelman tekemiseen sekä katselu- ja kuuntelukokemukseen, kun taas ulkoinen laatu kuvaa tuotteen menestystä maailmalla (Nukari & Ruohomaa 2003, 85.) Tutkielmani käsittelee tämän luokittelun perusteella televisio-ohjelmien sisäistä laatua ja erityisesti lasten televisionkatselukokemuksia.

Mediatuotteen laatua voi tarkastella myös kahden eri mediakulttuurijärjestelmän kautta: median tuottamisen ja median kulutuksen kautta. Ala-Fossi (2005a, 37–38) käy väitöskirjansa pohjalta kirjoittamassaan artikkelissa läpi erilaisia teorioita mediasta ja sen laadusta. Hän esittelee muun muassa Rosengrenin ym. (1996, 3–49) laatu näkökulman, joka tarkastelee laatua tuottamisen ja median ammattilaisten kannalta. Näkökulman perusväite on, ettei ole olemassa absoluuttista laatua, vaan monia erilaisia lautuperspektiivejä. Laatu määrittyy aina suhteessa ominaisuuksiin ja arvoihin. Tämän vuoksi on erityisen tärkeää valvoa, minkälaisia lastenohjelmia lapset katsovat, sillä ohjelmat välittävät omaa arvomaailmaansa katsojiin.

Ala-Fossi (2005a) muodostaa artikkelissaan kuusi mediatuottamisen laatu näkökulmaa: kaksi tuoteorientoitunutta sekä kustannus-, kilpailu-, kulutus- ja yhteiskunnallisesti orientoituneet laatu näkökulmat. Erityisesti omassa tutkimuksessani korostuu tuoteorientoitunut laatu näkökulma, jossa laatu määrittyy tuotteesta itsestään eli tuotteen ominaisuuksista sekä yhteiskunnallisesti orientoitunut laatu näkökulma, joka korostaa mediatuotteen laatua suhteessa sen koko vaikutukseen yhteiskuntaan ja elämään (emt, 46–47.) Yksittäisen mediatuotteen vaikutus pienen lapsen elämään saattaa olla merkittävä. Esimerkiksi yleisesti tyttöjen suursuosikiksi noussut animaatio sarja *Winx-klubi* antaa melko ristiriitaisen kuvan siitä, mitä yhteiskunnallisia tavoitteita sen halutaan toteuttavan. Toisaalta *Winx-klubi* kannustaa katsojiaan erottamaan hyvän ja pahan toisistaan, toisaalta taas luo pienten tyttöjen kasvuun turhia paineita omaksua nuorten elämään kuuluva pukeutuminen ja käyttäytyminen turhan aikaisin.

Samoilla linjoilla on Lillrank (1990, 42–49), joka on jakanut erilaiset laatu näkökulmat valmistus-, tuote-, arvo-, kilpailu-, asiakas- ja ympäristökeskeisiin laatu näkökulmiin. Tutkielmani kannalta olennainen näkökulma on näistä vielä asiakas keskeinen laatu, joka kuvaa sitä, tyydyttääkö tuote ominaisuuksineen sen tilanteen asiakkaan. Tässä korostuu markkinakeskeinen laatu, jolloin tuotteesta, esimerkiksi lastenohjelmasta pyritään luomaan brandi. *Winx-klubi* tai Disneyn koko tuotanto ovat tästä hyviä esimerkkejä. Lastenohjelmista luodaan lukuisia eri tuotteita, jotka tukevat ja vahvistavat ohjelman menestystä lapsien mielissä.

Nukari & Ruohomaa (2003, 91) tarttuvat hyvän ja huonon laadun käsitteisiin. He korostavat, ettei ole olemassa hyvää tai huonoa laatua sinänsä, vaan oikeaa laatua oikeassa paikassa tai vastaavasti väärää laatua väärässä paikassa. Väitteen he perustelevat sillä, että koko väestö ei katso enää samoja kanavia, joten tällaista yhtä ainoaa hyvää laatu käsitystä ei enää ole. Esimerkiksi lapsilla on omat laatu käsityksensä, jotka vallitsevat jokaisessa katseluhetkessä erikseen. Lapset katsovat hyvin erilaisia lastenohjelmia sen mukaan, mitä kullakin kanavalla on tarjolla ja tekevät omat päätelmänsä ohjelmien laadusta. Laadun määrittelyssä on kyse alati muuttuvasta ja jatkuvasta määrittelystä, joka etenee ja muuttuu ajassa televisiolähetysten mukaan. Ehkäpä juuri tämän takia varttuneemmista ihmisistä saattaa tuntua siltä, etteivät nykyiset lastenohjelmat vedä vertoja vanhoille ohjelmille. Laatu käsitys muuttuu ajan ja yhteiskunnan muutoksen myötä.

Eeva Mäntymäki (2006) puhuu väitöskirjassaan yleisradiolaadusta, sillä ”laatu on yksi julkisen palvelun yleisradio toimintaan assosioituva perusarvo, jota ei kyseenalaisteta, vaikka käsitteen sisällöstä ja merkityksestä kiistellään”. Hänen tutkimuksensa aineistossa laadukkaat televisio-

ohjelmat yhdistetään usein YLEn kanaviin. Yleisradiolaatua kuvaavia ominaisuuksia ovat asiallisuus, ei-kaupallisuus, puolueettomuus ja yhteiskunnallinen vastuu (Mäntymäki 2006, 146–148; Nukari & Ruohomaa 1997, 74–75.)

Mäntymäki jakaa laadun kahteen eri diskurssiin. Hän puhuu absoluuttisesta ja relatiivisesta laadusta, jotka jossain määrin ovat toistensa vastakohtia. Absoluuttinen laatu kuvaa tiettyjä sisällöllisiä ominaisuuksia, kuten ohjelman mielekkyyttä, kehittävyttä tai järkevyyttä. Samanlaisesti kuvaillaan usein myös laadukkaan lastenohjelman ominaisuuksia. Relatiivinen laatu taas voi viitata eri yhteyksissä erilaisiin ominaisuuksiin. Relatiivinen laatu poikkeaa absoluuttisesta siinä, että minkään ohjelmagenren tai -sisällön ei relatiivisessa laatudiskurssissa oleteta itsestään selvästi olevan erityisen arvokasta tai laadukasta. Absoluuttisessa eli perinteisessä laatudiskurssissa uutiset ja muu asiakeskeinen ohjelmisto edustavat usein laatua (Mäntymäki 2006, 147, 170–171.) Uskon oman tutkielmani edustavan relatiivista laatudiskurssia, koska en oleta lastenohjelmien enkä minkään muunkaan ohjelmagenren olevan itsestään selvästi laadukasta, vaan haluan selvittää, mitä laatu lasten mielestä on.

Verrattaessa kaupallisia televisiokanavia ja Yleisradiota keskenään pitää muistaa, että lähtökohdat laadun tarkkailuun ovat erilaiset. Kaupalliset kanavat haluavat tuottaa ohjelmia, joiden suosio on ennalta arvattavaa, esimerkiksi *Idols*. Kaupalliset kanavat eivät ota turhia riskejä. Myös samalla kaavalla jatkuvia tv-sarjoja on kaupallisilla kanavilla enemmän, koska niiden tuottaminen on halvempaa kuin marginaaliryhmien lyhyet ohjelmasarjat. Tämän vuoksi mediatuotteen laaduntarkkailun lähtökohdat ovat hyvin erilaiset näiden mediaorganisaatioiden välillä eikä niitä voi suoranaisesti verrata toisiinsa. Silti Yleisradion ohjelmantuottamisen standardeja pidetään yleisesti korkeampina kuin kaupallisten kanavien vastaavia. Huomattavaa on kuitenkin Yleisradion lisääntynyt ohjelmanhankinta pieniltä yksittäisiltä tuotantoryhmiltä sekä ulkomaisilta selvästi kaupallisilta kanavilta. Tämän tiedon valossa Yleisradion mediatuotteiden laatu ei ehkä olekaan enää niin ehdoton ja yksiselitteinen. Kuitenkin on selvä, että Yleisradion tarjoamat ohjelmat eroavat suurimmalta osin yhteiskunnallisen orientaation laatu-akökulmassa. Yleisradio tuottaa ohjelmia pienemmille sosiaalisille ryhmille, ja Yleisradiolla on erityinen sosiaalinen vastuu totuudellisesta, riittävästä ja kaikkia sosiaaliryhmiä tasapuolisesti huomioonottavasta ohjelmantuottamisesta. Näin Yleisradio tukee sekä kansallisia että vähemmistökuultuureja ja on näillä perustein laadukas ohjelmantuottaja (Ala-Fossi 2005a, 50–51, 53).

4.3 Katsojan kokema laatu

Katsojan kokema laatu on subjektiivista, jolloin televisio-ohjelmien laadun yksiselitteinen määrittely on vaikeaa. Katsoessa mieleen syntyy erilaisia mielikuvia, joita arvioidaan, ja laatumielikuva muodostuu. Laatuominaisuudet muodostuvat henkilökohtaisten mieltymysten ja kokemusten viitoittamina. Laatu ei siis ole televisio-ohjelmassa valmiina, vaan laatu luodaan jokaisessa katsomistilanteessa uudelleen (Nukari & Ruohomaa 2003, 85). Koettuun laatuun yhdistetään usein katsottavuus, samastuttavuus, uskottavuus, kiinnostavuus, odotukset ja pettymykset sekä relevanttius ja olosuhdetekijät. Katsottavuus kuvaa sitä, millaiset mahdollisuudet katsojalla on omasta mielestään seurata tv-ohjelmaa ponnistelematta ja venyttämättä medialukutaitoaan äärimmilleen. Ohjelma ei jaksa kiinnostaa, mikäli se on liian vaikea katsottavaksi (Kytömäki & Savinen 1993, 69.)

Vaikka katsomiskokemus on subjektiivinen, katsojatyytyväisyyttä ja kanavien laatua voi mitata. YLE Katsojatyytyväisyys 2002 -tutkimuksessa (Haaramo, Kytömäki & Snell 2002) selvisi, että tv-kanavien tärkeimpiä ominaisuuksia katsojan näkökulmasta ovat ohjelmien luotettavuus, laadukkuus ja tarjonnan monipuolisuus. Se, ettei laadukkuuden käsitettä perustella tarkemmin, heijastaa itsestäänselvyyttä, että YLE:n perinne jo itsessään edustaa laatua. Melko tärkeäksi asiaksi katsojat kokivat myös sen, että kanavalla on lastenohjelmia. Kotimaiset viihdeohjelmat, joita myös lapset usein katsovat, koettiin lastenohjelmia tärkeämmiksi. Käytännössä näin varmasti on.

Televisiota katsellessaan henkilö ei mieti, onko katsottavana oleva ohjelma laadukasta vai ei. Sen sijaan hän arvioi siinä tilanteessa, onko katsottava ohjelma kyllin hyvä, jottei hän vaihda kanavaa. Kanavaseikkailu on tuttua nykyään juuri salamannopeiden laatuarvioiden ansiosta. Laadun arviointiin vaikuttavat myös elämäntyyli ja katselutottumukset suhteessa muiden viestinten käyttötottumuksiin. Usein koko perhe saattaa kerääntyä katsomaan *Salattuja elämiä*, jolloin lapsen katselutottumusta ohjaa perheen katselumieltyminen (Nukari & Ruohomaa 2003, 91.)

Nykyisten digitaalisten kanavien laadusta puhuttaessa tarkoitetaan usein kanavien teknistä laatua. Lisääntyvät digitaaliset kanavat mahdollistavat myös entistä tarkemman kohdentamisen tietyille yleisöille, kuten lapsille. Esimerkiksi MTV3:lla on ollut tarjolla marraskuusta 2006 lähtien koko perheen Kanavapaketti, johon kuuluvat MTV3 MAX, MTV3 Fakta, Sub Leffa ja Sub Juniori -kanavat. Kanavapaketti laajeni maaliskuusta 2008 alkaen kolmella uudella maksu-tv-kanavalla

(MTV3 AVA, MTV3 Sarja ja MTV3 Scifi). Sub Junioria mainostetaan lasten ikiomana kanavana, ja MTV3 Faktaa kaupataan ”sinulle joka haluat tietää enemmän”. Tulevaisuudessa voi olla jopa mahdollista, että katsoja voi muodostaa oman kanavansa mieltymystensä mukaan, jolloin katsojan on oltava hyvin tietoinen televisio-ohjelmien laadusta.

YLEn Yleisökertomuksen mukaan YLE TV1 ja YLE TV2 ovat suhteellisesti parantaneet asemiaan laadukkaiksi ja monipuolisiksi koettuina kanavina. Ne koetaan nyt yhtä usein tarjonnaltaan monipuolisiksi kuin MTV3, mutta laadun suhteen TV1 ja TV2 ovat selvästi edellä. Erityisesti uutis- ja ajankohtaisohjelmien luotettavuus ja erilaiset asiaohjelmat koetaan selvästi YLEn omimmaksi alueeksi. Kiinnostavat kulttuuri- ja taideohjelmat ja aikuisopetusohjelmat liitetään ennen kaikkea TV1:een ja YLE Teemaan, lastenohjelmat taas TV2:een. TV2 tiedetään *Pikku Kakkosen* vuoksi laadukkaiden lastenohjelmien kanavaksi. Kanavien profiloinnin myötä tämä maine on edelleen voimakkaasti vahvistunut, samalla kun TV1:n asema tässä suhteessa on heikentynyt (YLEn Yleisökertomus, Arvostukset & odotukset, www-lähde.)

Koska lasten arvostusten ja tyytyväisyyden tutkiminen on vaikeampaa kuin aikuisten, on tyytyväisyyttä YLEn lastenohjelmiin selvitettäessä kysytty myös vanhempien ajatuksia lasten ohjelmista. Vanhemmista peräti 93 prosenttia piti TV2:n lastenohjelmia turvallisina, ja 89 prosenttia vastaajista arvioi TV2:n ohjelmien arvostavan lapsia. Vanhemmista 86 prosenttia koki ohjelmien myös viihdyttävän lapsia, 74 prosenttia piti ohjelmia kehittävinä ja 70 prosenttia myös oivaltavina. Väkivallattomuus koetaan lastenohjelmissa erityisen tärkeäksi ominaisuudeksi, ja valtaosa vanhemmista piti TV2:n lastenohjelmia väkivallattomina. Tässä suhteessa TV2:n lastenohjelmat ovat merkittävästi edellä kaupallisia kanavia. Myös TV2:n ohjelmien viihdyttävyys nousi vanhempien arvostuksissa kaupallisten kanavien lastenohjelmien edelle. Alle kouluikäiset lapset löytävät edelleenkin paljon mieleistä ohjelmaa TV2:n tarjonnasta. Myös 7–9-vuotiaita lapsia kiinnostavia ohjelmia löytyi YLEn ohjelmistosta edellisvuotista enemmän. Tämän ikäisiä alkavat kiinnostaa myös jotkut varhaisnuorten ohjelmat (YLEn Yleisökertomus, Tyytyväisyys, www-lähde.)

5. MITEN LÄHESTYÄ TV-OHJELMIEN LAATUA LASTEN KANNALTA?

5.1 Tutkimuskysymykset

Kun puhutaan lasten televisionkatselusta, ollaan usein huolissaan katsottavista ohjelmista. Lasta halutaan suojella hänen oman etunsa vuoksi. Lapset katsovat paljon lastenohjelmia, joten myös niiden laadusta on oltu huolissaan. Lastenohjelmien historiasta voimme nähdä, että lastenohjelmien tarjonta on lisääntynyt merkittävästi ja lastenohjelmat ovat myös muuttuneet paljon. Aikuinen voi määrittellä omista lähtökohdistaan, mitä television laatu on, mutta aikuinen ei voi puhua lapsen puolesta. Lukuisat jo tehdyt lapset ja televisio -tutkimukset ovat osoittaneet, millaisia vaikutuksia erilaisilla televisio-ohjelmilla on lapsiin (Anderson ym. 2001, von Feilitzen 1976). Niissä lapset ovat usein olleet tutkimuksen kohteena, mutta heitä ei ole varsinaisesti kuultu itseään koskevan tiedonantajina. Tämän tutkielman tavoitteena on osoittaa, mitä television laatu on lapselle ja mitkä ominaisuudet tekevät televisio-ohjelmasta lapsen mielestä laadukkaan.

Aikaisemmissa tutkimuksissa alle kouluikäiset lapset ovat kertoneet, mistä ohjelmista he pitävät ja mistä he eivät pidä (Suoninen 1993; Kupiainen 2004, www-lähde), sekä perustelleet televisionkatsomistaan (von Feilitzen 1976), jonka syyt ovat olleet viihde ja tiedon etsiminen sekä sosiaaliset käyttötavat. Nämä tutkimukset ovat kuitenkin käsitelleet pääosin lasten televisionkatselun sosiaalisia ulottuvuuksia. Lisäksi televisionkatselun syiden tutkimustulokset ovat jo vanhentuneet, koska mediamaailma ja lapsuus kokonaisuudessaan ovat kokeneet suuria mullistuksia 1990-luvun alun jälkeen, muun muassa eri medioiden ja televisiokanavien lisääntymisen. Aikaisemmat tutkimukset eivät ole keskittyneet laadun määrittelyyn lasten näkökulmasta. Lasten televisionkatselun tutkiminen vaatii päivitystä, joten tämä tutkielma paneutuu aiheeseen nykyajan lapsen kannalta. Lisäksi tutkimuksia, joissa päiväkotikäiset lapset itse toimivat mediasuhteitaan koskevan tiedonantajina, on hyvin vähän (Valkonen ym. 2005, 55). Näillä argumenteilla perustelen omaa tutkielmaani, jossa kysyn 6–7-vuotiailta lapsilta itseltään heidän mielipiteitään katsomistaan televisio-ohjelmista. Lapset esittäytyvät aktiivisina toimijoina, mikä pohjautuu konstruktivistiseen oppimisnäkemykseen, kuten aikaisemmin on esitelty. Aikomukseni on haastatella kahden tamperelaisen esikouluryhmän lapsia heidän televisionkatselustaan ja etsiä vastaukset kysymyksiini lasten kertomuksista.

Tässä tutkielmassa olen kiinnostunut siitä, millaisia laadun eri näkökulmia lasten televisionkatselu sisältää. Haluan selvittää, minkälainen rooli televisiolla on lasten elämässä, mitä ohjelmia nykyajan

lapset katsovat televisiosta ja mitkä ovat heidän lempiohjelmiaan. Oletukseni on, että lapset katsovat paljon televisiota ja että televisiolla on tärkeä rooli lasten jokapäiväisessä elämässä. Uskon lasten katsovan paljon lastenohjelmia. Haluan selvittää myös, osaavatko lapset erottaa lapsille tarkoitettut ohjelmat aikuisten ohjelmista ja miten television ikäraajat vaikuttavat lasten televisionkatseluun. Vaikka olen tutkielmani alussa paneutunut perusteellisesti laadun teoriaan ja sen erilaisiin tulkintoihin, haluan antaa laadun määrittelylle tuoreet lähtökohdat aiemmista tutkimuksista riippumatta. Annan analyysissäni tilaa lasten haastatteluista nouseville aiheille.

Televisio on yksi lapsen elämän keskeisimmistä oppimisympäristöistä riippumatta sen sisällön laadukkuudesta. Muutokset lapsuudessa ja mediaympäristössä ovat muuttaneet sekä televisio-ohjelmien laadun kriteerejä että laadun kokijoita, joita tässä tutkielmassa ovat lapset. Siksi ajatus ”hyvistä” vanhoista lastenohjelmista ja ”huonoista” uusista lastenohjelmista saa aivan uuden näkökulman. Jospa ohjelman hyvyys tai huonous ei riipukaan pelkästään ohjelman sisällöstä, vaan katsojan kokemuksesta sen hetkisessä mediaympäristössä. Tämä pro gradu -tutkielma kartoittaa lasten määrittelemiä tv-ohjelmien laatukriteerejä ja pyrkii ymmärtämään sitä sosiaalista kontekstia, jossa lapsi katsoo televisiota. Näin lasten määritelmät ohjelmien laadulle asettuvat omaan ympäristöönsä, josta käsin noita määritelmiä on helpompi ymmärtää. Lasten määrittelemää tv-ohjelmien laatua arvioitaessa on otettava huomioon muutokset mediaympäristössä, sillä laatu on hyvin relativistinen määritelmä. Lisäksi lapsen määrittelyyn televisio-ohjelmien laadusta vaikuttaa hänen oma mediakielitaitonsa ja se, miten kehittynyt tuo mediakielitaito on. Tässä tutkielmassa en kuitenkaan tutki jokaisen haastattelemani lapsen mediakielitaidon tasoa, mutta arvioin sitä jossain määrin lapsen antamien tietojen perusteella.

Haastattelemani lasten televisionkatselun yleinen analyysi muodostaa ensimmäisen näkökulman, josta käsin tarkastelen lasten määrittelemää televisio-ohjelmien laatua. Tässä näkökulmassa lähestyn laadun aihetta haastatteluista esiin nostamiini erilaisten relatiivisten eli yksilökohtaisten laatudiskurssien kautta (Mäntymäki 2006, 170–173), joita ovat television rooli, lasten katsomat ohjelmat ja erityiset lempiohjelmat. Lisäksi pohdin hieman sitä, merkitseekö laatu lapsille vain lastenohjelmia vai myös aikuisille tarkoitettuja ohjelmia. Ensimmäisen näkökulman lopuksi pohdin lastenohjelmien tuotteistamisen ulottuvuutta yhtenä lasten määrittelemän laadun kriteerinä, koska aihe korostui lasten haastatteluissa. Nämä kaksi viimeisintä alakohtaa muodostavat vielä kaksi erillistä laatudiskurssia.

Kuten olen esitellyt, aikaisemmat tutkimukset (Suoninen 2004, Kupiainen 2004, von Feilitzen 1976) ovat osoittaneet, että lapsilla on omat laatukäsityksensä, jotka vallitsevat jokaisessa katseluhetkessä erikseen. Laadun määrittelyssä on siis kyse alati muuttuvasta ja jatkuvasta määrittelystä, joka muuttuu ajassa televisiolähetysten mukaan. YLEn Yleisökertomuksen mukaan (YLEn Yleisökertomus, Tyytyväisyys, www-lähde) laadukkaan lastenohjelman ominaisuuksia olivat lasten vanhempien mielestä monipuolisuus, turvallisuus, kehittävyys, väkivallattomuus ja viihdyttävyys. Tutkielman toinen näkökulma paneutuu tarkemmin niihin ominaisuuksiin, jotka tekevät lasten mielestä tv-ohjelmasta laadukkaan. Oletan, että tässä näkökulmassa kyse on relaatiivisesta laatukäsityksestä. Näkökulma jakaantuu erilaisiksi katsojan kokeman laadun diskursseiksi, joita ovat tietty aihealue, samastuminen, jännitys, pulmien ja ongelmien ratkaiseminen sekä kauneus ja hassuus. Jos tulokset osoittavat tämän, tutkielma edustaa mitä ilmeisimmin relaatiivista laatudiskurssia, jossa lastenohjelmien eikä minkään muunkaan ohjelmagenren oletta olevan itsestään selvästi laadukkaita.

Päätutkimuskysymys on, minkälaisia laadun näkökulmia lasten televisionkatselu sisältää. Halusin määrittellä tutkimuskysymykset melko väljästi ennen haastatteluiden tekemistä, sillä uskoin tekstistä nousevan esiin mielenkiintoisia aiheita, joita en osannut etukäteen arvata. Näin todella kävikin, esimerkiksi lastenohjelmien tuotteistuksen aihe nousi haastatteluissa esiin. Tarkemmin määriteltynä laadun näkökulmia on kaksi edellä esiteltyä: mitä lapset katsovat televisiosta (luku 6) ja mitkä ovat lasten mielestä laadukkaan televisio-ohjelman ominaisuuksia (luku 7). Molemmat näkökulmat jakautuvat puolestaan erilaisiksi laadun diskursseiksi, kuten edellä on esitelty.

Laadun näkökulmat lasten televisionkatselussa

Mitä lapset katsovat televisiosta? (luku 6)

- ❖ Mitkä ohjelmat ovat lasten mieleen?
- ❖ Mitä televisio-ohjelmia lapset katsovat?

Mitkä ovat lasten mielestä laadukkaan televisio-ohjelman ominaisuuksia? (luku 7)

- ❖ Mikä televisio-ohjelmassa kiehtoo?
- ❖ Miksi lapsi katsoo lempiohjelmaansa?

5.2 Aineiston hankinta

Halusin kysyä lapsilta, mitkä ominaisuudet tekevät televisio-ohjelmasta hyvän, joten päädyin teemahaastatteluun. Tutkielman aineisto koostuu siten yhteensä 15 lapsen haastattelusta, joista 14 lapsen vastaukset olivat käyttökelpoisia. Yksi lapsi ei osannut tai halunnut kertoa televisionkatselustaan. Arvioin aineistoa laadullisesti ja käytän aluksi apuna Grounded theory -menetelmää (GT) niin, että se mahdollistaa haastatteluista esiin nousevat yllätykset. Myöhemmin analyysissäni käytän kuitenkin diskurssianalyysiä, koska se osoittautui sopivan paremmin omaan tutkielmaani. Haastattelun tukena käytin teemahaastattelurunkoa (Liite 2.), jotta kysyisin kaikilta lapsilta samat asiat ja samalla tavalla. Haastattelukysymykset olivat avoimia ja sellaisia, joihin lapsi osaa vastata. Uskoin näin saavani keskustelusta lapsen kanssa mahdollisimman luontevan, ja pystyin myös varioimaan eri lasten kanssa paremmin keskustelun kulun, sillä kaikki lapset eivät ole samanlaisia. Otin lasten haastatteluhaasteen innokkaana vastaan, sillä olen työskennellyt lasten kanssa ja minulla on paljon kokemusta lasten kanssa keskustelusta. Kirmanen (1999, 196) luonnehtiikin haastattelua ”keskusteluksi, jolla on jokin tarkoitus”. Haastattelussa selviää, miten lapset tulkitsevat jotakin osaa maailmasta – tässä tapauksessa televisio-ohjelmien laatua. Kirmanen laajentaa haastattelun käsitteen pelkästä keskustelusta kahden tai useamman ihmisen väliseksi vuorovaikutustilanteeksi, ”jossa haastattelijä ja haastateltava yhdessä luovat sosiaalista todellisuutta.” Tämän vuoksi on hyvin tärkeää, että haastattelijä ja lapsi ymmärtävät käytettävät käsitteet samalla tavalla. Itse päädyin käyttämään haastatteluissa laadukas-sanana sijaan käsitteitä ”hyvä”, ”paras”, ”lempi-” ja ”suosikki-”, koska uskoin lasten ymmärtävän nämä käsitteet paremmin. Näiden sanojen kautta uskon saavani epäsuorasti selville lasten määritelmän tv-ohjelmien laadulle. Tämän vuoksi puhun lasten kanssa yleisesti lasten televisionkatselusta ja lasten mielihajelmista.

Tutkimusprosessi lähti liikkeelle aikaisempien tutkimusten tarkastelulla. Tutkimusaihe on kypsäni mielessäni jo useamman vuoden ajan, joten lasten katsomien televisio-ohjelmien laadun tutkiminen oli melko itsestään selvä valinta. Tein vuoden 2004 keväällä tiedotusopin proseminarityöni mediakasvatuksen käsitteestä. Tästä tutkielmasta olen ottanut pienen osan teoriaa nykyiseen pro gradu -tutkielmaani. Aiheen rajauksen jälkeen hahmottelin teemahaastattelurungon, jonka jälkeen tein kaksi esihaastattelua testatakseni haastattelukysymysten toimivuutta. Luin edelleen laadun teoriaa käsittelevää kirjallisuutta, joka auttoi minua suuntaamaan varsinaisten tutkimuskysymysten asettamista. Tältä kannalta tarkasteltua tutkielmani on osittain teorialähtöinen. Kahden

esihaastattelun jälkeen tein 13 lapsen haastattelua, ja vastauksista muodostin tutkielmani analyysin tarkemmat teemat. Aineiston keruun jälkeen kirjoitin hieman lisää teoriaosaa, mutta pian ryhdyin jo analyysin kirjoittamiseen. Tutkielmani on luonteeltaan aineistolähtöinen, ja haluan puuttua juuri niihin aiheisiin analyysissäni, jotka nousevat lasten haastatteluista. Toisaalta taas ajatteluni on ohjannut kaikki se aikaisemmin lukemani teoriatieto laadusta, joten siltä osin tutkielmani on teorialähtöinen.

Tutkielmaa varten tein ensin kaksi koehaastattelua, joissa testasin hahmottelemani teemahaastattelurunkoa (Liite 2.). Halusin tutkia ennen varsinaisia haastatteluita, miten lapset vastaavat kysymyksiini ja miten hyvin he ymmärtävät kysymykseni. Esihaastattelut olivat todella tarpeen, sillä opin niiden avulla pari asiaa omasta auktoriteettiroolistani ja lapsen johdattelusta aiheeseen. Lasta haastateltaessa on tärkeää, ettei haastattelija korosta auktoriteettirooliaan. Kun tätä roolia ei korosta, lapsi tulkitsee haastattelutilanteen avoimeksi kahden ihmisen vuorovaikutustilanteeksi eikä kasvattajan ja kasvatettavan opetustilanteeksi (Kirmanen 1999, 214.) Esihaastatteluissa erehdyin päivittelemään ensin pojan katsomaa kauhuelokuvaa ja sitten tytön katsomaa aikuisille suunnattua piirrossarjaa. Näiden jälkeen tajusin, ettei haastattelutilanteessa ole olennaista kommentoida, mitä lapset saavat katsoa ja mitä eivät, vaan olennaista on muodostaa tilanteeseen ystävällinen ja luottavainen tunnelma. Jos lapsi tuntee itsensä loukatuksi tai jotenkin ”epänormaaliksi” kauhisteluiden takia, hän ei halua kertoa kaikkea eikä haastattelulla saada tarkoituksenmukaista tietoa. Yritin jatkossa pysytellä haastattelijan roolissani mahdollisimman neutraalina enkä kauhistellut lasten vastauksia ja kertomuksia kauhuelokuvien tai taisteluelokuvien katsomisesta. Sen sijaan kehuin lasten piirustuksia ja lasten vaatteiden hienoja kuvioita, jotta sain aikaan ystävällisen ja luottavaisen suhteen lapsen kanssa.

Opin esihaastatteluista myös sen, että lapset täytyy johdatella aiheeseen heille ominaisella tavalla. Esihaastateltavat lapset kertoilivat ensin laveasti kaikesta televisioon ja sen katseluun liittyvästä, jonka vuoksi oli vaikea päästä keskusteluun itse lempiohjelmista ja niiden ominaisuuksista. Sain vinkin ohjaajaltani professori Taisto Hujaselta, joka ehdotti kuvan näyttämistä haastattelun aluksi lapsille. Valitsin piirretyn kuvan, jossa mies ja nainen katsovat televisiota (Liite 4.). Paras kuva olisi tietysti ollut sellainen, jossa lapsi katsoo televisiota, mutta en löytänyt tällaista kuvaa mistään etsinnöistä huolimatta. Jokaisessa löytämässäni lapsi ja televisio -kuvassa oli jotain ylimääräistä ja sinne sopimatonta, kuten limonaditölkkin mainontaa. Uskoin kuitenkin valitsemani piirretyn kuvan ajavan saman asian eli lapsen johdattelun konkreettisesti aiheeseen.

Haastatteluvuorovaikutusta ympäröi se sosiaalinen kenttä, jossa haastattelu tehdään. Tämän tutkielman sosiaalisessa kentässä vaikuttavat lasten vanhemmat, joilta lupa kysytään, päivähoito, jossa haastattelu tehdään sekä itse lapsi, joka vastaa kysymyksiin. Sosiaalisen kentän eri toimijoilla saattaa olla omat odotuksensa haastattelun tulosten lisäksi (Alasuutari 2005, 147). Toinen tutkielman päiväkodeista olisi halunnut lasten tekemät piirustukset itselleen, koska ne olisi voitu laittaa lasten omiin kasvun kansioihin. Tutkielman analyysi ei kuitenkaan valmistunut riittävän ajoissa, joten lasten piirustukset tulivat vain tutkielman käyttöön, johon ne ensisijaisesti oli tarkoitettu.

Lasta haastateltaessa on otettava huomioon lapsen ja aikuisen välillä vallitseva valtaero. Valtaero ei välttämättä ole vain kielteinen asia, sillä lapsi on tottunut päivähoitossa vastaamaan totuudellisesti aikuisen esittämiin kysymyksiin. Näin tutkija saa oikeaa tietoa lapselta. Valtaero haastattelussa voi kuitenkin olla myös kielteinen opettaja-oppilas –suhdetta korostava asetelma, jossa haastateltava lapsi pyrkii mahdollisimman oikeisiin vastauksiin. Näin asioiden oikea laita saattaa jäädä kuulematta (Alasuutari 2005, 152–153.) Tällainen tilanne tuli eteen, kun kysyin lapselta, mitä aikuisille tarkoitettuja ohjelmia hän on katsonut.

Haastattelija: Ootko sä katsonut muita kuin lastenohjelmia?

Joonatan: O.

H: Mitä?

J: Hmm... elokuvia, mitä mä en sais kattoo oikein.

H: Mitä elokuvia?

J: --- Mä en muista enää, kun yhen nimen.

H: No kerro.

J: Mikä... (aloittaa kynällä leikkimisen) en viiti kertoo sitä.

H: Kerro vaan.

J: Mut se ei oo, mut mä en sais oikein kattoo niitä, mut mun annetaan kattoo.

H: Ketä antaa?

J: Ööö... Juha.

H: Kuka on Juha?

J: Mun eno.

H: Joo. Mitä elokuvia?

J: Mä en muista niitä nimiä kyllä enää.

(piirtää)

H: Vai niin. Mutta äiti ja isä ei anna kattoo sellasia?

J: Joskus.

H: Mitä sä olet saanut kattoo sitten?

J: Mä en muista niitten nimee.

H: Mitä niissä on tapahtunut?

J: Mä en vaan muista, siit on niin pitkä aika...

H: Joo. Haluisitko sä kattoo niitä.

J: Hmm... en mä ees, kun mä nukun jo sillon.

Esimerkistä huomaa, miten Joonatan ei halunnut kertoa, mitä kiellettyjä ohjelmia hän on katsonut, koska hän aavisti haastattelijan paheksuvan kiellettyjen ohjelmien katsomista. Haastattelijan ahkerista jatkokysymyksistä huolimatta Joonatan ei kertonut ohjelman nimeä. Loppujen lopuksi ohjelman nimen saaminen tietoon ei ollut kovin tärkeää, joten asia voidaan sivuuttaa. Sen sijaan tapahtuma antoi mielenkiintoista tietoa haastattelijan ja haastateltavan välisestä suhteesta.

Tutkimuskohteena lapset ovat haasteellisia, koska heiltä ei voi kysyä kysymyksiä suoraan, kuten aikuisilta. Ritala-Koskisen (2001) mukaan lapsiin haastateltavina on suhtauduttu epäillen juuri sen takia, että he ovat ajattelultaan ja ymmärrykseltään kehittymättömiä. Lisäksi ongelmallisena on nähty se, että lapsen haastattelijalta vaaditaan erityisiä lapsen haastattelutaitoja, kuten lapsen kehityspsykologian tuntemusta, joita harvalla yhteiskuntatieteilijällä on. Lapsen ajatellaan olevan liian helposti johdateltavissa tai lapsen antaman tiedon luotettavuutta on epäilty. Lapset saattavat antaa sosiaalisesti suotavia vastauksia, jolloin tiedon oikeellisuus on kyseenalaista (Ritala-Koskinen 2001, 145–148; Kirmanen 1999, 199.) Koen olevani oikea henkilö haastattelemaan lapsia, sillä olen työskennellyt paljon lasten kanssa. Haastattelutaitoni ovat hioutuneet työskennellessäni paikallislehdessä ja maakuntalehdessä. Lasten vastausten luotettavuudesta ei mielestäni ole epäilystä, sillä omassa tutkielmassani ei ole kyse siitä, miten asiat oikeasti tapahtuvat, vaan siitä, miten lapset haastattelussa määrittelevät televisionkatseluaan ja kokemaansa laatua siinä. Tämän uskon tulevan esiin lasten kommentoissa ja piirustuksissa, joista kerron seuraavassa.

Haastattelu tutkimusmenetelmänä oli melkein itsestään selvä, koska miten muuten voisin saada lapsen äänen kuuluviin. Pienoiseksi haasteeksi koin kuitenkin sen, miten saisin lapsen puhumaan niistä asioista, jotka tekevät lastenohjelmasta laadukkaan. Päädyin valitsemaan lapselle tutuimman työmenetelmän eli piirtämisen. Pyysin lasta ensin piirtämään omasta lempiohjelmasta, josta sitten yhdessä keskustelimme tiettyjen teemojen mukaan. Lapset piirsivät ohjelmasta juuri niitä asioita, jotka olivat heidän mielestään parhaimpia siinä. Piirtäminen on hyvä tapa kerätä tietoa, sillä lapselle piirtäminen on luonnollinen väline jäsentää maailmaa. Televisiosta lapsi saa virikkeitä visuaaliseen ilmaisuun, jonka jo pienikin lapsi hallitsee kauan ennen kuin osaa edes puhua tai kirjoittaa (Piironen 1991, 73–75.)

Toinen esiin noussut pohdittava asia oli se, etten voi tehdä kaikkia lasten haastatteluja samassa päiväkodissa. Perustelen tätä sillä, että samassa lapsiryhmässä lasten kiinnostuksenkohteet saattavat olla samanlaisia johtuen siitä, että he leikkivät joka päivä yhdessä. Näin he ovat voineet luoda yhdestä samasta lastenohjelmasta sen ”jutun”, joka on heillä suosituin. Siksi haastattelin lapsia

erilaisista sosiaalisista ympäristöistä, jolloin minimoin tulosten samankaltaisuuden tai vääristymisen. Toinen päiväkotijoukko sijaitsi Tampereen lähiössä ja toinen lähempänä Tampereen keskustaa. Ensimmäiset haastattelut tein esikoulun ja koulun välisessä eteistilassa, joka osoittautui huonoksi paikaksi oppilaiden siirtymisten ja sen aiheuttaman hälyn takia. Harkitsin paikan vaihtoa, mutta esikoulussa ei ollut muita paikkoja tehdä haastatteluja. Jouduin usein keskeyttämään haastattelun, koska lapsen ääni ei olisi kuulunut nauhalta kunnolla. Lapset suhtautuivat keskeytyksiin luontevasti, ja he piirtelivät keskeytyksen aikana tyytyväisinä piirustustaan. Ehkäpä lapset ovat tottuneet esikoulussa vastaavanlaisiin tilanteisiin. Selitin keskeytyksen aina lapsille, ja uskoin heidän ymmärtävän. Jälkimmäisessä päiväkodissa valitsin haastattelupaikan huolella, ja siellä olikin suljettu tila tähän tarkoitukseen. Pyrin pitämään haastattelut korkeintaan 25 minuutin pituisina, koska uskoin tämän ajan olevan sopiva lapsen keskittymiskyvyn kannalta.

Lapsia haastateltaessa tutkijan on mietittävä tarkkaan tutkimuksen eettisiä kysymyksiä. Lasten tutkimisen eettiset perusteet löytyvät YK:n Lasten oikeuksien yleissopimuksesta (ks. Ruoppila 1999, 27; Unicef, [www-lähde](#)), joka on peräisin vuodelta 1989 ja astui voimaan vuonna 1990. Siinä sanotaan muun muassa, että jokaisella lapsella on oikeus omiin mielipiteisiin ja niiden ilmaisemiseen, kunhan se ei loukkaa muita (artiklat 12. ja 13.). Lapsilla on oikeus myös yksityisyyteen (artikla 16.). Lasten haastattelemisen etiikassa on kyse tutkijan vastuusta ja siitä, mitä lapselta voidaan kysyä. Lapset ovat erityisasemassa aikuisiin haastateltaviin verrattuna, ja lapsia haastattelevalta tutkijalta vaaditaan erityistä moraalialue (Ritala-Koskinen 2001, 159).

Lapsia haastateltaessa tutkijan ensimmäisiä tehtäviä on motivoida lapset haastatteluun (Ritala-Koskinen 2001, 152). Kerroin lapsille, miksi tein heille haastattelun, ja esittelin tarkemmin nauhuria, johon nauhoitin haastattelun. Muun muassa Lahikainen ym. (1995, 128) ovat käyttäneet lasten motivoinnissa apunaan pieniä lahjoja, kuten tarroja tai kiiltokuvia. Mielestäni tällainen lasten suostuttelu ja lahjonta on tutkimuksen etiikan kannalta arveluttavaa. Eskola & Suoranta (1998, 92) eivät myöskään kannusta haastatteluun suostutteluun. He kysyvät, onko lapsella yhtään hyvää syytä suostua haastatteluun. Tämä on hyvä kysymys. Uskon, että haastattelemillani lapsilla syyt osallistua olivat halu miellyttää opettajaa ja puhdas kiinnostus haastatteluun kohtaan. Haastattelu oli aikuisen huomionosoitus lapselle, ja huomionosoitus tuntui lapsesta hyvältä. Sain lasten vanhemmilta, päiväkotien johtajilta ja Tampereen kaupungilta luvat tutkimuksen tekemiseen (liite 3.). Kysyin haastattelun alussa kuitenkin vielä, haluaako lapsi osallistua. Pöydällä olivat odottamassa paperi ja värikynät, jotka kannustivat ja motivoivat lasta haastatteluun.

5.3 Aineiston analyysi

Käytän aineiston analyysissä hyväkseni sekä esihaastatteluita että varsinaisia haastatteluita. Vain yksi lapsi kieltäytyi yhteistyöstä, joten sain yhteensä 14 käyttökelpoista haastattelua ja piirustusta. Lasten haastattelemista ei voi täysin verrata aikuisen haastatteluun, sillä kysymyksiä ei voi esittää lapselle suoraviivaisesti toteamalla. Lapsen kanssa on keskusteltava. Tieto, jonka haastattelija haluaa kaivaa esiin, ei tule ensimmäisellä kysymiskerralla. Lapsi haluaa tutustua ensin haastattelijaan ja todeta, voiko hän luottaa tähän ihmiseen. Vasta sitten lapsi saattaa kertoa, mitä hän todella ajattelee. Toisaalta lapsella ei ole käsitystä siitä, mitä tutkimuksen tekijä haluaa kuulla vastattavan, joten lasten vastaukset antavat melko totuudellisen kuvan tutkimuksen aihealueesta. Totuus todella kuuluu lasten suusta. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että lasten haastatteleminen olisi helppoa. Usein aineistoa analysoidessani huomasin, että lapset lausuvat televisio-ohjelmien hahmot niin kuin he ovat ne kuulleet eikä niin kuin ne kirjoitetaan. Yksi poika puhui koko ajan ”Rupsliinista”, vaikka hän tarkoitti Bruce Leetä. Huomasin löytäväni itsestäni melkoisen salapoliisin jäljittäessäni lastenohjelmien ja henkilöiden nimiä internetsivuilta lasten kertomusten perusteella.

Haastattelemieni lasten joukossa oli myös todella fiksuja lapsia, jotka selvästi valikoivat sanansa tarkemmin. Kuten edellä olen kuvannut, kaikki lapset eivät halunneet kertoa kaikkea. Jotkut aikoivat aluksi paljastaa katsoneensa jotain kiellettyä, mutta sitten muuttivatkin mielensä viime hetkellä. Yksi haastattelemistani pojista esitteli lempiohjelmakseen *Muumipappa kalassa* - internetpelin, vaikka todellisuudessa parhaimpia televisio-ohjelmia olivat hänestä *Hauskat kotivideot* ja *Esihistoriallinen puisto*. Hän ei vain saanut katsoa niitä. *Muumipappa kalassa* -peli oli pojan sanojen mukaan hänen serkkunsa ”lempiohjelma”, joten poika valitsi sen lempiohjelmakseen. Huomionarvoista oli myös se, että lasten televisionkatsomistavoissa ja -kyvyissä oli paikoin suuria eroja. Eräs poika katsoi vain aikuisille suunnattuja ohjelmia, kun taas toinen ei edes osannut laittaa laitetta päälle. Kyse saattoi tosin olla digisovittimesta, jota ei moni aikuinenkaan osaa laittaa päälle katsottavaan kuntoon.

Tutkielmani aihetta pohtiessani tiesin ainoastaan sen, että haluan tutkia lasten televisionkatselua ja televisio-ohjelmien laatua. Tämän takia päädyin heti tutkimuksen alkuvaiheessa Grounded theory - tutkimusmenetelmään (GT), koska siinä ongelmanasettelun ehtoja ovat juuri joustavuus ja vapaus. GT-tutkimuksessa ongelma on aluksi vain väljästi määritelty ja ongelma tarkentuu tutkimuksen

kuluessa. GT-menetelmään perehtynyt Koskennurmi-Sivonen (2007, www-lähde) kannustaa valitsemaan tutkimukseen mieluummin teemat kuin tarkat kysymykset. Teoreettista herkkyyttä lisäävät myös tutkijan ammatillinen ja henkilökohtainen kokemus tutkittavasta aiheesta. Näillä perustein GT-menetelmä tuntui aluksi parhaalta omaan tutkielmaani. Päädyin käyttämään aluksi tutkimuksessani Grounded theory -menetelmää eli aineistopohjaista lähestymistapaa suuntaamassa liikkeelle omaa tutkielmaani. GT vaikutti sopivan tutkielmaani, koska siinä tutkimuksen perusväittämät muodostetaan tutkittavan aineiston pohjalta eikä ensisijaisesti aiemman tutkimuksen tai teorianmuodostuksen perusteella (Ahonen 1994, 123). Grounded theory on pikemminkin yleinen tapa ajatella ja käsitteellistää aineistoja (Strauss & Corbin 1994, 275) kuin oma erityinen strategia tai metodi. GT-tutkimuksen ensimmäinen vaihe on käsite-indikaattorimallin luominen. Tutkija vertailee aineistosta poimimiaan indikaattoreita (esimerkiksi tekstikatkelmia) toisiinsa ja havaitsee niissä samanlaisuutta, erilaisuutta sekä niiden merkityksissä eriasteista samanlaisuutta. Sitten tutkija koodaa indikaattorit erilaisiin kategorioihin, joille antaa niitä kuvaavan nimen. Eri kategoriat muodostuvat lopulta yhden ison ydinkategorian alle (Rostila 1991, 68–74; Strauss 1987, 22–27.)

Haastatteluja suunnitellessani pyrkimyksenä oli löytää tapa puhua laadusta ilman laadun käsitettä. Oli löydettävä epäsuora tapa puhua laadusta. Siksi päädyin aluksi GT-menetelmään, koska pyrkimyksenäni oli löytää sellainen tiedonhankinnan strategia, jolla saisin aikaan ongelman kannalta relevanttia aineistoa. Tutkielman edetessä ja laadun teoriaa lukiessani kirjallisuudesta nousi kuitenkin esiin erilaisia laadun diskursseja, jotka vaikuttivat sovellettuina sopivilta oman tutkielmani aineiston tulkintaan. Näin aineiston analyysissä päädyin lopulta diskurssianalyysiin. Diskurssianalyysissä tutkitaan sitä, miten sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä. Diskurssianalyysin teoreettinen koti on sosiaalinen konstruktionismi, jonka perusajatuksen mukaan todellisuutta ei voi koskaan havainnoida ”puhtaana”, vaan aina jostain näkökulmasta käsin. Diskurssianalyysi on pikemmin teoreettis-metodologinen viitekehys kuin yhtenäinen tutkimusmenetelmä. Analyysissä ollaan kiinnostuneita siitä, miten haastateltavan argumenteilla tehdään asioita ymmärrettäväksi haastattelutilanteessa. Kallistun tutkielmassani sellaiseen yhteiskunnalliseen diskurssianalyysiin, jossa analyysi kohdistuu kielenkäytön vaihtelevuuteen ja sisältöön ja joka on luonteeltaan aineistovetoista. Tutkin sitä, millaisia merkityksiä haastateltavat lapset puheissaan tuottavat ja millaisia kielellisiä keinoja käyttämällä lapset tuottavat laadun eri merkityksiä. Tiettyä teemaa, tässä tapauksessa tv-ohjelmien laatua, tuottaessa huomio kohdistuu analyysissä kielenkäytön monipuolisuuteen, mikä saattaa jossain kohdin tuntua ristiriitaiselta. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että kielen avulla voidaan tehdä

monenlaisia asioita eikä siitä, että haastateltava olisi jotenkin epäjohdonmukainen (Suoninen 2002, 19–22; Valtonen 1998, 96, 100–101; Jokinen & Juhila 2002, 66.)

Tulin siihen päätökseen, että tutkielmassani laatu on ollut esiteoreettisena ajatuksena työni lähtökohta ennen yhtäkään haastattelua. Tuo esiteoria on muuttunut lähdekirjallisuuteen perustuvaksi laatukäsitteeksi, jonka kautta olen lukenut haastatteluaineistoa ja tulkinnut, mikä siinä on diskurssia laadusta. Aineiston analyysi on tätä kautta ollut mitä suurimmassa määrin teorian ohjaamaa. Näiden ja edellä kuvailtujen asioiden vuoksi GT ja diskurssianalyysi täydentävät hienosti toisiaan. Kehittelen lasten haastattelujen litteroiduista teksteistä erilaisia kategorioita, joista sitten muodostan kuvan lasten määrittelemästä televisio-ohjelmien laadusta kahdesta eri näkökulmasta. Alakategoriat muodostuvat luontevasti esiin nostamistani laatudiskursseista, ja kaksi yläkategoriaa muodostuvat puolestaan kahdesta eri laadun näkökulmasta lasten televisionkatselussa. On hyvä muistaa, että kyse on analyttisestä erottelusta ja että tutkielmassa olen tehnyt valintoja siitä, mitä näistä diskursseista kulloinkin analysoin esiin.

Litteroituani haastattelut ja luettuani ne moneen kertaan läpi olen nostanut lasten haastatteluista esiin samankaltaisia laatudiskursseja, jotka olen ryhmitellyt omien alaotsikkojen alle (luvut 6 ja 7). Luvut kuusi ja seitsemän ovat siis kaksi yläkategoriaa, jotka muodostavat monia alakategorioita. Aineiston analyysin kirjoittaminen alkoi vuoden 2007 alkukesästä ja jatkui koko kesän pitkälle syksyyn. Analyysin ohella olen kirjoittanut tutkielman teoriaosaa osittain uudelleen ja poistanut sieltä epäolennaisia asioita ja lisäillyt enemmän olennaisia. Teemahaastattelurunko (Liite 2.) ohjasi analyysini alaotsikointia. Lasten haastattelujen lainaukset olen sisentänyt ja muuttanut kursiiviksi tekstiin. Televisio-ohjelmat, elokuvat ja erilaiset pelit olen myös muuttanut tekstiin kursiiviksi. Haastateltavien lasten nimet olen muuttanut nimettömyyden varmistamiseksi. Olen myös etsinyt eri asiantuntijoiden kommentteja aihealueisiin, koska kommentit tekevät tekstistä vakuuttavampaa ja liittävät aiheet aikaisempaan tutkimukseen. Olen lopulta koonnut analyysilukujen loppuun yhteenvedon tuloksista.

Lasten piirustukset eivät olleet analyysini kohteena sinänsä, vaan ne toimivat tukena lasten haastattelupuheelle. Piirustukset toimivat myös lapsen motivointina aiheeseen, ja haastattelun hiljaiset osuudet, joita ajoittain esiintyi, eivät olleet niin epämukavia lapselle, sillä lapsi pystyi keskittymään piirtämiseen. Kuten Piironen (1991, 73) artikkelissaan toteaa, lasten piirustuksista on helppo nähdä, millainen tapahtuma on edeltänyt kuvan tekemistä ja millaiset ajatukset ovat ohjanneet piirustuksen tekijää. Piirustusten kerronnallinen kieli on lapsella sitä rikkaampaa ja

monimuotoisempaa, mitä kokonaisvaltaisemmin lapsi on kokenut piirtämänsä asiat. Niinpä oletan, että televisio on lapselle hyvin kokonaisvaltainen kokemus, jossa ohjelman kaikki pienet yksityiskohdat jäävät helposti lapsen mieleen. Näiden yksityiskohtien otaksun liittyvän läheisesti ohjelman laatuun ja lapsen kokemukseen siitä. Lisäksi uskon, että piirtäessään lapsi käsittelee televisio-ohjelman herättämiä tunteita. Aiempi kokemus ja tieto yhdistyvät näin tunneperäisiin herätteisiin, ja tästä syntyy lasta eheyttävä tapahtuma (Piironen 1991, 75).

Kun pyysin lasta piirtämään jotain lempiohjelmastaan, saattoi lapsi kertoa, ettei hän osaa kovin hyvin piirtää. Lassi luuli aluksi, että koko haastattelun tarkoitus oli piirtää hieno kuva, ja hän olisikin halunnut piirtää tv-pelistä, koska sen hän osaisi paremmin. Jos lapsi ei osannut piirtää, hän helposti luovutti eikä halunnut piirtää ollenkaan. Näin kävi Nikolle, joka ei osannut nimetä yhtään lempiohjelmaa, ja joka lopulta taitteli lennokin piirustuspaperistaan.

Niko: Mä lainaan videoita ja lastenvideoita.

Haastattelija: Mitä lastenvideoita?

N: Lastenohjelmia siis.

H: Sä voisit piirtää jostain sellaisesta.

N: (leikkii paperilla ja kynällä) En mää tiä nyt, mitä...en mää os...

H: Eikö sulla ole mitään lempiohjelmaa?

N: En mää ees osaa mittään...

Päädyn etenemään haastattelussa lapsen ehdoilla, joten en painostanut lasta enempää. Lapsella oli oikeus kieltäytyä haastattelusta, joten kunnioitin sitä oikeutta.

6. HAASTATELTUJEN LASTEN TELEVISIONKATSELU

Tutkielman ensimmäinen näkökulma kartoittaa sitä, minkälaisia yleisiä laatudiskursseja olen nostanut esiin lasten haastatteluista. Luku selvittää televisio-ohjelmien laatuun liittyviä taustoja, kuten millainen rooli televisiolla on lapsen elämässä, mitä hän yleensä ja erityisesti katsoo, koska ja kenen kanssa sekä sen, saako lapsi katsoa televisiosta mitä vain haluaa. Luku pohtii, merkitseekö laatu lapsille vain lastenohjelmia vai myös aikuisille tarkoitettuja ohjelmia. Luvun loppu paneutuu lastenohjelmien tuotteistamisen diskurssiin, koska se korostui voimakkaasti lasten haastatteluissa sekä siihen, onko oheistuotteilla merkitystä lasten kokeman laadun kannalta. Tarkastelen haastatteluja jonkinlaisen ”laatudiskurssilinssin” kautta, jolloin olen tulkinut haastatteluista esiin nostamani asiat laadun määrittelyyn vaikuttaviksi seikoiksi. Lapset siis kuvaavat televisiokokemuksiaan, jotka minä tutkijana hahmotan teoreettisesti laaduksi.

6.1 Television rooli lasten elämässä

Televisio on nykylasten elämässä melko oleellinen osa arkea ja televisio onkin lasten eniten suosima media (Buckingham 1996; Kytömäki 1999). Haastattelemistani lapsista jokainen katsoi televisiota säännöllisesti. Yksi lapsista ei osannut kertoa televisionkatselustaan, vaikka hän katselikin televisiota ajoittain. Yleisimmin lapset katsoivat televisiota aamulla, esikoulun jälkeen iltapäivällä, illalla sekä viikonloppuisin. Varsinkin aamulla ja viikonloppuisin lapset katsovat DVD-tallenteita tai -elokuvia. Televisio-ohjelmien tallentamista lapset kutsuivat ”nauhoittamiseksi”, vaikka he puhuivat DVD-levylle tallentamisesta. Lapsista 11 15:stä puhui ohjelman katsomisesta DVD:ltä tai nauhoittamisesta.

Haastattelija: Ai se tulee joka päivä. Miltä kanavalta?

Matias: En mä tiedä. Mun isovelji aina nauhoittaa nää.

H: Aha.

M: Kun me ei koskaan ehditä kattoo näitä.

H: No ne tulee sitten siihen aikaan.

M: Niin ne tulee kymmeneltä.

H: Siis illalla?

M: Niin.

H: Ahaa.

M: Meiän pitää mennä yhdeksältä nukkumaa, niin se nauhoittaa ne aina, ennen kuin me katotaan se yks.

Haastattelemani lapset osaavat käyttää melko hyvin hyväkseen uusia tekniikoita. Nauhoituksista ja digiboksista puhuminen kuulostaa lasten suussa vaivattomalta, aivan kuin lapset olisivat aina

käyttäneet kyseisiä laitteita. Suoninen (2004, 49–50) kuitenkin painottaa, että lasten luonnollinen suhtautuminen uusiin laitteisiin antaa virheellisen kuvan siitä, että lapset osaisivat käyttää teknisiä laitteita luonnostaan hyvin. Kyse ei useimmiten ole muusta kuin siitä, että lapset ovat erityisen kiinnostuneita kaikesta uudesta, jonka seurauksena he ovat opetelleet käyttämään laitteita. Tutkielman lapsista suurin osa puhui luontevasti television lisälaitteista, mutta eräs lapsi ei edes osannut laittaa televisiota päälle. Tästä kaikesta voi päätellä, että television lisälaitteet auttavat joissain tapauksissa lasta luomaan kiinteän suhteen televisio-ohjelmiin, joka taas vaikuttaa positiivisesti lapsen edellytyksiin arvioida tv-ohjelmien laatua.

Televisio-ohjelmien nauhoittaminen kertoo siitä, että lapsen elämän täyttävät myös monet muut vapaa-ajan aktiviteetit, kuten harrastukset ja ystävien sekä sisarusten kanssa leikkiminen. Lapset käyttivät vapaa-aikaansa myös erilaisten televisio- ja tietokonepelien pelaamiseen. Suoninen (2004, 43) havaitsi tutkimuksessaan, että eri medioiden fyysinen saatavuus ei välttämättä tarkoita, että mediaa käytettäisiin. Televisio on lasten saatavilla melkein jokaisessa haastattelemani lapsen kotona, mutta lapsi saattaa joskus valita toisin.

Haastattelija: Niin. --- Mitäs muuta sä puuhastelet kuin katot telkkaria sitten?

Roope: Syön vähän sipsii.

H: Syöt sipsii. Mutta niinkun viikolla, esimerkiks eskarin jälkeen?

R: Hmm... Noo, ai että mitä katon?

H: Niin, mitä sä katot tai mitä sä puuhastelet kotona?

R: No mä leikin mun kaverin kaa pihalla.

H: Joo.

R: Jos se ei oo pihalla, niin mä meen tietokoneelle.

H: Mitä sä tietsikalla teet?

R: Pelaan.

Ohjelmien nauhoittamisen lisäksi lapsille olivat tuttuja eri televisiokanavat. Lapset puhuivat ykkösestä, kakkosesta, kolmosesta ja Nelosesta. Yksi tytöistä mainitsi kaapelikanava Sub Juniorin. Lapset olivat myös hyvin tietoisia erilaisista lastenohjelmista ja niiden nimistä. Joskus tv-ohjelmien hahmot sekoittuivat lasten puheissa eikä aina voinut olla varma, mistä hahmosta oli kyse. Eräs tyttö puhui ensin *Winx-klubista*, mutta piirustuksessaan hän kertoi myös ”vikseistä”. Tutkittuani Winx-keijä tarkemmin sain tietää, että Winx-keijuilla on lemmikkieläiminään ”pixejä”, joten uskon tytön tarkoittaneen niitä.

Vanhemmat rajoittavat lapsen mediankäyttöä joko kasvatuksellisista tai taloudellisista syistä, kuten Väinön perheessä, jossa vietettiin televisiotonta helmikuuta. Asia harmitti Väinöä aivan selvästi, mutta hän ei halunnut myöntää asiaa. Asia ilmeni siten, että Väinö kertoi hymyillen katselleensa

huvikseen tyhjää televisioruutua yhdessä pikkusiskonsa kanssa. Harmitus television puuttumisesta näkyi myös Väinön vastauksissa, ja poika vastasikin usein ”en mää tiedä/muista”, koska se oli helpoin vastaus. Tässä kohtaa olisi ollut mielenkiintoista kysyä lapsen vanhemmilta, mitkä olivat heidän perusteensa televisiottomalle helmikuulle.

Haastattelija: Koskas sä olet viimeksi katsonut telkkaria?

Väinö: No viime kuukautena.

H: Kuukautena, viime kuussa?

V: Niin.

H: Ootko sä eilen katsonut?

V: En, koska meillä on televisioton helmikuu.

H: Anteeks mitä?

V: Meillä on televisioton helmikuu.

H: Ihan totta! Mitä se tarkoittaa?

V: Että meillä ei oo televisiota nyt.

H: Ketä sen päätti?

V: No äiti ja isä itse asiassa.

H: Minkä takia?

V: No sen takia, ettei tulis niin paljon tv-laskuja.

H: Joo, se on ihan totta.--- Eli teillä on televisioton helmikuu. Mut se onkin toisaalta ihan hyvä juttu. Mitä sä sitten teet, kun sä et katokaan telkkaria?

V: Pelaan tietsikalla ja leikin.

Lapset katsoivat televisiota yksin sekä ystävien tai jonkun perheenjäsenen kanssa. Lasten erilaiset perhemuodot vaikuttivat olennaisesti lasten televisionkatseluun: yksilapsisissa perheissä lapset katsoivat paljon aikuisten ohjelmia iltaisin yhdessä vanhemman kanssa, kun taas monilapsisissa perheissä lapset katsoivat paljon lastenohjelmia. Kun kysyin lapselta, miten tärkeä televisio on hänelle, sain usein vastaukseksi ”ei kovin tärkeä” tai ”en katso paljonkaan”. Lopulta kuitenkin ilmeni usein haastattelun edetessä, että lapsi saattaa silti katsoa televisiota joka päivä, vaikkei hän koe sen olevan tärkeä asia.

Haastattelija: Miten tärkeä televisio sulle yleensä on, katsotko sä paljon telkkaria?

Matias: No en.

H: Et.

M: Kyllä mä joskus katon.

H: Et joka päivä.

M: Niin.

H: Mut sä siis katsot lastenohjelmia, ja sit sä katsot näitä elokuvia, joskus ku tulee, ja sitten... koskas tää tulee tää sun suosikkiohjelma ”Muumion salaisuus” yleensä?

M: Joka päivä.

Valkonen ym. (2005) käsittelevät artikkelissaan lasten televisionkatselukokemuksia, joihin vaikuttavat monet tilannesidonnaiset tekijät, esimerkiksi sosiaalinen ympäristö ja lapsen persoonalliset ominaisuudet. Kun tarkastelemme lapsen televisionkatselua, on otettava huomioon

televisionkatselun konteksti, jotta ymmärrämme paremmin lapsen televisiosuhteen viihdyttäviä ja opettavaisia piirteitä, mutta myös kielteisiä, ahdistusta ja pelkoja tuottavia sisältöjä (emt., 54.) Hyvä esimerkki televisionkatselukontekstista ilmeni Viivin haastattelussa, jossa hän kertoi katsovansa *Winx-klubia* yhdessä isänsä kanssa. Tyttö pyysi usein isää seuraksi television katseluun, koska tyttöä pelotti ajoittain katsoa ohjelmaa yksin. Ohjelmien herättämät voimakkaat tunteet vaikuttavat osaltaan lasten määrittelemään laatuun. Voimakkaiden tunteiden, kuten jännityksen laatudiskurssia, käsitellään tarkemmin luvussa seitsemän.

Mediaa ei voi enää eristää lapsen elämästä ja päivittäisistä tapahtumien virrasta. Jokaisen lapsen mediasuhteet ovat monin eri tavoin sidoksissa laajempaan vuorovaikutuksen verkostoon (Valkonen ym. 2005, 58.) Lapsen arkea rytmittävät päivähoido, vanhempien työssäkäynti ja harrastukset, jotka rajoittavat omalta osaltaan lasten mediankäyttöä. Edellä olevasta haastattelukatkelmasta huomaamme, miten lapset osaavat jo käyttää hyväkseen nykyteknologiaa oman mediasuhteensa kontrolloimiseen. Lapset käyttävät luontevasti erilaisia DVD-soittimia ja ”nauhoittavat” suosikkiohjelmiään parempaa katseluaikaa varten. Lasten vastauksissa erilaisten television lisälaitteiden käyttö korostui. Lapset puhuivat muun muassa digibokseista, DVD:stä, tietokonepeleistä ja eri kanavista. Näin tutkimuksessani korostuu lapsen aktiivinen rooli oman mediasuhteensa muokkaajana. Lapsi ei täten ole vain vastaanottava osapuoli televisionkatselussa, vaan aktiivinen mediankäyttäjä. Anita Werner (1996) on tutkinut lasten televisionkatseluprosessia. Olennaista lapsen omassa aktiivisuudessa on se, mitä valitaan katsottavaksi, miten tarkkaavaisesti ohjelmaa katsotaan ja kuinka syventynyt lapsi on katsomiseen (emt., 26). Näillä kaikilla tekijöillä on luonnollisesti vaikutuksensa tv-ohjelmien eri ominaisuuksien ja laadun arvioimiseen.

Lapsen oman aktiivisuuden muodot ilmenevät televisionkatseluprosessin eri vaiheissa. Ensin lapsi valitsee mieleisensä ohjelman ennen katselua. Katselun aikana hän arvioi ohjelman mielenkiintoisuuden ja valikoi tarkkaan huomionsa kohteen. Ohjelman mielekkyyden lapsi testaa viimeistään ohjelman jälkeen, jolloin lapsi joko muistaa ohjelman tapahtumat hyvin tai huonosti. Se, että lapsi muistaa ohjelman hyvin, saattaa siis kertoa lapsen pitävän kyseisestä ohjelmasta. Parhaimmillaan lapsi ottaa televisio-ohjelman tapahtumat ja hahmot mukaan omiin leikkeihinsä (Werner 1996, 26–28), kuten kuusivuotias Viivi-tyttö, joka kiinnostui balettitanssista katsottuaan *Barbie Pähkinänsärkijä Baletissa* -elokuvan televisiosta.

Viivi: Ööö, mä katon välillä niitä... tota mä katon välillä sitä tota... --- En muista.

Haastattelija: Kerro vaan. Mitä siinä tapahtui?

V: Siinä tapahtui, että... mää katoin joskus sitä, mä oon kyllä nyt katellut sitä, sitä Pähkinänsärkijä-balettia, nytten aika usein, niin siinä tapahtui silleen, että se

Pähkinänsärkijä, se on semmoinen puunukke, niin sitten sillä, kun se muuttuu siinä lopussa prinsiksi, hmm, niin tota sen jälkeen tapahtuupi, että sen, ni se yks Klaara, ni se oli oikeesti tota toi... makeisprinsessa. Ja sitten se alkoi tanssii balettia. Siitä lähtien mä oon alkanut ittekin opetteleen balettia.

H: Ihan totta. Harrastatko sää balettia?

V: En.

Kaikesta edellä käsitellystä voi päätellä, että lapsi muokkaa omaa todellisuuttaan median avulla. Media selvästikin muotoilee ymmärrystämme ja todellisuudelle antamiemme merkityksiä. Siksi kasvattajien ja vanhempien on juuri oltava hyvin perillä siitä, minkälaisia ohjelmia lapset katsovat televisiosta. Viime vuosina lapsen ja median suhteesta puhuttaessa ovat tärkeiksi elementeiksi nousseet mediasisältöjen laatu ja informaation hallinta suuresti kasvavan tietotulvan keskellä. Vanhemmat ovat huolissaan television välittämistä kuvista, jotka lastenohjelmissakin ovat hyvin todentuntuisia. Erityisesti uutis- ja ajankohtaisohjelmien kuvastoja ja lapsille sopimattomaan aikaan lähetettyä kuvamateriaalia on arvosteltu paljon. Lisäksi ollaan huolissaan lastenohjelmien laadusta. Ohjelmistot ovat raaistuneet, erotisoituneet ja tehostuneet. Lastenohjelmien kuvastot ovat muuttuneet yhä vaikuttavammiksi ja todentuntuisemmiksi (Valkonen ym. 2005, 58.) Seuraavaan alalukuun on koottu lasten haastatteluissa mainitsemia tv-ohjelmia, joita he ovat katsoneet. Ohjelmien monipuolisuus kertoo siitä, että lapset eivät enää katso vain lastenohjelmia, vaan myös aikuisille suunnattuja ohjelmia. Näin laadun määrittelyn kohde laajenee käsittämään suuren osan television tarjonnasta.

6.2 Tätä lapset katsovat

Lapset mainitsivat haastatteluissa yhteensä 57 erilaista televisio-ohjelmaa tai elokuvaa (Taulukko 1). Näistä ohjelmista suurin osa (30 kpl) oli lastenohjelmia, kuten piirros- tai tietokoneanimaatioita (*Karhuset, Kekseliäs Kaisa*). Toinen suuri ohjelmaluokka oli erilaiset nuorille tai aikuisille suunnatut tv-ohjelmat (17 kpl), joihin lukeutuivat niin koko perheen tv-sarjat kuin K15-ohjelmatkin. Näitä olivat muun muassa *Salatut elämät* ja *Pako*. Lapset mainitsivat myös muita K-merkinnöin varusteltuja tv-sarjoja ja elokuvia, joita he olisivat halunneet katsoa, mutta eivät saaneet. Tällaisia ohjelmia olivat *Salaiset kansiot* sekä *Harry Potter-* ja *James Bond* -elokuvat. Seuraavan sivun taulukkoon on koottu lasten haastatteluissa mainitsevat tv-ohjelmat ja elokuvat, jotka on jaoteltu lapsille suunnattuihin sekä nuorille ja aikuisille suunnattuihin tv-ohjelmiin ja elokuviin. Olen sijoittanut koko perheen ohjelmat nuorille ja aikuisille suunnattuihin ohjelmiin, koska ne eivät ole ensisijaisesti suunnattu pelkästään lapsille, kuten piirrosanimaatiot tai lasten makasiiniohjelmat.

HAASTATTELUISSA LASTEN MAINITSEMAT <u>LAPSILLE SUUNNATUT:</u>		HAASTATTELUISSA LASTEN MAINITSEMAT <u>NUORILLE / AIKUISILLE SUUNNATUT:</u>	
TV-OHJELMAT	ELOKUVAT	TV-OHJELMAT	ELOKUVAT
(30 kpl) Kaikki (S)	(5 kpl)	(17 kpl)	(5 kpl)
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Aku Ankka</i> • <i>Ariel (Pieni merenneito)</i> • <i>Digimon</i> • <i>Duel Masters</i> • <i>Galaxi</i> • <i>"Hamsterit"</i> • <i>Hessu Hopo</i> • <i>Hydronautit</i> • <i>Karhuset</i> • <i>Katti Matikainen</i> • <i>Katto Kassinen</i> • <i>Kekseliäs Kaisa</i> • <i>Kimmo Kuu</i> • <i>Lastenuutiset</i> • <i>Lazy Town</i> • <i>Maikki ja pelottava Pontso</i> • <i>Mikki Hiiren Kerhotalo</i> • <i>Muumilaakson tarinat</i> • <i>Muumion salaisuus</i> • <i>Niksi-Nella</i> • <i>Nokkapokka</i> • <i>Olipa kerran ihminen</i> • <i>Paavo Pesusieni</i> • <i>Pikku Kakkonen</i> • <i>Pokémon</i> • <i>Postimies Pate</i> • <i>Prätkähiiret</i> • <i>Turtles</i> • <i>Utelias Vili</i> • <i>Winx-klubi</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Barbie Pähkinänsärki- ja Baletissa (S)</i> • <i>TI-TI Nallen eka koulupäivä (TI-TI Nallen talossa tapahtuu 6)(S)</i> • <i>Antz – Muurahaizet (K7/5)</i> • <i>Mr. Bean (K7/5)</i> • <i>Robots (K7/5)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Anastasia (S)</i> • <i>Esihistoriallinen puisto (S)</i> • <i>Hauskat kotivideot (S)</i> • <i>Idols (S)</i> • <i>Jeopardy (S)</i> • <i>Kauhukakarat (S)</i> • <i>Kotikatu (S)</i> • <i>Krisse Show (S)</i> • <i>Ota tai jätä (S)</i> • <i>Salatut elämät (S)</i> • <i>Simpsonit (S)</i> • <i>Säättiedotus (S)</i> • <i>Tanssii Tähtien Kanssa (S)</i> • <i>Tartu Mikkiin (S)</i> • <i>Turvetta ja timanteja (S)</i> • <i>Pako (K15)</i> • <i>Salaiset kansiot (K15)</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Harry Potter - elokuvat (K11)</i> • <i>Kahdeksanjal-kaiset kummajaiset (K11)</i> • <i>Bruce Lee - elokuvat (K15)</i> • <i>James Bond - elokuvat (K15)</i> • <i>Spartacus (K16)</i>

Taulukko 1. Taulukko kuvaa 6–7-vuotiaiden lasten haastattelussa mainitsemia televisio-ohjelmia ja elokuvia jaoteltuina lapsille suunnattuihin tv-ohjelmiin ja elokuvaan sekä nuorille tai aikuisille suunnattuihin tv-ohjelmiin ja elokuvaan. (S) = sallittu kaikenikäisille, K7/5 = kielletty alle 7-vuotiailta, mutta sallittu viisi vuotta täyttäneille aikuisen seurassa, K11/ K15/ K16 = kielletty alle 11-/ 15-/ 16-vuotiailta.

Lasten haastatteluissa mainitsemista lastenohjelmista päätellen lapset katsovat määrällisesti enemmän fiktio-ohjelmia kuin reaali maailmaan sijoittuvia koko perheen ohjelmia. Tästä voisi päätellä, että lapset myös katsovat enemmän lastenohjelmia kuin ensisijaisesti nuorille ja aikuisille suunnattuja tv-ohjelmia. Lasten kokemaa laatua ei voi kuitenkaan arvioida ohjelmien määrän perusteella. Jotain se kuitenkin asiasta kertoo, sillä kukaan lapsi ei katso hetkeäkään sellaista ohjelmaa, joka ei häntä lainkaan kiinnosta tai viihdytä. On myös huomattava, että lapsen määrittelemää tv-ohjelmien laatua ei voi jakaa joko fakta- tai fiktio-ohjelmiin, sillä fakta ja fiktio sekoittuvat helposti lasten katselukokemuksessa.

Lapsella ei vielä ole monipuolista kokemusmaailmaa todellisuuden tapahtumista, joten hän ei osaa aukottomasti arvioida, mikä on totta ja mikä ei. Suonisen (2004) mukaan pienelle lapselle riittää periaatteessa tieto siitä, ettei jokin asia esitä todellisuutta. Tv-ohjelmien kohdalla lapset joutuvat kuitenkin paljon miettimään reaalityodellisuuden ja mediatodellisuuden välistä eroa. Ohjelman esitystapa auttaa lasta arvioimaan ohjelman todenperäisyyttä, kuten esimerkiksi piirretyt ovat lapselle keksittyjä jo esitystapansa puolesta. Toisin on kuitenkin animaatioiden kohdalla. Vaikka animaatiot eivät useinkaan vastaa lapsen omaa todellisuutta, ne näyttävät aidoilta kolmiulotteisuutensa vuoksi. Lapselle vielä vaikeampaa ovat ohjelmat, joissa sekoitetaan oikeita ihmisiä animaatiohahmojen kanssa (emt., 170–171.) Haastattelemani lapset tunnistivat kuitenkin melko hyvin animaatiotarjat piirrettyjen sarjojen joukosta, kuten seuraavassa haastattelupätkässä käy ilmi.

Haastattelija: Onko se piirretty, onko tää (Kekseliäs Kaisa) piirretty?

Aino: Ei.

H: Mikä tää on?

A: Se on juttu, mikä on silleen tehty tietokoneella.

H: Niin, animaatio.

A: Hm.

Jotta lapsi kykenee arvioimaan ja erottamaan keksittyjä asioita tosista, on hänen kykynsä abstraktiin ajatteluun oltava sellaisella tasolla, jolla hän voi olla tietoinen mielikuvituksen olemassaolosta ja siitä, että ihmiset voivat keksiä kuvitteellisia tapahtumia. Lapsen kyky erottaa mediatodellisuus reaalityodellisuudesta riippuu kognitiivisten kykyjen lisäksi myös median käyttökokemuksista. Käytön kautta lapsen kyky erottaa eri tv-ohjelmien lajityypit toisistaan kehittyä entisestään (Suoninen 2004, 173, 176.) Aino osasi tunnistaa animaatiotarjan, koska hän on paljon tekemisissä television lisäksi myös tietokoneen ja Playstationin kanssa. Näin hän on saanut paljon käyttökokemusta juuri näistä medioista. Ainin tapauksesta voi päätellä, että hänen kykynsä arvioida

faktan ja fiktion eroja on hyvä, joten edellytykset tv-ohjelmien laadun arvioimiseen ovat myös hyvällä tasolla.

Mediatodellisuuden ja reaalityodellisuuden logiikan lisäksi lapsen on hahmotettava myös näiden molempien etiikka: mediatodellisuudessa jotkin tapahtumat voivat olla täysin loogisia myös reaalityodellisuudessa, mutta eettisesti ne eivät ole suotavia tai sallittuja (Suoninen 2004, 178.) Mediatodellisuuden logiikka ei vastannut reaalityodellisuuden logiikkaa Lassin pelaamassa tietokonepelissä, jossa hän uskoi autokuskin vielä nousevan hengissä ylös autokolarin jälkeen.

Haastattelija: Saatko sä katsoo ihan mitä sä haluut? Saatko?

Lassi: Joo, mutta en raakoja, vaikka mä haluaisin.

H: Mitäs ne raa'at on?

L: No ne on semmoisia... kaikenlaisia, missä tapetaan jätkiä, ja mä tykkään semmoisesta.

H: Miksi sä tykkäät niistä?

L: Koska... koska niissä tietokonepeleissäkin ukko lentää autosta...

H: Niin.

L: ...ja siitä kuolee. Ja sit se voi vielä ajaa silloin... se hyppää sinne.

H: Mut kai sä tiedät, et se ei oo oikeesti totta?

L: Hmm.

H: Että jos oikeesti joku ajais autolla johonkin päin, niin se kuolis siihen, ja sit se ei enää nouse siitä.

L: Paitsi jos ei oo ikkunalasia.

H: Niin, mut jos se lentää sieltä autosta pois, niin sittenhän se kuolee.

L: Ei kuole.

H: Niin siinä pelissä ei kuole, mutta oikeesti, oikeessa elämässä se kuolis.

L: Miten niin?

H: Nii-in.

L: Jos ei oo ikkunalasia, niin ei kuole.

Edellä olevasta haastattelupätkästä huomaamme, ettei Lassi vielä osaa täysin erottaa tarua todesta. Pelin innoittamana Lassi on myös kiinnostunut raaosta tv-ohjelmista, joiden hän tietää kuitenkin olevan keksittyä. Uskon Lassin tietävän, että tietokonepelin tapahtumatkin ovat keksittyjä, mutten ole varma, miten paljon hän uskoo ihmisen kestävän vahingoittumatta.

H: Ja entäs sitten ne raa'at, ne ohjelmat telkkarissa, niin tota, onko ne sun mielestä ihan totta kaikki?

L: Ei. Mä tykkään kattoo Bondia, se on mun lemppari.

Se, että Lassi sanoo pitävänsä raaosta elokuvista, kertoo siitä, että Lassi haluaa kokea niiden kautta jotain. Laadukkuutta eivät ole siis ihmisten kuoleminen ja väärin tekeminen reaalityodellisuuden etiikan mukaan, vaan jännityksen ja vauhdin kokeminen. Näitä asioita kuusivuotiaan on vaikea kokea vielä omassa reaalityodellisuudessaan. Suoninen (2004, 185–186) kuvailee *Bond*-elokuvia selkeiksi metatarinoiksi, jotka muistuttavat useimpia 6–8-vuotiaiden seuraamia

supersankari- ja fantasiin metatarinoita. Nämä tarinat ovat tärkeitä kokemuksia lapsille, sillä näiden metatarinoiden myötä he saavat positiivisia jännityksen kokemuksia. Lapsi pystyy toistuvien positiivisten jännityksen kokemusten avulla paremmin hallitsemaan muuntyyppisten tv-ohjelmien jännitystä. Näin mediakielityksen lisääntyessä jännityksen ja pelon välinen raja siirtyy yhä kauemmaksi fiktion puolelle. Käsittelen pelkoon ja jännitykseen liittyviä laadudiskursseja lapsen televisionkatselukokemuksessa vielä tarkemmin alaluvuissa 6.4 ja 7.3.

6.3 Lasten lempiohjelmat

Lasten lempitelevisio-ohjelmien avulla kartoitan sitä mediaympäristöä, jossa lapset päivittäin rakentavat omaa identiteettiään ja maailmankuvaansa. Ne antavat myös hyvän kuvan siitä, minkälainen ohjelma on haastateltujen lasten mielestä laadukas. Lasten lempiohjelmat olivat suurilta osin lastenohjelmia, vaikka mukaan mahtui kaksi nuorille tai aikuisille suunnattua ohjelmaa sekä yksi tietokonepeli (Taulukko 2. sivulla 56). Yksi lapsista ei osannut mainita yhtään lempiohjelmaa televisiosta, joten sain yhteensä 14 lapsen vastaukset. Haastattelemani tyttöjen suosituin ohjelma oli *Winx-klubi*, joka kertoo kuudesta keijutyttöstä. Keijutyöt käyvät keijukoulua ja taistelevat Trix-noitajengiä sekä muita ”pahiksia” vastaan. Muita tyttöjen suosikkeja olivat TV2:n *Pikku-Kinon* animaatiisarjat *Niksi-Nella*, *Kekseliäs Kaisa*, *Postimies Pate* ja *Karhuset*. Finnpanelin tekemässä tutkimuksessa selvisi, että suosituin lastenohjelma 4–14-vuotiaiden keskuudessa oli vuoden 2007 tammi-maaliskuussa TV2:n *Poinzi* 149 000 katsojallaan. *Pikku Kakkonen* sijoittui vasta sijalle kuusi 125 000 katsojalla. *Karhuset* oli sijalla yhdeksän 109 000 katsojalla ja 13. *Kekseliäs Kaisa* 104 000 katsojalla. Kohderyhmän koko oli 664 000 katsojaa (Finnpanel 2007, www-lähde.)

Poikien lempiohjelmat sisälsivät odotetusti taistelua ja kamppailuja. Juuri pojat pitivät myös aikuisille suunnatuista ohjelmista, kuten *Ota tai jätä* -rahapeli-ohjelmasta tai *James Bond* -elokuvista. Eräs poika mainitsi *Muumipappa kalassa* -internetpelin, joka kuulemma oli hänen serkkunsa lempiohjelma. Pojan perheessä oli meneillään televisioton helmikuu, kuten aikaisemmin olen esitellyt. Tämä tarkoitti pojan mukaan sitä, että heidän perheensä ei katsonut televisiota säästösyistä koko kuukautena. Syitä en tässä pro gradu -tutkielmassa selvittänyt sen tarkemmin, koska tieto on epäoleellinen tutkielman kysymysten kannalta. Poika kuitenkin myönsi, että on katsonut joskus myös *Muumilaakson tarinoita* televisiosta, joten uskon Muumi-aiheen olevan hänelle mieluinen. Muita poikien lempiohjelmia olivat *Muumion salaisuus*, *Turtles* eli *Teini-ikäiset*

Mutantti Ninja Kilpikonnat sekä *Pikku-Kinon* lastenohjelma *Kimmo Kuu*. Myös Suonisen (1993, 26–27) tutkimuksen mukaan 5–7-vuotiaina lapset siirtyvät *Pikku Kakkosen* tapaisien makasiiniohjelmien parista piirrosanimaatioiden seuraajiksi. Tämä johtuu Suonisen mukaan siitä, että lapset alkavat 5–7-vuotiaina kaivata pitempiä juonellisia ohjelmia.

Televisio tulvii vaihtoehtoja, joten lapsen on tehtävä valintoja katsomiensa ohjelmien suhteen (Suoninen 2004, 236). Uskon, ettei lapsi osaa vielä kovin tarkoituksenmukaisesti valita katsomiaan ohjelmia, sillä hänellä ei ole laajaa käsitystä kaikesta katsottavissa olevasta ohjelmistosta. Silti lapsi osaa valita katsomansa lastenohjelmat hyvin tarkkaan muiden lastenohjelmien joukosta. Lasten ohjelmavalintoihin vaikuttavat myös perheen päivärytmi, harrastukset ja vanhempien työssäkäynti, jolloin lapsen omat mahdollisuudet ohjelmavalintoihin pienenevät. Lapsi saatetaan istuttaa television ääreen aamulla tai iltapäivällä esikoulun jälkeen, jolloin lapsi katsoo televisiosta, mitä sieltä tulee. Toisaalta taas lasta ei voi pakottaa katsomaan jotain, mistä hän ei pidä. Tylsä ohjelma jää lapselta kesken, ja hän siirtyy helposti muihin puuhiin, kuten leikkimään tai pelaamaan tietokoneella.

Lapsille kaikkein mieluisimmassa tv-ohjelmassa yhdistyvät lasten haastatteluiden mukaan mielenkiintoinen sisältö, hauskat hahmot sekä se, että ohjelma on tarjolla siinä mediassa, jota lapsi luontaisesti haluaa käyttää. Näistä esimerkkeinä ovat *Winx-klubin* jännittävät tapahtumat, *Katto Kassinen-* tai *Olipa kerran ihminen* -piirrosanimaatiosarjojen hahmot sekä TV2:n perinteiset ja suositut lastenohjelmat. Ohjelmasisällöillä on oltava myös sosiaalista arvoa lapselle (Suoninen 2004, 238). Aina eivät kaikki kolme kriteeriä täyty lasten lempiohjelmissa. Lapsi saattaa pitää jostain ohjelmasta sen sisällön takia, vaikka ohjelma olisikin tekniseltä tasoltaan huono tai välttävä. Tämä pätee mielestäni *Kekseliään Kaisan* kohdalla, josta haastatellut lapset pitävät, vaikkei tekninen toteutus ole huippuluokkaa.

Kupiaiainen (2004, www-lähde) on saanut samansuuntaisia tuloksia Tasanteen päiväkodissa tekemässään mediakasvatuskokeilussa, kuten olen aiemmin kuvaillut. Kun lapset valitsivat kuvia, tärkeitä asioita olivat heidän mielestään todentuntuisuus, realismi ja tutunomaisuus sekä jotkut kuvan ulkopuoliset tekijät. Tutkielmani vahvistaa Kupiaisen tutkimustuloksia, joissa lempiohjelmista keskusteleminen yhdessä muiden lasten kanssa, lasten yhteinen leikki ja perheen sosiaalinen yhdessäolo ohjaavat lempiohjelmien valintaa. Kahden haastattelemani tytön lempiohjelma oli *Winx-klubi*, joka on muodostunut hyvin suosituksi nuorten tyttöjen keskuudessa. *Winx*-keijujen suosiota voidaan selittää sosiaalisilla funktioilla: ohjelman seuraaminen mahdollistaa

Winxeistä keskustelemisen ja leikin samanikäisten ja hieman vanhempienkin tyttöjen kanssa. Winx-aiheista leikkiä edistävät ohjelman hahmoista tehdyt nuket, joita oli monilla haastatelluilla tytöillä.

Poikien haastatteluissa korostuivat lempiohjelmien vauhti ja taistelu. *Bond*-elokuvien vauhdikkaat autokohtaukset ja *Muumion salaisuuden* taistelut olivat poikien mieleen. Kaksi haastattelemani poikaa valitsi saman lempiohjelman, joka oli *Turtles* eli *Teini-ikäiset Mutantti Ninja Kilpikonnat*. Pojat perustelivat valintaansa sillä, että jaksoissa tapeltiin ja ninjakilpikonnat puolustautuivat hurjia vihollisia vastaan pelastaen kavereitaan pulasta. Pojat selvästi leikkivät yhdessä usein ja ovat ottaneet *Turtlesien* juonenkäänteet mukaan leikkeihinsä. Pojat katselevat myös televisiota yhdessä ja pelaavat erilaisia taistelupelejä tietokoneella.

Haastattelija: Joo. Onko ne (Turtlesit) kaikki niinku hyviä vai onko niistä joku tietty hyvä?

Roope: Mä tykkään kaikista eniten tosta sinisestä (Leonardo).

H: Miks?

R: Koska... se on niitten pomo.

H: Ahaa, haluisitko sä olla se?

R: Mulla on sen puku.

H: Sulla on sen puku?

R: Niin, leikkinä.

H: Mistä sä olet saanut sen?

R: Äiti on ostanut sen jostain.

Poikien ja tyttöjen lempiohjelmat eroavat toisistaan sillä, että poikien ohjelmat ovat pääsääntöisesti vauhdikkaita seikkailupainotteisia isompien lasten tai aikuisten ohjelmia, kun taas tyttöjen suosikkiohjelmat olivat lapsille suunnattuja ohjelmia (seuraavan sivun Taulukko 2.). Tyttöjen lempiohjelmien päähenkilöt olivat melkein kaikki tyttöjä, ja suurin osa poikien lempiohjelmien päähenkilöistä oli miespuolisia. Samaan tulokseen on tullut Suoninen (1993, 34) tutkiessaan lasten suosikkiohjelmia. Oma tutkielmani tuli kuitenkin toisenlaisiin tuloksiin kuin Suoninen lasten lempiohjelmien juonellisuuden suhteen. Sekä tyttöjen että poikien lempiohjelmat olivat tutkielmassani vahvasti juonellisia eikä hyvän ja pahan taisteluasetelmaa esiintynyt vain poikien katsomissa ohjelmissa. Tästä esimerkkinä mainitsen suosittua jo moneen kertaan esiteltyä *Winx-klubin*, jossa keijut taistelevat noitia vastaan. Toki tässä sarjassa korostuivat myös henkilöiden väliset sosiaaliset suhteet, kuten tyttöjen lempiohjelmissä on ominaista. Tyttöjen kiinnostus vauhdikkaita, ennen vain pojille tyypillisiä ohjelmia kohtaan on siis kasvanut.

<u>TYTTÖJEN LEMPIOHJELMAT:</u>	<u>POIKIEN LEMPIOHJELMAT:</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>Karhuset</i> (Anna 6v.) • <i>Kekseliäs Kaisa</i> (Aino 6v.) • <i>Niksi-Nella</i> (Sonja 6v.) • <i>Postimies Pate</i> (Ronja 7v.) • <i>Winx-klubi</i> (Suvi 6v.) • <i>Winx-klubi</i> (Johanna 6v.) • <i>Winx-klubi</i> (Viivi 6v.) 	<ul style="list-style-type: none"> • <i>James Bond</i> -elokuvat (Lassi 6v.) • <i>Kimmo Kuu</i> (Rami 6v.) • <i>Muumion salaisuus</i> (Matias 6v.) • <i>Ota tai jätä</i> (Ville 6v.) • <i>Turtles</i> eli Teini-ikäiset Mutantti Ninja Kilpikonnat (Roope 6v.) • <i>Turtles</i> eli Teini-ikäiset Mutantti Ninja Kilpikonnat (Joonatan 6v.) <p>Väinön (6v.) ”lempiohjelma” oli <i>Muumipappa kalassa</i> -internetpeli.</p> <p>Niko (6v.) ei osannut nimetä mitään tiettyä lempi- tai televisio-ohjelmaa.</p>

Taulukko 2. Tyttöjen ja poikien haastatteluissa mainitsevat lempiohjelmat.

Kupiaisen (2004, www-lähde) kokeilun toisen osan tuloksissa selvisi, että lasten mieliohjelmat eivät olleet ainoastaan niin sanottuja lastenohjelmia, vaan mieliohjelmiksi syksyllä 1999 mainittiin myös kotimaiset sarjat, kuten *Salatut elämät*. Kotimaisia sarjoja katsotaan yhdessä muun perheen kanssa. Omissa haastatteluissani tällaisia ohjelmia olivat myös *Salatut elämät*, *Ota tai jätä* ja *James Bond* -elokuvat. Ville katseli mielellään *Ota tai jätä* -ohjelmaa koko perheen kanssa.

Haastattelija: Kenen kanssa sä yleensä katsot telkkaria?

Ville: Kaikkien kaa.

H: Kenen kaikkien?

V: Hmm, äidin ja isän kanssa.

H: Onko sulla sisaruksia tai veljiä?

V: Eeh, veljiä mulla on.

H: Kuinka monta?

V: Kolme.

H: Kolme veljeä, miten vanhoja ne on?

V: Yksi on 13, yksi on 16 ja yksi on 17.

H: Eli sä olet ihan nuorin.

V: Ni.

Villen haastattelusta voi päätellä, että televisionkatsomiseen vaikuttaa olennaisesti perheen läsnäolo. Villeä kiinnosti ohjelmassa rahan voittaminen, mutta myös se, että ohjelmaa katsottiin yhdessä muiden perheenjäsenten kanssa. On kiva jännittää yhdessä, voittaako kilpailija paljon vai vähän rahaa.

Haastattelujen aikana ilmeni pienoinen ongelma: lapsi ei osaa välttämättä erottaa television ohjelmia elokuvista eli videofilmeistä tai DVD-elokuvista. Tämä ei Kupiaisen (2004, www-lähde) mukaan ole kuitenkaan olennaista, sillä lapselle tuo katsomiskokemus on aina samanlainen riippumatta siitä, mistä teknillisestä laitteesta katsottava tulee. Lapsia haastateltaessa pitää ottaa huomioon, ettei lapsi osaa välttämättä erottaa medioita toisistaan, kuten edellä mainitusta *Muumipappa kalassa* -pelin tapauksesta huomaamme. Varsinkin elokuvat, tv-ohjelmat ja internetin maailma sekoittuivat haastateltujen lasten puheissa helposti.

Kysyin lapsilta, mitä he sitten haluaisivat katsoa enemmän televisiosta. Kysyessäni tämän kysymyksen lapsilta he useimmiten kuvailivat samanlaisia ohjelmia kuin heidän lempiohjelmansa olivat. Kysymys toimi siis jonkinlaisena tiedon varmistajana, jotta lasten määrittelemä tv-ohjelmien laatu olisi paremmin jaoteltavissa. Lapset halusivat katsoa lisää piirrosanimaatioita, hurjia seikkailuohjelmia, tietokilpailuja sekä kivoja ja värikkäitä ohjelmia.

6.4 Lasten ja aikuisten ohjelmat

Useimmat haastattelemani lapset osasivat erottaa toisistaan aikuisille ja lapsille tarkoitettut tv-ohjelmat. Lapset kuvailivat aikuisten ohjelmien tulevan myöhään illalla tai aikuisten ohjelmat olivat aiheiltaan hurjempia tai raaempia. Eräs tyttö kuvaili aikuisten ohjelmien kielenkäytön olevan vain aikuisille sopivaa, mutta ei lapsille. Kaikissa tapauksissa lapsi ei silti osannut erottaa kohdeyleisöjä toisistaan. Näin oli varsinkin aikuisten piirrossarjojen, kuten *Simpsonien* kohdalla. Lasta hämää se, että *Simpsonit* on piirrossarja, mutta silti ohjelman aiheet ovat joskus raakoja. Rami kertoi katsovansa hurjia juttuja, kuten *Simpsonieita*. Lasta saattaa hämmentää myös vanhempien suhtautuminen näihin aikuisten piirrettyihin, kuten Ramin tapauksessa.

Rami: Yhdessä Simpsonissa, kun se... mies siinä, sille tuli luurankokäsi. Ja sillä oli sellanen, jolla voi tappaa muita.

Haastattelija: Ne on vähän sellaisia ne Simpsonit, että ne ei oo ihan lastenohjelmia. Vai mitä luulet?

R: Ne on aikuisten lastenohjelmia.

H: Niin, aikuisten piirrettyjä. Joo, no tosiaan...

R: Mut me saadaan kattoo niitä, isi on sanonut.

Ramin käyttämä käsite ”aikuisten lastenohjelmat” on mielenkiintoinen. Vaikka käsite saattaa huvittaa, on siinä viisauden siemen. Lapset nimittäin erottelivat lastenohjelmat kolmeen eri

katteeriaan: lapsille tarkoitettuihin lastenohjelmiin, koululaisten lastenohjelmiin ja aikuisten lastenohjelmiin. Tästä voi päätellä, että piirrosohjelma merkitsee lapselle samaa kuin lastenohjelma. Lasten lastenohjelmat tulivat lasten mielestä viikonloppuisin heti aamulla tai *Pikku Kakkosessa*. Koululaisten ohjelmat tulivat viikonloppuisin makasiiniohjelma *Galaxissa*, joka on koululaisten oma aamu-tv tai *Pikku-Kinossa*, joka tulee arkipäivisin ennen *Pikku Kakkosta*. Lapset myös kokivat olevansa tarpeeksi vanhoja katsomaan koululaisten ohjelmia. Lasta kiinnostaa siis katsoa itseään vanhemmille ihmisille tarkoitettuja ohjelmia, joka viestii halusta kuulua vanhempien ihmisten joukkoon. Tätä kautta koululaisille tai aikuisille tarkoitettujen ohjelmien katsominen on lapselle laatua, sillä hän saa samalla ”tirkistellä” isompien lasten ja aikuisten elämään ja kerätä samalla tietoa tulevasta.

Simpsonit-esimerkki osoittaa, että aikamme mediamaailmaa kuvastaa kaksinaismoralismi tai kuten Tamminen (2001, 93) artikkelissaan väittää ”totaalinen moraalittomuus”. Siitä todisteena ovat Bronfenbrennerin (1998) tutkimusten mukaan aikuisten mediamaailmassa esiintyvät ongelmat. Hän on erityisen huolestunut kuvasta, jonka lapset ja nuoret saavat median välityksellä aikuisuudesta ja aikuisten elämästä. Ongelmat eivät siis ole lasten ja nuorten mediakulttuurissa vaan siinä, että lapset saavat vääristyneen kuvan aikuisena olemisesta. Tämä puolestaan näkyy lasten ja nuorten kasvavana kyynisyytenä ja henkisenä pahoinvointina (Bronfenbrennerin teoriaa esitellyt Tamminen 2001, 93.)

Samalla kun lapset haluavat katsoa aikuisten ohjelmia, vanhemmat hakeutuvat lastenohjelmien pariin. Haastatteluissa tuli esiin monta kertaa, että lasten vanhemmat katsovat lastenohjelmia, kuten *Pikku Kakkosta*, *Pikku-Kinon* piirrosanimaatioita tai muita vastaavia. Tämä tapahtui usein lasten seurassa. Yleisradion lastenohjelmien päällikkö Jussi-Pekka Koskiranta (2001, 101) kertoo, että jokaisen lastenohjelmien toimittajan tavoite on tehdä ”niin mielenkiintoista ja monitasoista lastenohjelmaa, että myös aikuiset viihtyvät television ääressä yhdessä lastensa kanssa”. Siksi lastenohjelmien kiinnostavuutta myös aikuisen mielestä voidaan sanoa yhdeksi laadukkuuden kriteeriksi, vaikkei aikuisten mielipiteitä tässä tutkielmassa kartoitetaakaan. Muita Koskirannan määritelmiä hyvälle tv-ruudulle ovat tutuus, turvallisuus, huumori ja jännitys.

Haastateltujen lasten televisionkatselua säätelivät muun muassa äitien ja isien luvat ja kiellot, ohjelmien K-merkinnät sekä yhdessä tapauksessa tv-kanavan värikoodit. TV2:lla esiintyvät iltpäivisin tietyt värikoodit, mikä tarkoittaa sitä, että tv-ruudun tausta vaihtaa väriä sen mukaan,

kenelle seuraava ohjelma on tarkoitettu. Rami tiesi tämän, joten siitä on varmasti kerrottu hänelle kotona.

Haastattelija: Mistä sen tietää että on lastenohjelma?

Rami: No siitä, kun tulee, siihen kuvaruutuun tän väristä (näyttää keltaista puuvärikynää).

H: Keltaista.

R: Niin.

H: Ahaa. Eli siitä väristä tietää.

R: Nii ja jos on aikuisten ohjelma, niin tulee sinistä, tummansinistä.

H: Johtuuko se niistä kanavista?

R: Pelkästään kakkoselta tulee niin.

Lapsia pyritään ohjailemaan ja suojelemaan median pahoilta vaikutuksilta erilaisin rajoituksin. Asetetut säädökset koskevat kuitenkin vain mediasisältöjä, joten perheissä on päätettävä televisionkatseluun käytettävästä ajasta ja säännöistä. Käytännössä lasten televisionkäytön kontrolli on kuitenkin vaikeaa. Lapset katsovat televisiota paitsi kotona, myös esimerkiksi päiväkodissa, kavereiden luona, tavaratalojen auloissa ja hampurilaisravintoloissa. Valtion elokuvatarkastamolla on vastuu tarkastaa elokuvat ja videot, mutta televisiossa näytettävät elokuvat ja ohjelmat eivät kuulu elokuvatarkastamon vastualueeseen. Ohjelmien sisältöjen valvonta on televisioyhtiöillä. Lapsille sopimattomat ohjelmat on lähetettävä lain mukaan sellaisina aikoina, jolloin lapset eivät oletettavasti katso televisiota. Lisäksi ohjelman haitallisuudesta lapsille on ilmoitettava ennen ohjelman alkua (Valkonen ym. 2005, 60).

Lasten haastatteluista ilmeni, että lapset saavat usein katsoa heiltä kiellettyjä ohjelmia – joko vanhempien luvalla tai heiltä salaa. Vanhemmat ajattelevat, että tv-ohjelmien ja elokuvien ikärajasuositukset ovat juuri vain suosituksia, eivätkä noudatettavia sääntöjä. Asian laita ilmeni käydessäni internetin keskustelusivustoilla, joissa vanhemmat vaihtoivat ajatuksiaan siitä, mikä on menettelytapa kussakin perheessä ikärajojen suhteen. Vanhemmat sallivat usein oman lapsensa katsoa K9- tai vastaavia elokuvia (alun perin K11, mutta vanhemman seurassa K9), sillä he arvelivat oman lapsensa pystyvän arvioimaan elokuvien kuvastoja muita lapsia paremmin. Näin oli myös Johannan kotona.

Haastattelija: Tota, mitkä sun mielestä on sellaisia lastenohjelmia, lapsille tarkoitettuja?

Johanna: No, Pikku Kakkonen ja aamulla sellainen, ennen sitä salaista toista ohjelmaa ja se ei oo kun koululaisille, mut mä saan kuitenkin kattoo sitä.

H: Ai mikä?

J: Sellainen koululaisille tarkoitettu, mut mä saan kuitenkin kattoo sen, vaikka se on yheksän vanhoille.

Lisäksi vanhemmat ajattelevat, että lapset näkevät kiellettyjä ohjelmia joka tapauksessa, joten lapselle on parempi katsoa pelottavia ohjelmia tutussa ja turvallisessa ympäristössä kotona. Onkin todettu, että vanhemmat pitävät ikärajojen ilmoittamista periaatteessa hyvänä käytäntönä, mutta eivät rajoittaisi lastensa televisionkatselua ikärajojen perusteella (Pasquier 2001, 171). On kuitenkin hyvä muistaa, että vanhemmat eivät koe kaikkea näkemäänsä samalla tavoin kuin lapset. Aikuinen ei voi tietää tai ennakoita varmasti, mikä lasta pelottaa ja miksi.

Kun lapsi näkee televisiosta jotain pelottavaa, on tärkeää, että hän saa keskustella ohjelman aiheuttamista tunteista aikuisen kanssa. Näin vanhempi tai muu aikuinen palauttaa lapselle turvallisuudentunteen, ja lapsi saa samalla ilmaista ja käsitellä omia tunteitaan. Televisionkatselukokemuksia tai katselun vaikutuksia ei pidä pohtia irrallaan mediasisällöistä, katsojan kyvyistä tulkita mediaa tai katselun sosiaalisesta ympäristöstä. Lapsen mediasuhteen muodostumisessa televisiolla on suuri rooli perheissä juuri siksi, että alle kouluikäiset käyttävät medioita pääosin kodeissa (Valkonen ym. 2005, 63.)

Monet mediakasvatukselliseen keskusteluun osallistuneet painottavat keskustelun tärkeyttä mediakasvatuksessa. Ministeri Karpela korostaa Peili-lehden haastattelussa (Välimäki 2004, 5), ettei riittävää mediakasvatusta ole vain tekniikan opettaminen, vaan myös asioista keskusteleminen on olennaista. Samoilla linjoilla on Kupiainen (2004, 7) artikkelissaan *Mediakasvatus tienristeyksessä*, jonka mukaan mediakasvatuksessa tulee käydä dialogia, johon osallistuvat sekä lapset että aikuiset. Saarniaho (2004, 28) laajentaa ajatusta mediakasvatuksesta vielä suuremmaksi kertoessaan, että vaikuttaminen ja yhteisöllisyys ovat mediakasvatuksen piiriin kuuluvia ilmiöitä: ”mediakasvatus on osa laajempaa yhteisöjen kommunikaatiota, sosiaalistumista, vallankäyttöä, yksilön identiteetin rakentumista, viihtymistä ja oppimista.” Saarniaho puhuu erityisesti virtuaaliyhteisöistä, jotka syntyvät nykyisissä informaatio- ja tietoverkoissa. Dialogia voi kehittää muun muassa verkkoroolipelien avulla.

Vanhempien ohella myös vanhemmilla sisaruksilla on oma vaikutuksensa alle kouluikäisten lasten televisionkatseluun. Jos vanhemmat lapset saivat katsoa jotain ohjelmaa, myös nuoremmat lapset löysivät tiensä samaan aikaan television ääreen. Tämä sattui usein silloin, kun vanhemmilla lapsilla oli televisio omassa huoneessaan.

Haastattelija: Ootko sääkin katsonut siellä (isoveljen huoneessa) kans sitten?

Aino: Joo. Me on aina katsottu salaa.

H: Mitä te ootte kattonut?

A: Noo... Pikku Kakkosta ja sit me on vuokrattu video, DVD:tä.

H: Joo.

A: Kerran äiti näki, kun me katottiin telkkaria.

H: Mitäs sitten tapahtui?

A: Saatiin arestia.

Joissain tapauksissa lasten vanhemmat sisarukset antoivat luvan katsoa isommille lapsille tarkoitettua ohjelmaa. Haastatteluissa tuli varsinkin poikien kohdalla ilmi, etteivät pojat halua myöntää katsovansa lastenohjelmia. Lempiohjelmia kysyttäessä oli paljon hienompaa sanoa katsovansa *Bond*-elokuvia tai *Muumion salaisuutta*. Lapsille tarkoitettuja ohjelmia pojat katsoivat myös, mutta sen he myönsivät usein pitkin hampain tai sivulauseessa. Poikien isät antoivat useimmissa tapauksissa myös luvan katsoa hurjempia ohjelmia.

Haastattelija: Mitäs lastenohjelmia sä katsot?

Matias: No kaikkia.

H: Kerro jotain. Onko tää lastenohjelma tää Muumion...

M: Ei.

H: Sä saat silti katsoa sitä? Kuka antaa luvan?

M: No mun isoveli.

H: Isoveli antaa luvan, kuis vanha se olikaan?

M: Kymmenen.

H: Ei se oo ehkä tarpeeksi vanha antamaan lupaa. Vai onko?

M: No on. Mun isän mielestä.

H: Hmm. No mitä lastenohjelmia sä katsot?

M: No kaikenlaisia.

H: Kerro jotain esimerkkejä. Niinkun kakkoselta tulee... onko se Pikku Kakkonen?

M: Joo.

H: Se on se. Muistatko sieltä jotain?

M: En.

Paljon on julkisuudessa puhuttu siitä, kenellä on vastuu mediakasvatuksesta. Karpela huomauttaa (Välimäki 2004, 5), että aivan keskeisimpiä kasvattajia ja mediakasvattajia koulun lisäksi ovat koti ja vanhemmat, mutta kasvatusvastuu on lisäksi kaikilla yhteiskunnan toimijoilla. Tätä kasvatusvastuuta lähti Viestintävirasto jakamaan, kun se teki aloitteen lapsille sopimattomien ohjelmien entistä selkeämmästä merkitsemisestä ja sijoittelusta televisiossa. Vanhemmilla on nyt helposti tietoa saatavilla, kun televisiokanavat YLE, MTV3 ja Nelonen sopivat kesällä 2004 yhteisistä pelisäännöistä lapsille sopimattomien tv-ohjelmien sijoittelusta ja niistä tiedottamisesta. Peili-lehden artikkeli *Tämä juttu sisältää voimakkaita kohtauksia* (Kirstilä 2004, 23) kertoo juuri näistä säännöistä. Viestintäviraston suosituksesta K18-ohjelmat sijoitettiin alkavaksi aikaisintaan kello 23, K15-ohjelmat aikaisintaan kello 21 ja K11-ohjelmat arkisin aikaisintaan kello 17. Lapsille sopimattomat ohjelmat varustettiin myös kanavan omissa sekä lehtien ohjelmatiedoissa K-merkinnällä. Lisäksi sovittiin, että ohjelman alkukuulutuksessa kerrotaan ohjelman

sopimattomuudesta lapsille tai nuorille. Välittömästi ennen ohjelman alkua esitetään myös kieltoa koskeva tunnus.

Vanhemmille annetaan näin välineitä ohjata ja valvoa lastensa televisionkatselua. Eräs haastateltu tyttö jopa tiesi, että K-merkinnät lukevat äidille tulevassa Katso-lehdessä. Vaikka monet lapset katsoivat kiellettyjä ohjelmia, useimmat haastatellut lapset eivät saaneet katsoa televisiosta kaikkea, mitä halusivat. Usein vanhemmat kielsivät heiltä K11- tai K15-ohjelmat, joita olivat *Harry Potter* -elokuvat tai erilaiset jännityssarjat.

Haastattelija: Onko mitään kiellettyä?

Ville: On.

H: Mitkä on kielletty?

V: Ne kaikki 15...

H: K15?

V: Ni.

H: Mistä sä tiedät, että se on K15?

V: Kun siinä, niinkun näytetään siinä, kun ne ohjelmat alkaa, että se on K15.

H: Joo. Ja tota, onko jotain sellaisia ohjelmia, mitä sä haluisit katsoo, vaik et sä saa?

V: No, mä haluisin vaan katsoo niitä ohjelmia.

H: Mitä, mitä?

V: Niitä K15.

Vaikka ikäraajat on tehty lasten suojelemiseksi, ei tyttöjen suosituin piirretty *Winx-klubi* (sallittu kaikenikäisille) ole omasta mielestäni tarkoitettu vielä kuusivuotiaille, koska siinä käsitellyt aiheet, kuten seurustelu, kuuluvat vasta nuorten maailmaan. Perustelen väitettäni sillä, että tv-sarjassa esiintyy sellaisia asioita, jotka ovat K7-materiaalia, osittain jopa K11-materiaalia Valtion elokuvatarkastamon ikärajaperusteiden nojalla. Esimerkiksi eräässä *Winx*-jaksossa on suutelua ja suoraa tulitusta, jotka ovat suutelun osalta K7-materiaalia, mutta fantasiahahmoihin liittyvän väkivallan osalta K11-materiaalia (Valtion elokuvatarkastamo 2007, www-lähde.) Tässä ilmenee televisioyhtiöiden höveli suhtautuminen lähetettyihin lastenohjelmiin. Toisaalta lapset saavat paljon tietoa tulevasta elämästä ohjelman kautta, joten ”tirkistelyn” mahdollisuus toteutuu tässäkin ohjelmassa, kuten olen aiemmin maininnut.

Kupiainen (2004, 7) ei luota artikkelissaan aivan täysin aikuisen määräysvaltaan lapsen ja median suhteen. Hänestä lapsella tulisi olla oikeus median käyttämiseen omalla tavallaan. Mediakasvatuksen tulisi irtautua yksinkertaisesta viestintämallista, jossa yksittäinen vastaanottaja kohtaa mediaviestin ilman kontekstia ja sosiaalisia yhteyksiä. Kupiaisen korostaa, että juuri konteksti ja sosiaaliset yhteydet muokkaavat paljolti sitä, miten viestejä tulkitsemme ja käsittelemme. Myös lapsilta löytyy erilaisia kykyjä ja strategioita suhteessa mediaan, joten heidän

tulisi saada käyttää mediaa omalla tavallaan. Mediakasvattajien onkin syytä hyväksyä lasten erilaiset mediasuhteet ja toimia niiden pohjalta. Lasten erilaiset mediasuhteet vaikuttavat osaltaan myös siihen, mitkä edellytykset lapsella on arvioida tv-ohjelmien laatua. Haastatellut lapset ovat mediataidoiltaan hyvin heterogeeninen ryhmä, joten 6–7-vuotiaiden joukossa voi olla hyvin eritasoisia mediataitoja omaavia lapsia. Esimerkiksi Pennanen (2006, 121) jakoi lasten uutistenkatselu koskevassa pro gradu -tutkielmassaan haastatellut lapset sen mukaan, miten paljon he tiesivät ylipäättään maailman asioista ja tykkäsivätkö he katsoa uutisia vai eivät. Pennanen jakoi lapset uteliaisiin, kokijoihin, valikoijiin ja välinpitämättömiin samankaltaisten vastausten mukaan. Oman tutkielmani lasten vastauksissa esiintyy keskenään myös samankaltaisuuksia, joten laadun määrittely ohjautuu niiden mukaisesti.

6.5 Lastenohjelmien tuotteistus

Lasten haastatteluissa korostui vahvasti lastenohjelmien tuotteistus. Tämä tutkielma haluaa kartoittaa juuri tätä päivää koskevia lasten televisionkatselun laatukriteerejä, joissa ohjelmien oheistuotteet ovat keskeisessä roolissa. Useissa lasten haastatteluissa ilmeni, että lapset omistavat joitakin lempitelevisio-ohjelmaansa liittyviä leluja tai muita oheistuotteita, kuten sarjakuvalehtiä, joilla he jatkavat tv-ohjelman tarinaa ja omaa suhdettaan noihin tarinoihin omissa leikeissään. Haastatteluista nostin siis esiin lastenohjelmien tuotteistamisen laadudiskurssin, joka kertoo omaa tarinaansa lasten määrittelemästä tv-ohjelmien laadusta. Tästä on seuraavaksi kaksi esimerkkiä.

Haastattelija: Mikä on sun lempiohjelma televisiossa?

Suvi: Winx.

H: Minkä takia justiinsa se?

S: Se on niinkun, ne Winxit on keijuja ja mul on semmoset nuketkin tai siis kaks.

...

H: Mitä muuta niitä on sitten olemassa niitä kaikkia nukkeja näihin.

S: Ai niinkun keijuihin?

H: Niin tai yleensä, että onko niitä niinkun lehtiä tai jotain?

S: On (innostuu) lehtiä, Winx-lehtiä, mulla on kaks sellasta.

Haastattelija: Joo. Onko sulla muita liittyen tohon muumeihin, jotain kirjoja tai lehtiä tai elokuvia tai?

Väinö: O.

H: Mitä?

V: Lehti.

H: Joo. Tuleeko teille tuollainen Muumi-lehti?

V: Joo, mutta äiti ja isä on Hillalle (pikkusisko) tilannut.

H: Luetko sä sitä joskus?

V: Joskus.

Edellä olevista esimerkeistä voi huomata, että Suvi perustelee lempiohjelmansa siihen kuuluvilla nukeilla. Tästä voi päätellä, että lelut tarkoittavat lapselle jonkinlaista laatua puhuttaessa tv-ohjelmista. Toista mieltä ovat tutkijat, jotka huolestuivat 1980-luvulla kasvavasta televisioteollisuudesta, joka toi tuolloin markkinoille lastenohjelmien lisenssilut. Yhdysvaltojen suunnannäyttäjänä lastenohjelmien tuotteistamisessa oli *Smurffit (The Smurfs)*, joiden perässä tuli muun muassa *Halinallet (Care Bears)*. Molemmat lastenohjelmat saavuttivat suosiotaan myös Suomessa. Muistan itse saaneeni 80-luvulla lahjaksi puuhapaketin, jossa voi itse valaa erilaisia Smurffin-muotoisia kynttilöitä. Niinpä 1980-luvun loppuun mennessä lastentelevisiota ja lelumarkkinoita hallitsivat lastenohjelmien hahmot, jotka oli varta vasten tehty myyntiä varten (Pecora 2007, 24–27.)

Oheistuotteet pysyvät varmasti lastenohjelmien ohessa, sillä oheistuotteiden myyminen on se, jossa kansainvälinen suuri raha piilee. Parhain esimerkki tästä on yhdysvaltalainen Disney-yhtiö (The Walt Disney Company), joka aina uuden piirroselokuvan yhteydessä lanseeraa markkinoille valtavan määrän oheistuotteita (Koskiranta 2001, 104.) Disney on kasvanut pienestä animaatiostudiosta suureksi media- ja viihdeteollisuusyhtiöksi. Disney raportoi, että vuonna 1994 Disney-tuotteita myytiin arviolta 14 biljoonan dollarin edestä ympäri maailmaa (Wasko 2001, 49.) Yhtiön tulot kuluttajatuotteissa nousivat vuoden 2007 kolmannella neljänneksellä 23 prosenttia ja olivat 549 miljoonaa dollaria (Disney 2007, www-lähde.) 1990-luvun alussa Disney rynnisti suomalaisiin koteihin Kolmoskanavan kautta, jolloin kanava sai esitysoikeudet Disneyn ohjelmiin, joita olivat muun muassa *Ankronikka*, *Tikun ja Takun pelastuspartio* ja *Disneyn ihmeellinen maailma*. Tällä hetkellä televisiossa näkyy Disneyn tuottamien klassikoiden lisäksi muun muassa *Kim Possible* ja teattereissa viime vuoden puolella animaatioelokuva *Rottatouille*. Näihin ja moniin muihin televisiosarjoihin ja elokuvaan liittyvät oheistuotteet, kuten lelut, vaatteet ja käyttötavarat, ovat jo tuttuja jokaiselle alle kouluikäiselle. Haastatellut lapset mainitsivat katsovansa Disneyn ohjelmista *Aku Ankkaa*, *Hessu Hopoa*, *Pientä merenneitoa (Arielia)*, *Mikki Hiiren kerhotaloa* ja *Nokkapokkaa*. Disney-yhtiöllä on jatkuva sopimus suurten lelunvalmistajien, kuten Mattelin ja Hasbron kanssa, joten se on merkittävä toimija lelueteollisuudessa. Eräs haastatelluista tytöistä oli katsonut *Barbie Pähkinänsärkijä Baletissa* -elokuvan, jonka pääosassa on Mattelin luoma Barbie-hahmo. Uskon, että tytöllä on barbeja, joilla hän leikkii, vaikkei se tullutkaan haastattelussa puheeksi.

Haastattelemieni tyttöjen suosikkiohjelma oli *Winx-klubi*. Internetissä on Winx-taikaa –nimiset fanisivut *Winx-klubi* –piirrosanimaatiosarjasta kiinnostuneille. Poimin sieltä esimerkin siitä, miten

paljon tv-ohjelmiin liittyy nykyään oheistuotteita. Sivustoa ylläpitää Elinaksi ja Winx-hulluksi itseään kutsuva henkilö, joka luettelee omistamiaan ”Winx tavaroita: Penaali, kyniä, tarroja, kumi, sukat, nukkeja, Winx-lehtiä, vihkoja, ja on mulla muutakin, mutta en jaksa kirjoittaa!” (Elina 2007a, www-lähde). Tämä pitkä lista kertoo siitä, miten *Winx-klubin* kaltaiset ohjelmanpituiset mainokset koukuttavat lapsen haluamaan ja hankkimaan ohjelmaan liittyviä oheistuotteita. Ohjelmanpituisilla mainoksilla tarkoitan sellaisia tv-ohjelmia, jotka ensisijaisesti edistävät ohjelmiin liittyvien oheistuotteiden, kuten leikkikalujen markkinointia. Historiasta tuttuja tällaisia ohjelmia ovat olleet ainakin piirrosanimaatiot *He-Man* ja *Pikku Ponit (My Little Pony)* (Werner 1996, 162.) Tällä hetkellä hyviä esimerkkejä ohjelmanpituisista mainoksista ovat *Pokémon* ja *Turtles*, jotka lapset mainitsivat haastatteluissa. Pari haastattelemaani poikaa kertoi *Turtles*-ohjelman myös lempiohjelmakseen. *Turtles*it seikkailivat alun perin aikuisten sarjakuvissa, sen jälkeen teinielokuviissa, joiden jälkeen vasta lasten piirrosanimaatiosarjassa.

Näiden ohjelmien hahmot ja tarinat on hyvin tarkkaan harkittuja. Disney-yhtiön animaatioelokuvien hahmot on tehty sellaisiksi, että niistä on helppo muokata myytäviä tuotteita. Disney’ä on kritisoitu siitä, että se pilaa klassiset sadut, esimerkiksi *Lumikin*, muokatessaan niitä omiin tarkoituksiinsa sopiviksi. Elokuvien yleisöstä puhutaan kuluttajina, ja yhtiön tavoite on pelkkä voitontavoittelu. Lastenkirjallisuuden asiantuntijan ja kirjailijan Frances Clarke Sayersin mielestä Disney-elokuvien tapahtumat ovat ilmiselviä ja liian nopeita, eivätkä ne anna lapselle mahdollisuutta ajatella, tuntea ja kuvitella itsenäisesti. Lisäksi kriitikot sanovat Disney-elokuvien opettavan lapsille viidakon lakeja: kateutta, julmuutta, terroria ja kiristystä (Wasko 2001, 125–185.) Myös Buckingham (2000, 16–18) puhuu lastenkulttuurin kaupallistumisesta ja viittaa muun muassa *Pokémon*-kortteihin. Lapset vaihtelevat ohjelman hahmoista kertovia kortteja keskenään, joka on olennainen osa *Pokémon*-ohjelmaa. Alun perin *Pokémon* (lyhenne englannin sanoista Pocket Monsters eli taskuhirviöt) oli videopelikonsepti. Haastattelemistani lapsista Joonatan katsoi *Duel Masters* -piirrosanimaatiota, joka perustuu *Duel Masters* -keräilykorttipeliin. Poika ei kuitenkaan maininnut mitään kyseisen ohjelman korteista.

Ohjelmat ja niihin liittyvät lelut ovat usein hyvin voimakkaasti sukupuolen mukaan jakautuneita (Werner 1996, 162). Itävallassa tehdyissä tutkimuksissa haastateltiin 1773 4–6-vuotiasta päiväkotilasta heidän lelumieltymyksistään. Tutkimuksessa selvisi, että tyttöjen lempileluja kotona olivat nuket, Barbiet ja käsinuket, kun taas pojat pitivät eniten rakennettavista leluista ja leluajoneuvoista (Hartmann ym. 2004, 39–42.) Näin oli myös haastattelemieni lasten kohdalla. Tytöt pitivät kauniista keijunukeista ja pojat sankarikilpikonnista. Keskustelu kauniiden asioiden

merkityksestä lasten televisionkatsomiskokemuksissa ohjasi minua tutkijana, joten päätin nostaa haastatteluista esiin kauneuden laatudiskurssin, jota käsitelen myöhemmin tarkemmin alaluvussa 7.5.

Suonisen (1993, 60–61) tutkimuksessa selvisi, että vanhemmat suhtautuvat lastenohjelmien oheistuotteisiin kaksijakoisesti. Toiset vanhemmat vastustivat periaatteesta yritystä tehdä kauppaa lasten kustannuksella. Toiset taas hyväksyivät oheistuotteet, kunhan niiden hankkiminen pysyi perheissä kohtuudessa ja ne olivat laadultaan hyviä, toisin sanoen väkivallattomia. Vanhemmat kokevat lastenohjelmien oheistuotteet joskus hankaliksi, sillä näitä oheistuotteita on todella paljon ja kaikilla vanhemmilla ei ole varaa hankkia leluja, joita ”kaikilla muilla on”. Seuraavassa poiminta YLEn chat-keskustelusta vuodelta 2003, jossa puhuttiin aiheesta ”Lapsuuden tv-sarja!”. Eräs vanhempi osallistui keskusteluun ja ilmaisi huolensa lelumainosten sijoittelusta lastenohjelmien yhteydessä.

”Joo, toi tuotteistaminen on iso ongelma kaikissa lasten jutuissa... Lelumainokset pitäis kieltää kokonaan. Pokémonissa oli aluksi keskellä joka jaksoa Poke-räppi jossa lueteltiin niiden hahmojen nimiä ja hoettiin että ’kaikki kerätään, kaikki kerätään!’ Se oli ensinnäkin huono, ja onneksi se kiellettiin lapsiin kohdistuvana ohjelman keskelle piilotettuna mainontana. Oon muuten sitä mieltä, että kaikille lapsille tekisi joskus hyvää jäädä kokonaan ilman jotain juttua joka ’kaikilla muilla on’.”

(Nimimerkki ”wooper” 2003, www-lähde)

On hienoa, että *Pokémonin* kaltaisiin piilomainoksia pursuaviin lastenohjelmiin puututaan, sillä esimerkki osoittaa, miten televisiomainonta on nykyään paljon muutakin kuin mainoskatkojen varsinaisia televisiomainoksia. Wernerin (1996, 160) mukaan pienet lapset tuskin pystyvät erottamaan erilaista piilomainontaa, kuten sponsorointia, tuotesijoittelua tai ohjelmanpituisia mainoksia, tavallisista tv-mainoksista.

Lastenohjelmien tuotteistamiseen kohdistuvasta kriitikistä huolimatta tv-ohjelmista poikivilla peleillä ja leluilla on puolestapuhujansa. Buckingham & Sefton-Green (2004, 24–25) uskovat, että tv-ohjelmista johdetut pelit ovat älyllisesti haastavia ja esimerkiksi *Pokémon*-kortit lisäävät lasten sosiaalisia ja kommunikointitaitoja. Lisäksi lapsilla on mahdollisuus suosikkiohjelmiin perustuviin kuvitteluleikkeihin varsinkin silloin, kun korttien tuominen kouluun tai päiväkotiin on kielletty (Sutton-Smith 2004, viii). Rönnerbergin (1990, 259–260) mukaan lelut ovat lapselle jotain, jota tämä voi kerätä ympärilleen ja jotka sitovat lapsen lujemmin muiden ryhmään silloinkin, kun lapsi on yksin. Tutkijan mielestä lapsi ei useinkaan halua jotain nukkea tai lelua kateuttaan, vaan liittyäkseen muihin, joilla jo on sellainen tai jotka sen haluavat. Aikuiset ajattelevat lelujen ostamisen

kuluttamisena, kun taas lapsi kokee lelujen oston yhteistoimintana ja sisäänpääsynä vertaisryhmään. Lapselle tulee tunne ”me kuulumme yhteen”. Rönnerberg arvostelee aikuisten yleistä mielipidettä, että kulutus ei ole muuta kuin ilmausta kapitalismista, mainonnasta ja väärin suuntautuneesta individualismista. Aikuiset eivät tässä asiassa voi käsittää, että lapselle nuo Winx-nuket tai Muumi-lehdet ovat erityisiä, sosiaaliselta käyttöarvoltaan kallisarvoisia tavaroita, joiden avulla lapsi kokee yhteenkuuluvuuden tunteen ystäviensä kanssa. Suoninen (1993, 62) on Rönnerbergin kanssa samaa mieltä siitä, että televisiolelut ovat lapsille usein tärkeitä statussymboleita. Monesti jonkun lelun omistaminen on lapselle tärkeämpää, kuin sillä leikkiminen.

Vaikka ymmärrän Rönnerbergin perustelut kannalleen, kritisoin jonkin verran hänen puolustuspuhettaan leluteollisuudelle. Eikö lapsi voi kokea samaa yhteenkuuluvuuden tunnetta muutoin, kuin omistamalla kymmeniä euroja maksavan uutuuslelun? Miten ennen lelumarkkinoita lapset tunsivat kuuluvansa yhteen? Ehkä maailma oli tuolloin kiltimpi paikka elää ja ihmisten oli turvaututtava muihin keinoihin, kuin rahalla asioista selviämiseen. Tuotemainonnan rakentaminen lastenohjelmien sisään hävittää mainosten ja varsinaisen ohjelmasisällön rajoja. Tämä johtaa siihen, että lasten on yhä vaikeampi erottaa mainokset muusta ohjelmasta ja suhtautua niihin kriittisesti (Werner 1996, 141.) Ohjelmapituisia mainoksia on todennäköisesti aina tulevaisuudessakin. Ilmiötä ei ole helppo estää, sillä yksittäisiin lastenohjelmiin liittyvät oheistuotteet, kuten Winx-nuket, antavat arvokkaan lisänsä lastenkulttuuriin. Haastateltujen lasten kertomuksista voi siis päätellä, että lapsen mielestä tv-ohjelmien oheistuotteet lisäävät tv-ohjelman laatua, koska ne antavat oman arvokkaan lisänsä juuri lasten leikkikulttuurille.

7. HAASTATELTUJEN LASTEN KÄSITYKSET LAADUKKAAN TV-OHJELMAN OMINAISUUKSISTA

Kun olen nyt käsitellyt tutkielmani ensimmäisen teeman lasten katsomista televisio-ohjelmista, paneudun seuraavaksi laadun toiseen näkökulmaan eli siihen, mitkä ovat haastateltujen lasten mielestä laadukkaan televisio-ohjelman ominaisuuksia. Tässä toisessa teemassa vertailen litteroituja haastatteluja keskenään, ja olen löytänyt varsin hyvin yhteneväisyyksiä lasten vastuksissa. Se, mikä lapsia kiehtoo ja mitä lapset televisio-ohjelmista hakevat, voidaan jakaa kahteen laatudiskurssiin: tiedon diskurssiin ja viihteen diskurssiin. Nämä kaksi ryhmää kuitenkin sekoittuvat lasten vastauksissa eikä aina voi yksiselitteisesti sanoa, kumpaan ryhmään lapsen vastaus kuuluu. Tämän vuoksi päädyin käsittelemään ensin niitä vastauksia, joissa korostui tiedon hakemisen diskurssi ja sen jälkeen paneudun kunnolla lasten vastausten viihteelliseen diskurssiin. Haastatteluista nostin esiin näiden kahden diskurssin erilaisia ulottuvuuksia, jotka olen jakanut myös erilaisiksi laatudiskursseiksi: tietyn aihealueen laatudiskurssi, samastumisen laatudiskurssi, jännityksen laatudiskurssi, ongelmanratkaisun laatudiskurssi sekä kauneuden ja hassuuden laatudiskurssi.

7.1 Tietty aihealue kiinnostuksen kohteena

Lapsilla on kokemusteni mukaan tapana jossain elämänsä vaiheessa ”hullaantua” johonkin tiettyyn aihealueeseen. Lapsella on usein kasvava tiedonjano tuohon kiinnostavaan aiheeseen, ja lapsi imee itseensä tietoa aiheesta joka puolelta. Hän kerää innoissaan ympärilleen aiheesta kertovia kirjoja, leluja ja muuta materiaalia. Myös Suoninen (2004, 238) toteaa, että lapsen ollessa riittävän kiinnostunut jostakin aihealueesta hän on valmis käyttämään kaikkea tähän liittyvää media-aineistoa. Televisio on yksi luontevimmista tiedonlähteistä lapsen tiedonjanon sammuttamiseksi. Tämä ilmeni haastatellessani lapsia, joista jotkut olivat jo löytäneet itselleen oman kiinnostuksenkohteen. Selvimmin tietyistä aihealueista nousivat esiin avaruus, Egyptin historia, keijut ja noidat sekä autoilu, ja nämä aihealueet muodostavat tämän alaluvun tietyn aihealueen diskurssin.

Seuraava esimerkki kertoo Ramista, jonka lempiohjelma *Kimmo Kuu* käsittelee avaruusaihetta. Kimmo Kuu on ihan tavallinen poika, joka asuu Kuutamolassa. Kuutamola sijaitsee kuussa nimeltään ”Sininen kuu 122”. Kimmon tehtävänä on selvittää robottikoira Roopen kanssa, mitä on tapahtunut, jos Kuutamolassa tapahtuu jotain omituista. Haastattelemaani poikaa kiinnostivat

ohjelmassa esiintyvät avaruusoliot, ja sopivasti myös esikoulussa käsiteltiin avaruussaiheita. Poika oli myös omasta mielenkiinnostaan katsonut dokumentin avaruussaiheeseen liittyvistä asteroideista.

Haastattelija: Kiinnostaako sua yleensä tällaiset avaruusjutut?

Rami: Noo, täällä (esikoulussa) mun pitää alkaa opettelemaan avaruutta. Kerran tuli, yks avaruudesta ohjelma, Neloselta, mä katoin sen.

H: Sua kiinnostaa?

R: Niin, se kertoi vaan asteroideista.

H: Mitä ne asteroidit on?

R: Kun ne tulee maahan, niihin menee hiekkaa ja sellasta, ei siinä muuta kerrottu. Siinä ei ollut muuta kun vaan asteroidi törmää maahan, niin siihen tulee hiekkaa.

Tiedonjanosta kertoi myös Ronjan katsoma *Olipa kerran ihminen* -sarja, jonka Ronjan perhe on lainannut DVD:nä naapurilta ja jota perhe on katsonut yhdessä. Perheessä on myös sovittu, että vain tämä kyseinen DVD on sellainen, jota katsotaan yhdessä. Ronjaa selvästi kiinnosti tietää, mitä menneisyydessä on tapahtunut.

Haastattelija: Tota, mitä siinä tapahtuu?

Ronja: No siinä kerrotaan, kaikkee siitä ajasta, ja se on niinkun lapsille piirretty.

H: Joo. Onko se hyvä?

R: On.

H: Mikä siitä tekee sen hyvän?

R: No se kertoo siitä ajasta.

H: Mistä ajasta?

R: Noo... on ollut kivikautta, ja sitten on ollut keskiaikaa ja... niistä kertoo ajasta.

Yksi haastattelemani poika oli kiinnostunut Egyptistä, faaraoista, luurangoista ja hieroglyfeistä. Hänellä oli kirjanmerkki, jossa oli hieroglyfejä, ja hänen lempiohjelmansa oli *Muumion salaisuus* -piirrosanimaatiosarja, jossa esiintyi paljon faaraoita, tämän apulaisia ja pyramideissa asuvia luurankoja. Pojan kiinnostuksen aiheeseen huomasi jo siitä, miten nuori poika oli opetellut monelle ikäiselleen tuntemattoman ja vaikean sanan ”hieroglyfi”. Poika selitti hieroglyfin olemuksen hienosti, vaikkei aikaperspektiivi ollutkaan vielä hallussa. Päätin olla korjailematta pojan sanoja, koska hän olisi saattanut ajatella minun arvostelevan häntä, ja halusin kannustaa poikaa puhumaan kiinnostuksensa kohteesta vapautuneesti.

Haastattelija: Mitä siellä hieroglyfeissä on, missä ne hieroglyfit on?

Matias: Egyptissä.

H: Niin, mutta onko ne seinässä jossain?

M: Ei, ne... Lontoosta on löydetty sellainen kivi, jossa oli hieroglyfejä. Ne egyptiläiset käytti niitä tuhat, melkein tuhat vuotta sitten.

H: Joo, kirjoituksena. Mutta oliko ne niinkun jossain seinässä?

M: Ei ne kaiversi ne kiveen.

H: Kiveen joo. Sua kiinnostaa tällaiset, kiinnostaako sua yleensä tällaiset niinkun...

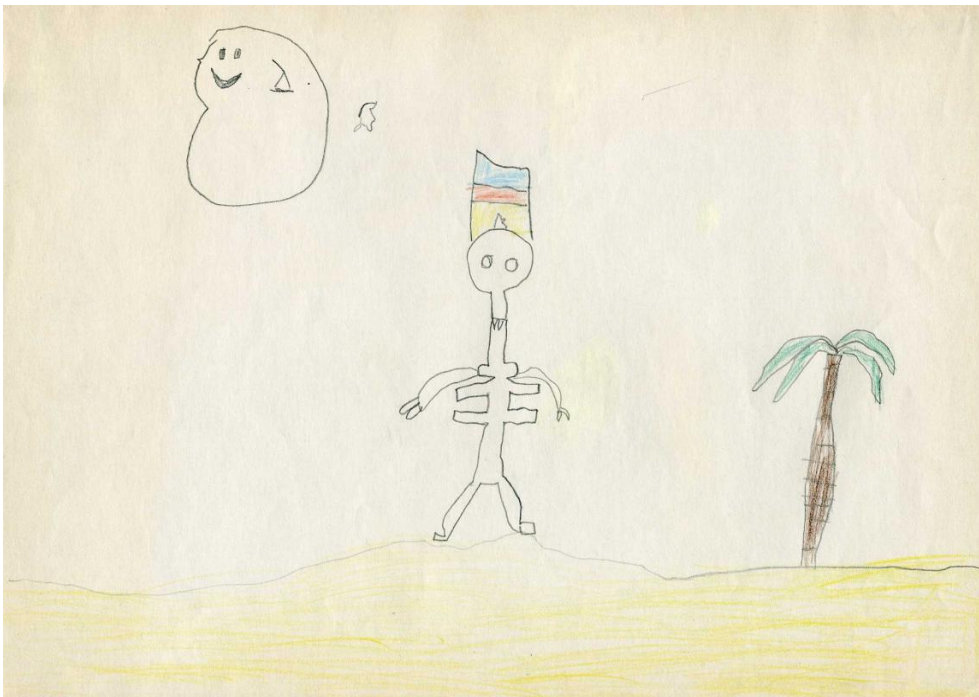
M: Joo.

H: ...Egyptin jutut ja...

M: Joo.

H: ...vähän salaiset jutut?

M: Toi on joku hieroglyfi (näyttää kuvaansa).

Kuva 1. Kuusivuotiaasta Matiasta kiinnostavat faaraot ja luurangot. Taustalla on isoon kiveen kaiverrettu hieroglyfi.

Haastatteluissa näkyy hyvin aikakautemme kirjoille, elokuville ja televisiosarjoille tyypilliset keijut ja noidat, jotka kiinnostavat yhä useampia lapsia. Lapsista kolme tyttöä kertoi lempiohjelmakseen *Winx-klubin*. Kaikilla kolmella tytöllä oli Winx-nukkeja, ja yhdellä tytöistä oli kaksi Winx-lehteä. Toinen lapsia kiinnostava esimerkki tästä aihealueesta oli *Harry Potter* -elokuvat, joita eräs poika olisi halunnut katsoa ahkerasti, vaikka se häneltä kiellettiinkin. Lassia kiinnostivat puolestaan autot, joita vilisi *James Bond* -elokuvissa. Lassin isä näytti Bond-elokuvien kohtauksia valikoiden. Isä oli valinnut katsottavaksi autokohtauksia, joissa Bond kaahasi autollaan. Autoilu aiheena kiinnosti Lussia kovasti, joka näkyy selvästi eläytymisenä hänen vastauksissaan.

Lassi: Ne ajaa tuolla parkkitalossa, niinkun kato... viuff... kato. Sillä oli niinkun autonatomonen Mersu, joka tuolla... tviuu, tviuu (Lassi tekee tehosteäänä omalla äänellään piirtäessään). Mä en vaan pysty piirtämään sitä kunnolla.

Haastattelija: Joo.

(piirtää)

L: Niin ens ku mä katoin, ni se oli tällainen Mersu. Vetä sen parkkitalosta pois.

H: Ketä vetä?

L: Bondi vetä auton pois parkkitalosta, tommosta...

H: Mikä siinä Bondissa on semmoista, mikä sun mielestä on hauskaa?

L: Autoilu.

H: Autot. Joo. Autot ja mitä muuta siinä on semmoista?

L: Se tekee autolla aina jotain hauskaa ja jotain vaarallista, ja arvaa mitä?

H: No?

L: Yks kerta se su... ajoi autolla veteen. Mut se olikin sukellusauto!

H: Niin, se oli tehty sellaiseksi.

L: Hmm, semmonen valkoinen.

H: Joo. Piirrä vaan jotain vielä, jos sulle tulee mieleen siitä.

L: No, tuolla tulee roi... roistoauto. Titti-dii, kato... siellä, titti-dii, vilahti.

7.2 Samastuminen hahmoihin ja tarinaan

Haastattelemi lapset samastuivat vahvasti katsomiinsa televisio-ohjelmien hahmoihin tai tarinaan, ja nimitän sitä tässä samastumisen diskurssiksi. Samastuminen ilmeni muun muassa siinä, että tytöt ihastelivat keijujen hienoja vaatteita ja pojat kertoivat imitoivansa rohkeita sankareita leikeissään. Tyttöjen oli helppo samastua Winx-keijuihin, koska tässä ohjelmassa Winxit ovat aluksi aivan tavallisia tyttöjä, jotka muuttuvat keijuiksi ja saavat itselleen taikavoimia taistella pahoja noitua vastaan. Samastumisessa lapsia auttoi myös tv-ohjelmien tarina tai juoni, joka joko muistutti lapsen omaa elämää tai tempasi muuten vain mukaansa.

Samastuminen käsitteenä on ollut kauan käytössä juuri kuvaamassa lasten ja nuorten suhdetta mediasisältöihin ja -hahmoihin. Lapsen samastumisen tarinaan tai hahmoihin on katsottu olevan lähes välttämätöntä mielekkään katselukokemuksen saavuttamiseksi, sillä arvellaan, että lapsi ei pysty asettumaan toisen ihmisen asemaan, vaan hänen pitää elää kertomus itsensä kautta. Suonisen (2004, 71–72) mukaan samaistumisesta on erotettu kaksi eri alalajia: samankaltaisuussamastuminen ja toivesamastuminen. Näillä on selitetty samastumiskohteen valintaa. Ensimmäisessä alalajissa lapsi samastuu mediatarinan hahmoon, joka muistuttaa häntä itseään. Toivesamastumisessa lapsi haluaisi itse olla tarinan kaltainen henkilö.

Suoninen käyttää itse vielä termiä samastuminen, vaikka termistä on hänen mukaansa jo pääsääntöisesti luovuttu yleisemmässä psykologisessa vastaanottotutkimuksessa. Kytömäki (1999, 33–42) puhuu samastumisen sijaan ”silminnäkiäkemuksesta”, jolloin katsoja kokee empatiaa tarinan hahmoja kohtaan. Suonisen oma käsitys samastumisesta on lähellä Rönningin (1996, 73) ajatusta, jossa lapsi on vuorovaikutuksessa tarinan hahmojen kanssa. Suoninen käyttää kuitenkin Rönningistä poiketen termiä parasosiaalisuus, koska lapset ”solmivat lämpimämmät parasosiaaliset ystävyysuhteet (samastuvat) henkilöihahmoihin, jotka ovat samaa sukupuolta kuin

he itsekin, muistuttavat jollain tavoilla heitä ja ovat heidän kanssaan suunnilleen saman ikäisiä (samankaltaisuussamastuminen) tai hieman vanhempia (toivesamastuminen)”.

Ainon lempiohjelma oli *Kekseliäs Kaisa*, jossa Kaisan pikkuveli ärsytti koko ajan Kaisaa omilla tempuillaan. Haastattelemallani tytöllä oli myös oma pikkuveli, jonka tyttö koki ajoittain ärsyttäväksi, kuten esikouluikäisten tyttöjen on tapana pitää pikkuveljiään ärsyttävinä. Lisäksi ohjelman Kekseliäällä Kaisalla oli poikakavereita, jotka kiinnostivat myös Ainoa. Aino on hyvä esimerkki samankaltaisuussamastumisesta.

Aino: Ja sitten sillä (Kekseliäällä Kaisalla) on poikakavereita.

Haastattelija: Onko?

A: Hmm.

H: Moniakin vai?

A: Kaks.

H: Onko sulla poikakaveria?

A: Ei. Kukaan poika ei oo, paitsi yks. Mun isovelji. Kaks isoveljee.

H: Niin, ei oo ehkä vielä...

A: Ehkä kolme.

H: Niin. Ehkä ei tarvii vielä olla.

Toinen samantyyppinen esimerkki samastumiskeskustelusta on Annan haastattelu, jossa hän kertoo lempiohjelmansa *Karhusten* juonesta. Siinä lasten pitää ensin siivota, ennen kuin he voivat lähteä uintiretkelle. Haastattelemani tyttö on varmasti kokenut samankaltaisen tilanteen kotonaan. Toinen samaistumisen hetki on ollut tarinan juonessa kohta, jossa lapset lähtivät ensin hieman vastustellen mummolaan yökylään, mutta huomasivatkin myöhemmin siellä olevan tosi hauskaa. Myös Anna kertoi olleensa mummolassa yökylässä ja että siellä oli tosi hauskaa.

Haastattelija: Joo. Mikä siitä Karhusista tekee niinkun kivan?

Anna: No kun ne tekee jotain hassua ja sitten ne menee mummille, ja ne luulee, et siel on ihan tylsää. Ja kuitenkin siel on hauskaa.

H: Ootko sä käynyt mummulassa joskus?

A: Oon.

H: Ootko sä ollut siellä kans silleen pitkään?

A: Joo.

H: Joo. Onko siellä ollut kivaa kanssa?

A: O.

Toivesamastuminen oli kyseessä Villen ja Roopen tapauksissa. Ville katselee mielellään erilaisia tietokilpailuja ja rahapelejä televisiosta, ja hän mainitsikin lempiohjelmakseen *Ota tai jätä* -rahapeliohjelman. Siinä kilpailija valitsee rahasalkkuja ja saa itselleen viimeisenä valittavan salkun rahat tai halutessaan ohjelmassa esiintyvän ”pankkiirin” rahatarjouksen. Ville perusteli lempiohjelmansa valintaa sillä, ”kun siinä saa rahaa” ja että voittaako kilpailija suurimman summan

eli 500 000 euroa. Ville haluaisi myös itse osallistua kilpailuun ja voittaa rahaa. Kiinnostus rahaan ja säästämiseen on tullut Vилlelle tutuksi kotona, jossa hän saa vanhemmiltaan viikkorahaa muun muassa kotitöiden tekemisestä.

Haastattelija: Haluisitko sä mennä kilpailemaan sinne?

Ville: Joo.

H: Mutta luuletko, että se olis mahdollista, et sä menisit sinne?

V: Mut siel on ikärajat.

H: Niin, ikärajat. Mitä luulet, kuinka vanhat saa mennä sinne?

V: Ehkä joku 15. Mä oon nähnyt, kun siel on kilpaillut joku 18-vuotias.

H: Se voi olla, et se on se 18 vuotta se ikäraja, kun silloin on laillisesti aikuinen. Silloin kun on 18, eikö niin?

V: Hmm. Mä voisin voittaa sieltä vaikka 700.

H: Niin, se on aika suuri summa sekin, eikö olekin.

Roope puolestaan ihailee *Turtles*-piirretyn siniasuista ninjakilpikonnajohtajaa Leonardoa. Turtlesit ovat teini-ikäisiä mutanttininjakilpikonna, jotka taistelevat vihollistaan Silppuria vastaan. Roopella on Leonardon pukua jäljittelevä naamiaisasu kotona, ja hän leikkii ystävänsä Joonatanin kanssa *Turtles*-aiheisia leikkejä. Turtlesien lisäksi Roopea kiinnostavat karate-elokuvat ja Bruce Lee, jonka esittelemiä karatetaitoja Roope testaa oman huoneensa nyrkkeilysäkkiin.

Roope: Ku se Rupsiina on tosi hyvä tappeleen.

Haastattelija: Kuka?

R: Se Rupsliin (Bruce Lee).

H: Joo.

R: Ne elokuvat on totta, arvaa miks?

H: No?

R: Koska se Rupsliin on oikeesti olemassa, se oli kova oikeesti kunfulainen.

H: Joo.

R: Niin, mut se on halunnut tehdä vaan tommosia filmejä.

H: Joo. Mutta eihän ne oo oikeesti, että jos se vaikka...

R: Niin mutta, kyllä se on, kyllä se Rupsliin on olemassa, mutta ne on laittanut vaan semmoset äänet, niin ne lyö aina vaan hiljaa niillä (näyttää käsillä samalla).

H: Täytyy muistaa sitten, ettei ite voi lähteä karatetaitoja kokeileen kehenkään.

R: No eei. En mä oo ees kokeillut. Nyrkkeilysäkkiin voi.

H: Se on ihan totta.

R: Mulla on oma nyrkkeilysäkki.

H: Ihan totta?

R: Omas huonees.

Lapset muistavat Suonisen (1993, 32–33) mukaan ohjelman kokonaista juonta paremmin ohjelman metatarinan, jonka lapset toivovat pysyvän muuttumattomana jaksosta toiseen. Kekseliään Kaisan eteen ilmaantuu aina pulmia ratkaistavaksi, ja *Turtles*-hahmot taistelevat voitokkaina vihollisia vastaan yhä uudelleen ja uudelleen. Olennaista tässä tutkimuksessa ei olekaan yksittäisten jaksoiden juonet, vaan lasten mieleen syöpyneet televisio-ohjelmien kohtaukset. Lasten piirustuksista voimme

huomata, että lapset piirtävät lempiohjelmansa hahmon ja mieleen muistuneen hyvän kohtauksen ohjelmasta. Näistä yksittäisistä kohtauksista ja lasten kertomuksista muodostuu kuva lasten katsomien lempiohjelmien laadusta.

Kuva 2. Kuusivuotiaan Roopen piirustuksessa *Turtles*-ohjelman Leonardo (vasemmalla) ja Raphaello taistelevat voitokkaina.

7.3 Raa'at, jännittävät ja salaiset jutut

Toinen selkeä laatudiskurssikategoria, jonka nostin esiin lasten haastatteluista, oli jännityksen diskurssi. Aluksi pohdin, olisiko minun tutkijana valittava mieluummin yleisempi nimitys tälle diskurssille, esimerkiksi tunteiden herättämisen diskurssi. Tällöin olisin voinut yhdistää kyseiseen diskurssiin myös televisio-ohjelmien herättämät positiiviset tunteet, joita ilmeni lasten vastauksissa. Annoin lopulta jännityksen tunteiden diskurssin olla omana kokonaisuutenaan, ja päätin käsitellä hassuuden tunteet liitettyinä lasten kokemien esteettisten asioiden diskurssiin. Tämä johtui siitä, että jännityksen diskurssi erottui kokonaisuutena niin vahvasti lasten haastatteluista.

Lapsia kiinnostivat televisio-ohjelmissa juuri hurjat, pelottavat ja jännittävät jutut. Pelottavien ja hurjien juttujen etsintä korostui erityisesti poikien perusteluissa. Pojat varta vasten etsivät jännitystä sekä televisiosta että pelaamistaan tietokonepeleistä. Jännityksen etsinnässä ilmeni selviä tasoeroja hurjuuden suhteen. Joillekin lapsille riitti lievä jännitys siitä, miten tarina etenee, kun taas toiset odottivat raakoja kohtauksia, joissa jopa tapetaan ihmisiä. Kasvattajana minun on hieman vaikea ymmärtää, miten joku lapsi haluaa nähdä raakoja kohtauksia ja muiden ihmisten tappamista. Eräs selitys voisi olla, että lapsi haluaa säädellä television avulla omia mielialojaan: lapsi jännittää, itkee, yllättyy ja vihaa väkivaltaisen ohjelman parissa silloinkin, kun oma elämä ei näitä tunteita sisällä. Aikuisen on huolehdittava siitä, että lapsi kokee tunteita ja elämyksiä oman kehitystasonsa mukaan (Mustonen 2002, 63.)

Haastattelija: Saatko sä katsoo ihan mitä sä haluat? Saatko?

Lassi: Joo, mutta en raakoja, vaikka mä haluaisin.

H: Mitäs ne raa'at on?

L: No ne on semmoisia... kaikenlaisia, missä tapetaan jätkiä, ja mä tykkään semmoisesta.

H: Miksi sä tykkäät niistä?

L: Koska... koska niissä tietokonepeleissäkin ukko lentää autosta ...ja siitä kuolee. Ja sit se voi vielä ajaa silloin... se hyppää sinne.

Buckingham (1996) selvitti, minkälaisia tunteita muun muassa väkivaltaiset ohjelmat lapsissa herättävät ja miksi lapset ylipäättään katsovat näitä ohjelmia. Eräs syy, jonka hän nosti esiin, oli kaveriporukan paine. On hienoa kehua kavereilleen, että on katsonut hurjia lapsilta kiellettyjä ohjelmia. Tällainen tilanne tuli vastaan myös haastatteluissa, kun Sonja kertoi kaverinsa rehvastelevan *Salaisten kansioiden* katsomisella.

Haastattelija: Ahaa, millainen ohjelma se (Salaiset kansiot) on?

Sonja: En mää tiää.

H: Sä et tiää, mutta sä et vaan saa kattoo sitä, vai?

S: Kun mun toi, se joka seuraavaksi tänne tulee haastatteluun...

H: Joo.

S: ...niin se sanoi, et se on muka kattonut niitä.

H: Joo.

S: Niin mä kysyin mun äitiltä, niin ei se oo totta.

H: Joo, ei se oo...

S: Koska ne tulee, ne tulee myöhään, niinkun jossain kymmenen aikaan.

H: Joo, niin justiinsa.

Buckinghamin tutkimuksessa lapset kertoivat, että kaverit olivat ehdottaneet kauhuelokuvien katsomista, ja että lapset olivat suostuneet, etteivät he jäisi pois porukasta (emt., 107–108). En usko, että kuusivuotiaat kokisivat tällaista painetta kovinkaan paljon. Toisaalta lasten vanhemmat sisarukset saattavat ehdottaa kiellettyjen elokuvien katsomista tai kiellettyjen pelien pelaamista.

Näin kävi haastattelemalleni Ramille, jonka 8-vuotias isovelji keksi pelata alle 12-vuotiailta kiellettyä *Lunescape*-tietokonepelejä pikkuveljensä kanssa.

Negatiiviset tunteet ovat tutkimusten mukaan hyvin yleisiä televisiota katsottaessa. Pelon, etovuuden, surun ja huolestuneisuuden tunteet eivät kuitenkaan aiheuta lapsille vakavia traumoja, ellei lapsi jo ennestään kärsi sosiaalisista tai psykologisista ongelmista (Buckingham 1996, 305.) Lapsen kokeman pelon ja jännityksen raja on hiuksenhieno. Varsinkin fiktiivisissä televisio-ohjelmissa kielteiset reaktiot ovat yhteydessä myönteisiin, kuten innostuneisuuteen ja nautintoon (Suoninen 1993, 29; Buckingham 1996, 306). Lapsi saa nautintoa koetellessaan oman uskalluksensa rajoja.

Haastattelija: Mikä siinä oli kivaa siinä Kimmo Kuu -ohjelmassa?

Rami: Avaruusoliot.

H: Oliko siinä sellaisia?

R: Oli.

H: Hui!

R: Se on ihan hyvä, kun se on pelottava. Mä tykkään pelottavasta...

Suurin osa lapsista oppii välttämään itselleen epämiellyttäviä kokemuksia, kun taas pieni vähemmistö etsii väkivaltaisia ohjelmia. Ja kun lapsi saa myönteisen nautinnon kokemuksen, joka on vieläpä uusi ja kiinnostava, se ruokkii häntä etsimään uusia vastaavia kokemuksia. Tekemistäni haastatteluista voimme päätellä lapsen kiinnostuvan helpommin väkivallasta televisiossa, jos hän on kohdannut sitä jo tietokonepelejä pelatessaan. Kaikki pojat, jotka sanoivat pitävänsä pelottavista tai raaemmista ohjelmista, olivat pelanneet väkivaltaisia tietokonepelejä.

Haastattelemi lapset etsivät television jännityksestä nautinnon lisäksi yksityiskohtaista tietoa. Yksi pojista kiinnostui *Turtles*-piirretyn vihollisen aseiden yksityiskohdista ja eräs tyttö taas piti *Winx*-suosikkikeijunsa erikoistaikavoimista. Lasten vastauksista erottui Ville, joka jännitti koko perheen voimin sitä, voittaako rahapelin kilpailija paljon rahaa. Kyse oli *Ota tai jätä* -rahapeliohjelmasta. Poika oli muutenkin kiinnostunut vastaavanlaisista rahanvoitto-ohjelmista, joita hänen perheessään seurattiin paljon. Uskon, että pojan innostuneisuuteen vaikutti juuri perheen tai sisarusten yhteinen kiinnostus näitä ohjelmia kohtaan. Hyvä esimerkki myönteisestä nautinnon kokemuksesta oli Viivin suosikkiohjelma *Winx-klubi* ja sen Bloom-keiju (16-vuotias Winxien ”pomo”), joka osasi heittää tulipalloa käsistään.

Haastattelija: Miksi just se (Bloom) on paras?

Viivi: Sen takia, kun se on siinä se paras, kun sitten ku se tulee, niin se laittaa sitä tulipalloa.

H: Se tulipallo on siinä se. Onko se jännittävä vai hauska vai...?

V: Jännittävä.

H: Joo. Mitä se tekee sillä tulipallolla?

V: Kun kaikilla ei ole sitä tulipalloa, niillä on jonkinlainen sellainen taika, niin ne tekee semmoista, että niinku, et ne tekis vähäsen... niinku, että ne sais ne hirviöt pois.

H: Hmm, siinä on siis hirviöitä myös?

V: Joo, vähäsen.

Kuva 3. Viivin (6 vuotta) *Winx-klubin* lempihahmo on Bloom, jonka erityistaito on tulipallon syökseminen käsistä. Vierellä apuna pikkukeiju Lockette.

Jännitys näyttäytyi lasten lempiohjelmissä myös fantasian muodossa. Lasten lempiohjelmissä voimme päätellä, että fantasia on hyvin suosittu kerronnan laji nykyajan lasten mielikuvitusmaailmassa. Ohjelmissä avaruusoliot tekevät outoja asioita, luurangot heräävät eloon Egyptissä ja tytöstä keijuksi muuttuvat päähenkilöt taistelevat noitia vastaan apunaan erilaiset voimaeläimet. Kaiken kaikkiaan hyvän ja pahan taistelu näyttäytyi keskeisenä tarinoissa. Hyvän ja pahan taistelu ja hyvän voitto pahasta antoi oman panoksensa myös seuraavaan diskurssiin pulmien ja ongelmien ratkaisusta, jonka nostin esiin lasten vastauksista.

7.4 Pulmien tai ongelmien ratkaisu

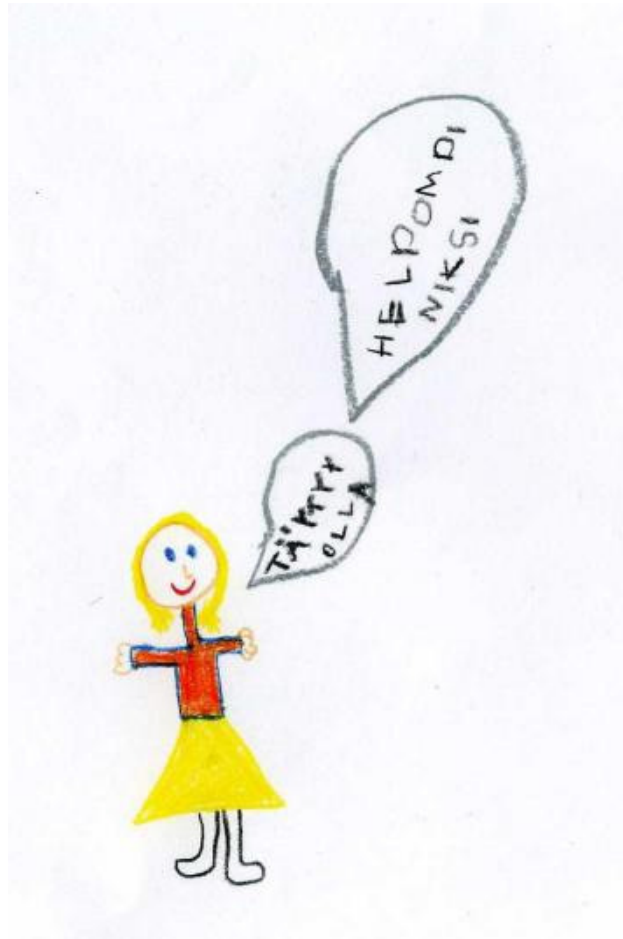
Lasten vastauksissa erottui selvästi erilaisten ongelmatilanteiden ja pulmien ratkaisu, jota nimitän ongelmanratkaisun diskurssiksi. Ainon puhe lempiohjelmastaan *Kekseliäästä Kaisasta* sekä Sonjan kertomukset *Niksi-Nellasta* ovat tästä hyviä esimerkkejä. Tietokoneanimaatio *Kekseliäässä Kaisassa* päähenkilön eteen tulee jokin ongelma, jonka hän ratkaisee jakson aikana. Samanlainen asetelma on *Niksi-Nella* –animaatiosarjassa.

Haastattelija: Nyt sä voisit oikeastaan piirtää siitä Niksi-Nellasta ihan sen jutun, mikä on ihan niinkun parasta siinä. Täs on sitten värikynät. Ja mietit ensin, et mikä se on se juttu Niksi-Nellassa, miksi sä tykkäät siitä. Sä voit ensin kertoa sen mulle.

Sonja: No siksi kun se niinku... kun, jos se tekee jotain ihan liikaa, niin se näytetään siinä sellatteena nopeena, niin sitten se sanoo, et ”täytyy olla helpompi niksi”.

H: Aa, eli se niinkun ratkaisee tavallaan sen jutun.

S: Hmm.

Kuva 4. Sonjan (6 v.) mieleen on painunut tarkasti, mitä Niksi-Nella sanoo usein ohjelmassa.

Se, että Aino ja Sonja olivat valinneet juuri tällaiset ohjelmat lempiohjelmikseen, kertoo jollain tavoin nykyajan lasten halusta ratkaista ongelmia. Vaikka ongelmanratkaisu korostui edellä

mainituissa ohjelmissa, esiintyi sama teema myös muiden lasten lempiohjelmissa, vaikkei aivan niin suoraan. Tällä tarkoitan juuri hyvän ja pahan taistelua *Turtleseissa*, *James Bondissa*, *Winx-klubissa* ja *Muumion salaisuudessa*.

Ongelmanratkaisu korostuu myös Ronjan suosimassa *Postimies Pate* -nukkeanimaatiossa, jossa reipas ja ystävällinen posteljooni ratkoo ongelmia kuvitteellisessa englantilaisessa Yorkshiren kylässä Greendalessa. Ronja kertoi pitkän ja vivahteikkaan tarinan, jossa Paten Jessi-kissa joutuu ilmaan leijan vietäväksi ja jossa Pate lopulta pelastaa kissan.

Ronja: No yhdessä, niin toi Jessi meni leijaan, niin sit se leija lähti tuulen mukana menee niin, Jessi oli siellä mukana.

Haastattelija: Joo. Mitäs sitten tapahtui?

R: Ne sai sen kiinni ja sitten siellä oli leijakilpailut. Jessi sai palkinnon, mutta se pelästyi sitä, koska se luuli, että se pääsee taas leijalla lentoon.

H: Joo. Selvittääkö se Pate aina ne jutut?

R: Joo. Sitten sillä on, kun se alkaa, niin selitetään, mitä tulee ja kerrotaan, miten se alkaa.

Asioista selvää ottaminen oli lapsista kiinnostavaa. Sonja mainitsi *Katti Matikaisen*, joka aina pohtii erilaisia asioita ja ottaa niistä selvää. Ohjelma perustuu selvästi problem-based learning – kasvatusfilosofiaan (PBL), jonka tausta-ajatuksina korostuvat kokemuksellinen oppiminen ja konstruktivismi. Kun lapsi katsoo kyseistä ohjelmaa, hän samastuu Katti Matikaisen hahmoon, joka ottaa selvää asioista. Samalla lapsi voimaantuu oppimisprosessissa ja kokee aktiivista, itseohjautuvaa oppimista (Chen 2000, 214–217.) Lapsen oppimistaidot kehittyvät hänen seurattessaan Matikaisen tutkiskelua. Tietynlainen ongelmanratkaisu esiintyi poikien suosimassa *Turtles*-piirrosanimaatiossa. Vihollisjoukot sieppasivat *Turtles*-ninjoja, ja muiden oli ratkaistava, miten heidät saadaan takaisin. Joonatan ihaili erityisesti violetiasuista Donatelloa, koska hän on porukan aivot.

Kannatan tämänkaltaista ongelmanratkaisuun kannustamista lastenohjelmista, sillä vaikka ongelmat ja niiden ratkaisut olisivatkin fantasiaa, eivätkä ne voisi toteutua oikeassa elämässä, ohjelmat antavat lapsille rohkeutta tarttua ongelmiin niiden ratkaisemiseksi. Tärkeintä eivät ole juuri ongelmat vaan toimintamallit, joita nämä pulmienratkaisuoohjelmat antavat lapsikatsojille.

7.5 Kiva, kaunis ja hassu

Kuten saattoi arvata, jotkut tytöistä pitivät omista lempiohjelmistaan juuri hahmojen söpöyden tai kauneuden takia. Näitä hahmoja olivat keijut, prinsessat ja lemmikkieläimet, kuten *Winx-klubin*

Bloom tai *Kekseliään Kaisan* marsu. Kutsun lasten esiin ottamaa diskurssia kauneuden ja hassuuden diskurssiksi, koska yhdistän tässä lasten kertomat ”kivat” laatuominaisuudet, kuten kauneuden, kivuuden ja hassuuden. Myös Suonisen (1992, 224–226) mukaan tytöt ja pojat eroavat ohjelmavalinnoissaan toisistaan. 5–6-vuotiaat tytöt elävät parasta prinsessakauttaan, jolloin kaikki kaunis ja hörhelöinen on ihanaa – myös ne tv-ohjelmat, joissa esiintyvät nämä asiat. Haastatteleman Johanna pitää lempiohjelmastaan (*Winx-klubi*), koska siinä prinssi ja prinsessa menevät naimisiin. Erityisesti 5–6-vuotiaat ovat sukupuoli-identiteettinsä muodostumisessa siinä vaiheessa, että he ihannoivat oman sukupuolen äärimmäisyyksiin vedettyjä ominaisuuksia, kuten tytöillä hameita ja pitkiä hiuksia (Suoninen 1993, 34). *Winx-klubin* keijuhahmot ovat tästä hyvä esimerkki. Suvi kuvailee, miksi hän pitää Winxien Bloom-keijusta.

Haastattelija: Mikä sinun mielestä tekee tästä kauniin, niin kun siinä sarjassa?

Suvi: Tää puku, siivet, kengät, hame...

H: Joo, värejä vaan.

S: Oota mä mietin. Hiukset...

Kuva 5. Suvin piirtämästä lempiohjelmapiirustuksesta voi nähdä, miten tarkasti hän on muistanut kaikki Bloomin ja Musan yksityiskohdat. Suvi haluaisi omakseen oranssitukkaisen Bloomin kimaltavan hameen.

Jotkut tytöt eivät osanneet sen kummemmin perustella, miksi juuri tämä ohjelma oli lempiohjelma. Se vain yksinkertaisesti oli kiva, hyvä tai paras. Lapsikriitikolla ei ole moniportaista asteikkoa: ohjelmat ovat joko tylsiä tai kivoja (Suoninen 2004, 220). Ohjelman kivuus yhdistettiin usein hahmojen kauneuteen tai hyvyyteen, kuten *Winx-klubin* Bloomin tai *Postimies Paten* kohdalla. Usein ohjelman hauskuus ja naurettavuus tekivät ohjelmasta hyvän, kuten Paten Jessi-kissa, joka nauratti Ronjaa.

Haastattelija: Mikä se olikaan se juttu, mikä tekee tästä Postimies Pate -ohjelmasta hyvän?

Ronja: Jessi.

H: Jessi. Mikä siinä kissassa olikaan hauskaa?

R: No kun se tekee kaikenlaista, välillä naurattaa.

Huumori on siis tärkeä laadukkuuden kriteeri lasten valitessa katsomiaan ohjelmia. Myös Anna kuvaili katsomaansa *Karhusia* hassuiksi. Hassu ja jännä ovatkin yleisimmät adjektiivit, jotka lapset yhdistävät hyviin ja mieluisiin mediasisältöihin (Suoninen 1993, 30). Anna mainitsi myös *Maikin ja Pelottavan Pontson*, jossa Pontso-hahmo leikkitteli kielellä ja sanoi kalossia gulassiksi. Huumori onkin hyvin kielisidonnaista televisiossa, ja lapset arvostelevat televisio-ohjelmia paitsi visuaalisen myös verbaalisen ”ilmeen” ja huumorin perusteella (Koskiranta 2001, 103; Suoninen 2004, 222). Kuusivuotiaan kielellinen kehitys on jo siinä vaiheessa, että lapsi pystyy hyvin seuraamaan tarinan juonta ja ymmärtämään kielellisiä hauskuuksia, kuten Annan tapauksessa.

Lastenohjelmien laadusta puhuttaessa nousee esiin myös keskustelu siitä, minkälaisen maailmankuvan ohjelmat haluavat antaa. Keskustelua ja erityistä huolta ovat aiheuttaneet juuri *Winx-klubin* kaltaiset ohjelmat, joissa kuvankauniit teinitytöt ovat yliluonnollisen kauniita, supertaidokkaita ja kaiken osaavia kuolemattomia hahmoja. Ohjelma on selvästi suunnattu nuorille noin 5–9-vuotiaille tytöille, jotka eivät tuon ikäisinä osaa erottaa todellista maailmankuvaa epäaidosta. Eräs internetin keskustelija kuvailee *Winx-klubin* tyttöjä seuraavasti ja samalla arvostelee nykyajan piirrettyjä:

”Neiti täydellinen, jolla on ruskettunut iho, langan laiha, käyttää paljastavia vaatteita, muotitietoiset vaatteet (kalliit), ei silmälaseja, 5 metriä pitkät täydelliset hiukset, valtavat korvakorut, meikit kasvoilla, anorektikon näköinen!

Olen järkyttynyt siitä, että kun lapset innostuvat katsomaan näitä ohjelmia ja alkavat imemään tv:stä mielikuvia maailmasta, he alkavat vertaamaan itseään näihin Barbi-tyttöihin *Winx-klubista* ja koettavat mahdollisimman paljon näyttää samanlaisilta. Näen tulevan maailman suuntauksen piirretyissä erittäin huonoksi, ja kritisoin kovaan ääneen, että eikö piirretyillä ole enää mitään moraalaa? Tuottajat, piirtäjät, lasten vanhemmat herätkää! Joko animaatioihin pitäisi saada todellisemmat ihmiset, elikkä show'hun pitäisi saada ’normaali’ kokoisia ihmisiä, tai sitten ikärajat jopa näille. Tälle ohjelmalle itse laittaisin K-7, K-8.”

(Nimimerkki ”Kaktuspeba” 2006, www-lähde)

Haastattelemillani tytöillä en havainnut vielä paineita oman ulkonäkönsä suhteen, mutta paineita varmasti ilmenee myöhemmässä elämässä. *Winx-klubi* tarjoaa tytöille yhdentyypisiä samastumisen kohteita ja ohjaa tyttöjen ajattelua siitä, miltä tytön tai nuoren naisen ”kuuluu” näyttää. Vaikka tyttöjen katsomilla televisio-ohjelmilla on oma vaikutuksensa heidän sukupuoli-identiteettinsä muodostumiseen, on samalla huomattava, että juuri nuo naissukupuolen äärimmilleen viedyt ominaisuudet tekevät kyseisestä ohjelmasta tyttöjen suosikin. Haastattelemiäni tyttöjen mielestä juuri kauniit hahmot ovat näin ollen yksi televisio-ohjelmien laadun kriteereistä.

8. YHTEENVETO TUTKIMUSTULOKSISTA

Tutkielman tavoitteena oli osoittaa, minkälaisia laadun näkökulmia lasten televisionkatselu sisältää. Tarkemmin jaoteltuna halusin selvittää, mitä television laatu on lapselle ja mitkä ominaisuudet tekevät televisio-ohjelmasta lapsen mielestä laadukkaan. Lähestyin aihetta lasten haastatteluista esiin nostamieni laatudiskurssien kautta, jotka jakaantuivat kahdeksi eri näkökulmaksi: haastateltujen lasten televisionkatseluun yleensä ja haastateltujen lasten käsityksiin laadukkaan tv-ohjelman ominaisuuksista. Teoreettisen viitekehysten tarkoitus oli tehdä uutta yhteiskunnallista lapsuustutkimusta ja luoda pohjaa tutkimusaiheelle käsittelemällä television suhdetta sekä lapseen että laatuun. Laadun käsitteellistäminen auttoi minua muodostamaan oman esiteoriani laadusta, jonka perusteella luin haastatteluaineistoani ja tulkitin, mikä siinä on diskurssia laadusta. Lapset toimivat tutkimuksessani oman tietonsa aktiivisina informanteina, joten näkökulmani lapsiin juontaa juurensa konstruktivismista. Laadullisen tutkimuksen tutkimusperinteistä tutkielmani sitoutuu aluksi löyhästi Grounded theory -lähestymistapaan, mutta lopulta tutkielma kytkeytyy olennaisesti yhteiskunnallisen diskurssianalyysin sisältöjä ja merkityksiä korostavaan tulkitsevaan suuntaukseen.

Aikaisemmat tutkimukset ovat osoittaneet, että lapset etsivät televisiosta tietoa, viihdettä ja sosiaalisia suhteita (von Feilitzen 1976; Suoninen 2004 ja 1993) aivan kuten muutkin televisionkatsojat. Suoninen on kuitenkin keskittynyt enemmän lasten sosiaalisten suhteiden tarkasteluun, ja von Feilitzenin tutkimus on jo ajat sitten vanhentunut. Halusin tarkentaa lasten määrittelemää tv-ohjelmien laadukäsitystä ja nostaa lasten haastatteluvastauksista esiin laadun erilaisia diskursseja. Halusin siis muodostaa lasten vastausten perusteella lasten oman laadukäsityksen, vaikka itselläni oli jo jonkinlainen käsitys televisio-ohjelmien laadusta teorian pohjalta. Oma oletukseni oli, että muutoksia lasten määrittelemässä laadussa on varmasti tapahtunut. Oletin myös, että lapset katsovat paljon televisiota ja lastenohjelmien lisäksi myös muita ohjelmia. Seuraavaksi olen kerännyt yhteen lasten ajatuksia kahdesta näkökulmasta eli lasten televisionkatselusta ja television laadusta yleensä sekä laadukkaan tv-ohjelman ominaisuuksista. Ensimmäinen näkökulma paneutuu tv-ohjelman laatuun vaikuttaviin ulkopuolisiin laatutekijöihin, ja toinen näkökulma edustaa tv-ohjelman sisältöä kuvaavia laatutekijöitä. Lapset keskittyivät haastatteluissa pääosin arvioimaan katselukokemuksen sisältöä ja esteettisiä puolia, mutta sanojen takaa löytyi myös muita arviointeja, joita käsittelemällä ensimmäisessä näkökulmassa. Seuraavaksi esittelen esiin nousseet kymmenen laatudiskurssia ja niiden olennaiset tulokset.

TV-OHJELMAN ULKOPUOLISET LAATUTEKIJÄT:

➤ katsoa televisiota silloin, kun itselle sopii

Haastateltujen lasten televisionkatselu oli yleisesti säännöllistä, ja katselu tapahtui usein yksin, ystävien tai jonkun perheenjäsenen seurassa. Lapset eivät kokeneet televisiota tärkeäksi asiaksi, vaikka suurin osa lapsista katsoi televisiota päivittäin. He käyttivät vapaa-aikaansa muuhunkin, kuten tietokonepelien pelaamiseen ja leikkimiseen. Tästä kielii myös lasten puhe ohjelmien ”nauhoittamisesta”. Erilaisten television lisälaitteiden, kuten digisovittimen tai DVD-tallentimen käyttö korostui, joka kertoo lasten teknillisistä valmiuksista käyttää televisiota. Se kertoo myös lapsen aktiivisesta roolista mediankäyttäjänä. Lapselle on laatua se, että ohjelmia on tarjolla juuri silloin, kun hän useimmiten haluaa katsoa televisiota: aamulla, päivällä esikoulun jälkeen ja viikonloppuisin. Ja jos tällöin ei katsominen onnistu, ohjelman voi nauhoittaa. Television lisälaitteet auttavat lasta luomaan kiinteän suhteen tv-ohjelmiin, joka taas vaikuttaa positiivisesti lapsen edellytyksiin arvioida tv-ohjelmien laatua.

Aikaisemmissa tutkimuksissa on todettu, että lapsen televisionkatselukokemukseen vaikuttavat monet tilannesidonnaiset tekijät, kuten sosiaalinen ympäristö ja lapsen persoonalliset ominaisuudet (Suoninen 2004, 245; Valkonen ym. 2005, 52.) Niin oli myös tässä tutkielmassa. Väinön vanhemmat rajoittivat pojan televisionkatselua joko kasvatuksellisista tai taloudellisista syistä, joten poika ei osannut arvioida omaa lempiohjelmaansa ja sen sisältöä, koska ei muistanut tarkkaan, mitä lempiohjelmassa tapahtui. Toisaalta syy muistamattomuuteen saattoi olla myös harmissa: Väinö ei halunnut muistella sitä, mitä ei voinut saada. Niko ei osannut arvioida minkään televisio-ohjelman laatuominaisuuksia, koska hän ei osannut tai halunnut puhua tv-ohjelmista. Poika olisi halunnut puhua sen sijaan tietokonepeleistä. Tässä huomaamme, miten paljon lapsen sosiaalinen ympäristö ja persoona vaikuttavat televisionkatselukokemukseen ja sen arviointiin.

➤ sekä lasten- että aikuisten ohjelmat

Lapset katsoivat paljon lastenohjelmia tai -elokuvia (mainitsivat yhteensä 35 kpl), mutta paljon myös nuorille tai aikuisille suunnattuja tv-ohjelmia tai elokuvia (yhteensä 22 kpl). Laadun määrittelyn kohde laajeni siis käsittämään suuren osan television tarjonnasta. Myöhemmin esiteltävät laadukkaat ohjelmien ominaisuudet eivät käsittele vain lasten katsomia lempiohjelmia, vaan lasten analyysin kohteena on myös muita mainittuja televisio-ohjelmia tai elokuvia. Lapset osasivat hyvin tunnistaa eri televisiokanavat ja niiden sisältämän ohjelmiston. TV2, MTV3 ja Nelonen tiedettiin hyviksi lastenohjelmien kanavaksi, kun taas TV1 ei ollut niinkään tunnettu

lastenohjelmistaan. Haastatellut olivat hyvin tietoisia erilaisista lastenohjelmista ja niiden nimistä, vaikka jotkut nimet sekoittuivatkin lasten puheessa. Mainituista ohjelmista voi päätellä, että lapset eivät arvosta vain lastenohjelmia, vaan haluavat seurata myös nuorille ja aikuisille suunnattuja ohjelmia ja elokuvia.

Yleisesti ottaen lasten edellytykset arvioida televisio-ohjelmien laatua olivat melko hyvät joitain poikkeuksia lukuun ottamatta. Perustelen väitettäni sillä, että haastatellut lapset osaavat melko hyvin erottaa epätoden todesta ja piirretyn ohjelman tietokoneanimaatiosta. Aino, joka tunnisti tietokoneanimaation, katsoi paljon televisiota sisarustensa kanssa, joten sillä on ollut oma vaikutuksensa tytön edellytyksiin arvioida mediatuotteita. Lisäksi Aino pelasi paljon tietokonepelejä ja Playstationia. Toisaalta taas Lassi ei osannut vielä täysin erottaa tarua todesta, vaikka tunnistikin mediatodellisuuden logiikan eroavan reaalitodellisuuden logiikasta.

➤ **kaupalliset kanavat ja ulkomainen tuotanto**

Lapset eivät osanneet erottaa televisio-ohjelmia ja elokuvia toisistaan, ja osa lapsista mainitsikin lempiohjelmakseen jonkun elokuvan. Suurin osa lapsista (11 kpl) mainitsi lempiohjelmakseen lastenohjelman ja muut kaksi lasta nuorille tai aikuisille suunnatun ohjelman tai elokuvan. Yksi lapsi mainitsi lempiohjelmakseen tietokonepelin, ja eräs poika ei osannut sanoa mitään (Taulukko 2. sivulla 56). Se, etteivät lapset osanneet erottaa eri medioiden tuotteita toisistaan, ei kuitenkaan haitannut, sillä lapselle katsomiskokemus on sama riippumatta siitä, mistä teknisestä laitteesta katsottava tulee. Tyttöjen lempiohjelmiä olivat *Karhuset*, *Kekseliäs Kaisa*, *Niksi-Nella*, *Postimies Pate* ja *Winx-klubi*. Pojat pitivät *James Bond* -elokuvista, *Kimmo Kuusta*, *Muumion salaisuudesta*, *Ota tai jätä* -rahapeli-ohjelmasta ja *Turtleseista*. Ohjelmia yhdistää se, että ne ovat kaikki yhtä lukuun ottamatta ulkomaista tuotantoa. Viisi lasta mainitsi lempiohjelmakseen Yleisradiolla esitettävän ohjelman, joten kaupallisella kanavalla esitettiin suurimman osan eli kahdeksan lapsen lempiohjelmiä tai -elokuvia.

Vielä suurempi tuo suhde on kaikissa lasten haastatteluissa mainitsemissa tv-ohjelmissa, joita on yhteensä 47 (Taulukko 1. sivulla 50). Näistä 19 ohjelmaa tuli Yleisradion tv-kanavilta ja suurin osa eli 28 ohjelmaa kaupallisilta kanavilta. Tästä voi päätellä sen, että haastatellut lapset katsovat enemmän kaupallisten tv-kanavien ohjelmia. Aikaisemmissa tutkimuksissa vanhemmat ovat kuvailleet televisio-ohjelmien laatua sanoilla kotimainen ja väkivallaton (YLEn Yleisökertomus, Tyytyväisyys, www-lähde). Samoilla linjoilla on Yleisradion lastenohjelmien päällikkö Jussi-Pekka Koskiranta (2001, 105), jonka mukaan Yleisradio tarjoaa lapsille suomenkielistä kilpailukykyistä ja

väkivallatonta lastenkulttuuria, eivätkä YLE ja kaupalliset kanavat ole siis toistensa kilpailijoita. Lasten haastattelut kertovat kuitenkin jotain aivan muuta. Lapset katsovat YLE:n kanavilta mieluusti ulkomailta tuotuja ohjelmia, ja haastattelujen perusteella lapset katsovat mieluummin kaupallisia kanavia. Lisäksi lasten lempiohjelmia väritti usein jonkinasteinen väkivalta. Tuloksista voi päätellä, että haastatellut lapset eivät pidä Yleisradion laatua itsestään selvänä, kuten aikuiset yleisesti ajattelevat.

Lempiohjelman valintaan vaikuttivat myös muunlaiset seikat. Uskon lasten valinneen tietyt lempiohjelmat katsottavakseen sen perusteella, minkälaisen sosiaalisen arvon ne lapselle antavat. Tällä tarkoitan sitä, että lapset katsoivat sellaisia ohjelmia, joita perheessä katsottiin muutenkin, esimerkkinä *Ota tai jätä* -rahapeli-ohjelma. Aikaisemmassa tutkimuksessa on tultu samansuuntaisiin tuloksiin siinä, että lempiohjelmista keskusteleminen yhdessä muiden lasten kanssa, lasten yhteinen leikki ja perheen sosiaalinen yhdessäolo ohjaavat lempiohjelman valintaa. Lapset saattoivat valita lempiohjelmansa ohjelman mukanaan tuoman statuksen takia, esimerkiksi *Winx-klubi* oli todella suosittu tyttöjen keskuudessa. Winxien seuraaminen mahdollistaa ohjelmasta keskustelemisen muiden tyttöjen kanssa. Ohjelmaan liittyvien oheistuotteiden, kuten nukkejen omistaminen, saattoi nostaa tytön statusta samaan tapaan kuin hienon auton omistaminen aikuisena miehenä. Oheistuotteiden merkitykseen laadun arvioinnissa paneudun tarkemmin tv-ohjelmien ulkopuolisten laatutekijöiden viimeisessä kohdassa.

➤ **nähdä vanhemmille tarkoitettuja ohjelmia**

Useimmat haastatellut lapset osasivat erottaa toisistaan aikuisille ja lapsille tarkoitettut televisio-ohjelmat. Erottelu tapahtui jopa niin tarkkaan, että lapset määrittivät lastenohjelmat kolmeen kategoriaan: lapsille tarkoitettuihin lastenohjelmiin, koululaisten lastenohjelmiin ja aikuisten lastenohjelmiin. Tällaisia ohjelmia olivat esimerkiksi *Pikku Kakkonen*, *Pikku-Kinon* ohjelmat sekä *Simpsonit*. Lapset kokivat olevansa tarpeeksi vanhoja katsomaan nuorille tai aikuisille suunnattuja ohjelmia tai elokuvia. Tämä saattaa kertoa halusta kuulua isompien joukkoon tai halusta ”tirkistellä” nuorten elämään kuuluvia asioita, kuten seurustelua. Tästä syystä vanhemmille tarkoitettujen ohjelmien katsominen on haastatelluille lapsille laatua. Myös lasten katsomat lastenohjelmat osoittautuivat laadukkaiksi, jos laadukkuutta mitataan sen mukaan, miten paljon aikuiset näitä ohjelmia katsovat. Lasten vanhemmat nimittäin katsoivat mielellään lastenohjelmia yhdessä lastensa kanssa.

Vanhemmat rajoittavat jonkin verran lasten televisionkatselua kielloin ja rajoituksin. Myös ohjelmien K-merkinnät antavat vanhemmille ohjeita lapsille sopimattomista ohjelmista. Erityisesti K11- tai K15-ohjelmat olivat kielletty haastatelluilta lapsilta. Näitä ohjelmia olivat muun muassa *Pako* ja *Harry Potter* -elokuvat. Rami tiesi kanavan värikoodeista, jotka kertovat, koska lastenohjelmat loppuvat ja alkavat: keltainen taustaväri televisioruudussa kertoo lastenohjelmien alkavan, tummansininen on merkki vanhempien ohjelmasta. Käytännössä lasten katsomien ohjelmien valvonta on kuitenkin vaikeaa, ja joskus lapset katsoivat ohjelmia vanhemmiltaan salaa. Tämä johtui siitä, että lapset katsoivat televisiota vanhempien sisarustensa kanssa näiden omassa huoneessa. Jotkut vanhemmat, usein isät, sallivat lastensa katsoa myös hurjempia ohjelmia, esimerkkinä *Muumion salaisuus*. Olen kuitenkin luokitellut *Muumion salaisuuden* lapsille sallittuihin ohjelmiin, koska näin on tehnyt ohjelmaa aikoinaan esittänyt tv-kanava Sub. Vanhemmat saattavat ajatella, että lapset näkevät kiellettyjä ohjelmia joka tapauksessa, joten lasten on parempi katsoa pelottavat ohjelmat tutussa ympäristössä. Vanhemmat myös arvioivat oman lapsensa muita lapsia kyvykkäämmäksi vastaanottaa median viestejä. Mediakasvatukselliseen keskusteluun osaa ottaneet asiantuntijat korostavat kuitenkin, että lasten olisi hyvä saada keskustella televisio-ohjelmien aiheuttamista tunteista vanhempien kanssa. Näin vanhempi palauttaa lapselle turvallisuudentunteen, ja lapsi saa samalla ilmaista omia tunteitaan.

➤ **leikkeihin sopivat tv-ohjelmien oheistuotteet**

Tuotteistamisen noustessa voimakkaasti esiin lasten vastauksissa ei voida sivuuttaa sitä, että asiakaskeskeinen laatu hallitsee lasten määrittelemää television laatua. Asiakaskeskeinen laatuhan kuvaa sitä, tyydyttääkö televisio-ohjelma asiakkaan. Tämä puolestaan viittaa markkinakeskeiseen laatuun. Lasten vastauksissa korostuivat lastenohjelmista luodut brandit kaikkine oheistuotteineen. *Winx-klubi* oli monille haastatelluille tytöille tuttu merkki, ja sen olivat tehneet tutuiksi ohjelman hahmoista tehdyt nuket ja sarjakuvalehdet. Vaikka lapset luovat oman laatukäsityksensä jokaisessa katselukerrassa erikseen, *Winx-klubiin* liittyvät nuket takaavat sen, että tytöt löytävät tiensä ohjelman ääreen yhä uudelleen ja uudelleen. Toisaalta taasen tuotekeskeinen laatu hallitsi lasten vastauksissa, koska lapset kuvailivat niitä ominaisuuksia, jotka tekivät ohjelmasta hyvän tai parhaan. Kaikesta päätellen leikkeihin sopivat tv-ohjelmien oheistuotteet tarkoittavat lapselle jonkinlaista laatua tv-ohjelmista puhuttaessa.

Lasten haastatteluissa mainitsemista lempiohjelmista *Winx-klubi* ja *Turtles* edustavat niin sanottuja ohjelmanpituisia mainoksia. Muita mainittuja olivat *Barbie Pähkinänsärkijä Baletissa* -elokuva ja *Duel Masters* -piirrosanimaatiosarja, joista ensimmäinen perustuu Barbie-nukkeeseen ja toinen *Duel*

Masters -keräilykorttipeliin. Ne kourkuttavat lapsen haluamaan vanhemmiltaan ohjelmaan liittyviä leluja, vaatteita, kirjoitustarvikkeita, lehtiä ja muita vastaavia. Ohjelmapituisten mainosten ensisijainen tehtävä on ohjelmaan liittyvien oheistuotteiden, kuten lelujen markkinointi. Lapset eivät itse suhtautuneet kielteisesti ohjelmapituisiin mainoksiin, vaan kokivat niihin liittyvät lelut erityisiksi, sosiaaliselta käyttöarvoltaan arvokkaiksi tavaroiksi, kuten Rönnerberg (1990, 259–260) on kuvaillut. Uskon lasten kokevan lelujen avulla yhteenkuuluvuuden tunteen muiden samoilla leluilla leikkivien lasten kanssa ja nauttivan siitä arvokkaasta lisästä, jonka eräät oheistuotteet, pääosin lelut, tuovat suomalaisen lastenkulttuuriin. Televisio-ohjelmien oheistuotteet lisäävät lapsen mielestä ohjelman laatua juuri lasten leikkikulttuurille antaman panoksen vuoksi.

TV-OHJELMIEN SISÄISET LAATUTEKIJÄT:

Tutkimelman toisen laatuakökulman tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat haastateltujen lasten mielestä laadukkaan televisio-ohjelman ominaisuuksia. Nostin haastatteluista esiin kaksi erilaista päädiskurssia: tiedon laatudiskurssin ja viihteen laatudiskurssin. Lasten vastauksissa nämä kaksi diskurssia kuitenkin sekoittuivat, joten päätin jaotella lasten määrittelemät televisio-ohjelmien laatuominaisuudet vielä tarkemmiksi diskursseiksi. Niitä on viisi erilaista laatudiskurssia, jotka kertovat, mikä tv-ohjelmissa lasta kiehtoo ja miksi lapsi katsoo omaa lempiohjelmaansa. Alla on koottuna nuo viisi laatudiskurssia, jotka olen muuntanut tv-ohjelmalta haluttaviksi ominaisuuksiksi. Niiden jälkeen kokoon yhteen laatuominaisuuksien olennaisimmat perustelut.

- **itseä kiinnostava aihealue**
- **voi samastua hahmoon tai tarinaan**
- **jännityksen tunteiden herättäminen**
- **ohjelma haastaa katsojan ongelmanratkaisuun**
- **esteettiset asiat**

Lasten vastauksissa korostui vahvasti jokin tietty aihealue, jonka ympärillä lapsen kiinnostuksen kohteet pyörivät. Tämä heijastui myös lasten katsomiin televisio-ohjelmiin: lapset katsoivat sellaisia ohjelmia, joiden aihealue käsitteli lasta muutenkin kiinnostavaa aihetta. Selvimmin tietyistä aihealueista korostuivat avaruus, Egyptin historia, keijut ja noidat sekä autoilu. Ramin kiinnostuksen kohteet nousivat esikoulun avaruusteemasta, minkä ansiosta hän kiinnostui

avaruusaiheisista ohjelmista. Hieroglyfit johdattivat Matiaksen Egyptin historia -aiheita käsittelevän *Muumion salaisuus* -piirrossarjan pariin, ja kolmen tytön suursuosikkiaihealue *Winx-klubi* vei heidät keijujen ja noitien maailmaan. Lasten vastausten perusteella on vaikea tietää, johtuuko lasten kiinnostus keijuihin ja noitiin juuri aihealueesta vai onko kiinnostuksen syynä muutkin tekijät, kuten saatavilla olevien oheistuotteiden monipuolisuus.

Haastatellut lapset samastuivat vahvasti katsomiinsa televisio-ohjelmien hahmoihin tai tarinaan. Tämä näkyi henkilöhahmojen ihailuna ja hahmojen mukaan ottamisella leikkiin. Lapset kokivat joko samankaltaisuussamastumista, kun kyseessä oli lasta itseä muistuttava hahmo tai toivesamastumista, kun lapsi olisi toivonut olevansa tuo tv-ohjelman hahmo. Poikien samastumisen kohteet olivat usein rohkeat sankarit, jotka seikkailivat ohjelman jännittävissä tapahtumissa, kun taas tytöt samastuivat naispuolisiin hahmoihin. Lasten tekemät piirustukset lempiohjelmistaan kertovat hyvin noista samastumisen kohteista ja juuri niistä ominaisuuksista, jotka tekevät tv-ohjelmasta lapsen mielestä laadukkaan.

Näyttää siltä, että lasta auttoi samastumisessa tv-ohjelman tarina, jos se oli samanlainen lapsen omien kokemusten kanssa. Kaikkia lempiohjelmiä yhdistää niiden juonellisuus eli ohjelmissa painottuivat jännittävät tapahtumat ja juonenkäänteet. Poikien ja tyttöjen lempiohjelmat eroavat toisistaan siinä, että poikien ohjelmat ovat pääsääntöisesti vauhdikkaita seikkailupainotteisia isompien lasten tai aikuisten ohjelmia, kun taas tyttöjen suosikkiohjelmat olivat lapsille suunnattuja ohjelmia. Tutkielman tulokset vahvistavat Suonisen (1993) aikaisempia tutkimustuloksia, joiden mukaan tyttöjen lempiohjelmien päähenkilöt ovat usein tyttöjä, kun taas suurin osa poikien lempiohjelmien päähenkilöistä on miespuolisia. Sen sijaan oman tutkielmani tuloksissa oli havaittavissa, että sekä tyttöjen että poikien lempiohjelmat olivat vahvasti juonellisia, eikä hyvän ja pahan taisteluasetelmaa esiintynyt vain poikien katsomissa ohjelmissa, toisin kuin Suoninen on tutkimuksissaan todennut. Tästä esimerkkinä mainitsen suosituksen *Winx-klubin*, jossa keijut taistelevat noitia vastaan. Toki tässä sarjassa korostuivat myös henkilöiden väliset sosiaaliset suhteet, kuten tyttöjen lempiohjelmille on ominaista. Tyttöjen kiinnostus vauhdikkaita, ennen vain pojille tyypillisiä ohjelmia kohtaan on kasvanut.

Kuten aikaisemmissa tutkimuksissa (Buckingham 1996, 107–108) on tullut ilmi, kaveriporukan paineella on ollut vaikutusta lasten katsomiin väkivaltaisiin televisio-ohjelmiin ja elokuviin. Näin oli myös tässä tutkielmassa. Lasten haastatteluista voi huomata, että lapsi kiinnostui helpommin väkivallasta televisiossa, jos hän oli kohdannut sitä jo tietokonepelejä pelatessaan: kaikki pojat,

jotka sanoivat pitävänsä pelottavista tai raaemmista ohjelmista, olivat pelanneet väkivaltaisia tietokonepelejä. Negatiiviset tunteet olivat yleisiä, mutta jännityksen ja pelon raja oli hiuksen hieno. Jotkut nauttivat siitä, että saivat turvallisesti kokea jotain sellaista, jota he eivät olisi voineet kokea oikeassa elämässä. Ohjelmien herättämät voimakkaat tunteet vaikuttavat siis osaltaan lasten määrittelemään laatuun. Nautinnon lisäksi lapset etsivät yksityiskohtaista tietoa ohjelman hahmojen jännittävästä ominaisuudesta.

Lasten haastatteluissa korostuivat fantasian elementit sekä hyvän ja pahan taistelu. Usein paha sai ohjelmissa palkkansa, jolloin ohjelma opetti lapselle, mikä on oikein ja mikä väärin. Tutkielmassani esiintyy yhteiskunnallisesti orientoitunut laatu näkökulma, joka korostaa mediatuotteen laatua suhteessa sen koko vaikutukseen yhteiskuntaan ja elämään (Ala-Fossi 2005a, 46–47.) Hyvän ja pahan välinen taistelu osoittautui tämän vuoksi jonkinlaiseksi laadun mittariksi lasten katsomissa televisio-ohjelmissa. Nyky-yhteiskuntaa kuvastava individualismi ja yksilön selviytyminen ongelmista korostui myös lasten haastatteluissa. Pulmien ja erilaisten ongelmien ratkaisu oli monien lasten lempiohjelmien tarinoiden kantava voima. Tällaiset ohjelmat antavat lapsille rohkeutta ja joskus myös toimintamallin tarttua oman elämänsä ongelmiin niiden ratkaisemiseksi. Se, onko lapsen jo pienestä pitäen totuttava ongelmien ratkaisijaksi, onkin sitten jo toisen tutkielman asia.

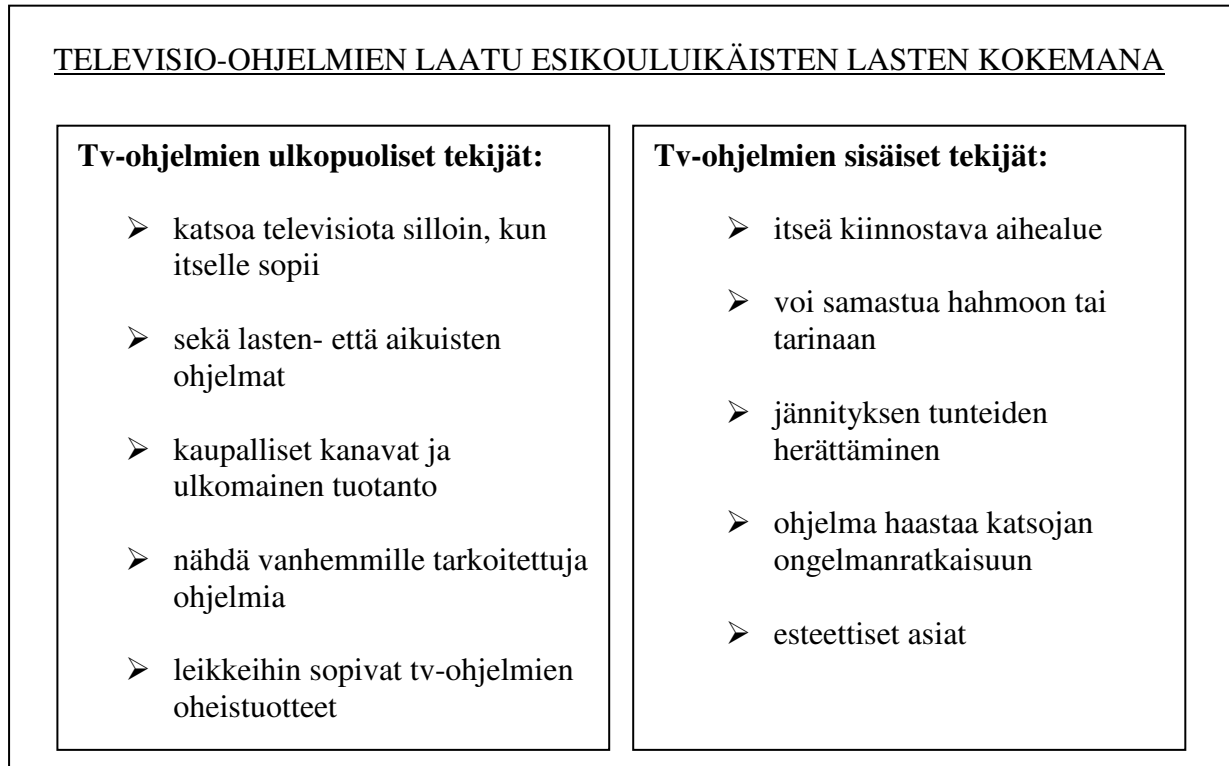
Viimeinen laatudiskurssi kuvaa lasten haastatteluista nousseita esteettisiä eli kauneuteen ja söpöyteen liittyviä ominaisuuksia. Erityisesti tytöt kuvailivat ohjelmien hahmoja kauniiksi ja ihailivat oman sukupuolensa edustajien äärimmäisyyksiin vietyjä ominaisuuksia, kuten pitkiä hiuksia, hienoja vaatteita ja kenkiä. Lapset eivät aina osanneet perustella tarkkaan, miksi jokin ohjelma oli hyvä. Se vain oli kiva tai paras. Tähän diskurssiin yhdistyvät myös ohjelmien hassut ominaisuudet, kuten hahmojen hauska kielenkäyttö.

Ovatko kasvatukselliset ohjelmat lasten mielestä sitten parempia kuin viihteelliset? Näin ei voida sanoa, kun tarkastellaan lasten määrittelemiä laadukkaita televisio-ohjelmia. Kärjistäen voidaan sanoa, ettei ohjelman kasvatuksellisuudella ole merkitystä ohjelman laadukkuuden suhteen, vaan lapsiin vetoavat pikemminkin ohjelmassa esiintyvät viihdyttävät tekijät. Poikien unelmaohjelmassa on sankarihahmo, johon pojan on helppo samastua. Hahmo koettelee voimiaan vihollisia vastaan keskellä salaisuuksien mielikuvitusmaailmaa ja kokee jännittäviä ja hieman myös raakoja tapahtumia. Lopulta kuitenkin paha saa palkkansa ja sankari voittaa. Tyttöjen lempiohjelmassa sankarina on taasen kaunis mielikuvitushahmo, joka myös kohtaa monenlaisia jännittäviä

vastoinkäymisiä. Usein naispuolinen hahmo kuitenkin selvittää ongelmat omalla älyllään ja muiden avustuksella, ja palkintona on muiden hyväksyntä.

LAATU KOOSTUU OSISTA

Edellä kuvailluista tutkimustuloksista voi päätellä, että 6–7-vuotiaat tytöt ja pojat arvottavat omia katselukokemuksiaan hyvin samankaltaisesti 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella. Tutkielman haastatteluaineistosta esiin nousevat laatudiskurssit vahvistavat osittain aikaisempia tutkimuksia, mutta ovat osittain myös eriäviä aikaisempaan nähden. Eriävyys näkyy selvimmin siinä, että tyttöjen lempiohjelmissä on nykyisin havaittavissa vahva juoni sekä hyvän ja pahan taisteluasetelma, joka aikaisemmissa tutkimuksissa oli havaittu vain poikien katsomissa suosikkiohjelmissä. Lasten katsomien televisio-ohjelmien laatu näyttää tässä tutkielmassa koostuvan monen laatutekijän summasta. Laatua voi tarkastella kahdesta eri näkökulmasta, kuten tutkielmassa on tehty: tv-ohjelmien ulkopuolisista tai sisäisistä tekijöistä käsin. Tutkielman tuloksia kuvaa alla oleva Kuvio 4.

Kuvio 4. Televisio-ohjelmien laatu esikouluikäisten lasten kokemana kahdesta eri näkökulmasta katsottuna.

Aikaisemmat laatua koskevat tutkimukset ovat määritelleet laadun joko absoluuttiseksi tai relatiiviseksi. Oma tutkielmani edustaa tulosten perusteella relatiivista laatudiskurssia: lasten katsomista ohjelmista, jotka eivät ole selkeästi vain yhtä ohjelmagenreä, on löytynyt paljon laadukkaita ominaisuuksia. Lapset ovat kertoneet katsovansa niin aikuisille kuin lapsillekin suunnattuja televisio-ohjelmia, ja he ovat kokeneet näiden ohjelmien laadun hyväksi. YLEn lastenohjelmien julistuksessa painotetaan humanistisia perusarvoja, monipuolisuutta sekä tv-ohjelmien suhdetta ihmisiin, kulttuureihin, luontoon, tietoon ja tunteisiin. Määrittelyt ovat niin yleisiä, että ne kuvaavat myös tutkielmani lasten määrittelyjä ohjelmien laadusta. Kuitenkin olennaisin huomio tulee kiinnittää lapsen omaan kokemukseen, joka on jokaisen lapsen kohdalla erilainen. Mediasisältöjen laatu on todella suhteutettava niihin sosiaalisiin systeemeihin, joissa kukin lapsi kulloinkin elää, kuten DeFleur ja Ball-Rockeach (1989, 123–133) ovat korostaneet. Haastattelemani lapset ovat lähtöisin erilaisista perheistä, joissa vanhemmat ovat eronneet tai vanhempia on vain yksi. Sisaruksia ei välttämättä ole yhtään tai sitten heitä on useita jommankumman vanhemman aikaisemmasta parisuhteesta. Näillä asioilla on ollut merkitystä siihen, minkälaisia lasten televisionkatselukokemukset ovat kulloinkin olleet. Siksi tuloksiani ei voida yleistää, vaan niitä on kohdeltava yksittäistapauksina ja esimerkkeinä näiden lasten kokemasta laadusta.

9. JOHTOPÄÄTÖKSET JA JATKOTUTKIMUSMAHDOLLISUUDET

Tämän tutkimuksen tavoitteena on ollut pohtia, miten lapset määrittelevät katsomiensa televisio-ohjelmien laadun ja minkälainen suhde lapsilla on televisioon mediana. Haastattelemieni lasten mediasuhteita olen kuvaillut kuitenkin vain pintapuolisesti, ja olen keskittynyt enemmän niihin tv-ohjelman ulkoisiin ja sisäisiin ominaisuuksiin, jotka tekevät lasten mielestä tv-ohjelmasta laadukkaan. Pääpaino tutkimuksessani on mediasisällössä, joten mediakasvatuksellisesti tutkielmani on mediakeskeistä. Tutkielmani arvioinnissa tukeudun osittain Straussin ja Corbinin (1990) antamiin kriteereihin, joiden perusteella Grounded theory -tutkimusta voidaan arvioida. Kriteerien toteutuminen lisää tutkielman validiteettia (kriteereitä esitellyt Moring 1998, 249–251), mutta koska tutkielmani käyttää GT-menetelmää vain soveltaen, eivät nuo kriteerit ole kaikkineen käypiä tämän tutkielman validiteetin mittaamiseen. Siksi olen seuraavaksi käsitellyt noista kriteereistä vain omaan tutkielmaani sopivat kriteerit ja arvioinut vain niiden toteutumista.

Ensimmäinen kriteeri kysyy, onko käsitteitä eli erilaisia kategorioita kyetty kehittämään aineistoon perustuen. Mielestäni olen saanut kehiteltyä aineistosta nousseita televisio-ohjelmien laatutekijöitä melko hyvin. Nämä kategoriat olen kuvannut edellisen sivun Kuviossa 4. Kategorioiden varsinainen kehittäminen sujui melko kivuttomasti aineistoa analysoitaessa. Kriteerit kannustavat myös arvioimaan, ovatko kategoriat systemaattisesti suhteessa toisiinsa (Moring 1998, 249–250). Televisio-ohjelmien ulkoiset ja sisäiset tekijät muodostuivat kokonaisuuksiksi vasta tulosten yhteenvedossa, joten jouduin pitkään pohtimaan, miten saan nuo kaksi erilaista näkökulmaa tasapainoisiksi kokonaisuuksiksi. Lopulta päädyin tv-ohjelman ulkoisiin ja sisäisiin laatutekijöihin. Päänvaivaa aiheutti myös sisäisen laadun jännitysdiskurssi, josta olen kirjoittanut jo analyysiosassa. Jännityksen diskurssi vaihtui jo kertaalleen tunteiden herättämisen diskurssiksi, koska aioin yhdistää siihen lasten kokemat hassuuden tunteetkin. Annoin lopulta jännityksen tunteiden diskurssin olla omana kokonaisuutenaan, ja liitin hassunhauskat tunteet lasten kokemiin esteettisten asioiden diskurssiin. Tein näin, koska jännityksen diskurssi erottui kokonaisuutena niin vahvasti lasten haastatteluista, etten halunnut liittää siihen muuta. Toisaalta näin jälkikäteen arvioituna tunteiden herättämisen diskurssi olisi kokonaisuutena ollut selkeämpi ratkaisu.

Yksi kriteeri, jolla GT-tutkimuksen validiteettia voi arvioida, on se, onko ilmiötä ympäröivät olosuhteet otettu mukaan ilmiön teoreettiseen selittämiseen (Moring 1998, 250). Mielestäni varsinkin ensimmäisessä laatunäkökulmassa olen ottanut huomioon tv-ohjelman taustalla

vaikuttavia laatutekijöitä, kuten lasten televisionkatselupaikan ja perheen mahdollisen vaikutuksen katseluun. Kuten laadun määrittelylle on ominaista, myös jokaisen lapsen kokema mediakulttuuri on alati muuttuva. Jollakin lapsella media on läsnä aamusta iltaan, toisella taas media näyttäytyy pieninä pisaroina päivän mittaan. Kaupallisten kanavien ja Yleisradion suosion arviointi haastateltujen lasten keskuudessa on yksi esimerkki siitä, miten tv-ohjelmia ympäröivät tekijät on otettu mukaan tv-ohjelmien laadun selittämiseen.

Tutkielmani reflektoinnissa tukeudun diskurssianalyysin osalta Juhila & Suonisen (2002, 239–251) määrittelyihin, jotka koskevat yleisemmin esitettyjä kysymyksiä diskurssianalyysistä. Ensimmäinen kysymys koskee pieniä yksityiskohtia ja niiden parissa puuhastelua: kannattaako tutkijan paneutua pieniin yksityiskohtiin? Vastaus on selkeä. Diskurssianalyysissä on tarkoitus rakentaa olennaiset sisällöt juuri haastateltujen sanavalintojen ja painotusten kautta. Näin olen juuri tehnyt omassa tutkielmassani, kuten analyysiosani haastatteluesimerkit osoittavat. Yksityiskohdat, eli lasten sanavalinnat ovat olleet tärkeitä, jotta olen voinut muodostaa lasten vastauksista yhteneväisiä kokonaisuuksia eli määrittelyjä laadusta. Tiedostan myös sen, että tutkielmani tulokset ovat muodostuneet osittain oman kieleni ja sananvalintojeni tuloksena. Olen reflektoinut omaa kielenkäyttöäni kuvailllessani sanavalintojani laadusta. Käytin mieluummin sanoja ”hyvä”, ”paras”, ”lempi-” ja ”suosikki-” puhuessani televisio-ohjelmien laadusta lasten kanssa, mutta olisin toki voinut kokeilla myös ”laadukas”-sanaa. Laadukas-sanon kokeilu olisi sopinut hyvin esihaastattelujen yhteyteen, joissa testasin muitakin haastatteluvuorovaikutukseen vaikuttavia asioita, esimerkiksi haastattelijan ja haastateltavan välistä valta-asetelmaa ja haastattelijan auktoriteettiä. Käytin korvaavia sanoja, koska halusin löytää epäsuoran tavan puhua laadusta. Siksi myös päädyin puhumaan television katselusta sen ohella, että loin keskustelun mielihajelmista.

Koska tutkin katsojan kokemaa sisäistä laatua, en usko tulosten olevan sinällään yleistettäviä. Toisaalta se ei ole tämän laadullisen tutkielman tarkoituksenaan, vaan osoittaa, mitä juuri nämä lapset ajattelevat televisio-ohjelmien laadusta. Olen kuitenkin päässyt analyysissäni samansuuntaisiin tuloksiin Suonisen (1993, 2004), Rönningin (1990), Buckinghamin (1996, 2000) ja Kupiainen (2004) kanssa juuri samastumisen, oheistuotteiden merkityksen, jännityksen tunteiden herättämisen ja kauneuteen liittyvien laatukriteerien kohdalla, joten uskon lasten vastausten olleen luotettavia. Tutkielman luotettavuutta lisää se, että olen koettanut kuvata omat lähtökohtani tutkijana niin selkeästi kuin mahdollista ja olen kuvaillut tutkimuksen kulun parhaani mukaan. Olen iloinen siitä, että tutkielma antoi aikaisemmista tutkimuksista eriäviä tuloksia juuri tyttöjen ja poikien suosimien

ohjelmien juonellisuuden suhteen. Tämä tutkimustulos osoittaa, että tarvetta tällaiselle tutkimukselle on ollut. Lisäksi tv-ohjelmiin liittyvien oheistuotteiden merkitys lapselle laadun määrittelyn osana oli hätkähdyttävä tutkimustulos, jota en aivan näin suuressa mittakaavassa osannut odottaa. Totuus tuli vasten kasvoja siitä, miten lelumarkkinat ohjailevat ihmistä, sekä lasta että vanhempaa, tv-ohjelmien valinnassa. En osannut myöskään ennustaa ongelmanratkaisun korostumista tv-ohjelmien sisällöissä ja sitä, miten monissa lasten katsomissa ohjelmissa ongelmanratkaisuun kannustamista esiintyy.

Tulokset heijastavat sitä, miten kova kiire lapsella on kasvaa aikuiseksi ja miten yksilön selviytyminen korostuu nyt jo pientenkin lasten elämässä. Lasten kiire kasvaa näkyvästi siinä, että yhä nuoremmat lapset haluavat katsoa aikuisille suunnattuja ohjelmia ja yhä useammat vanhemmat antavat lastensa katsoa näitä ohjelmia. Tästä näkökulmasta katsottuna suunta on menossa lapsuuden lopun näkökantaan, jonka mukaan muun muassa televisio tuputtaa lapsille aineistoa, jota he eivät osaa vielä omassa kehityksensä vaiheessa tulkita, ja lapset aikuistuvat liian varhain. Toisaalta pieni osa haastatelluista lapsista ei halunnut katsoa aikuisille suunnattuja ohjelmia, joten tutkielma ei yksiselitteisesti julista television turmelevaa vaikutusta. Tutkielman tulokset heijastavat myös sitä, että lastenohjelma ei voi kasvaa suureksi vuosikymmenestä toiseen suosiotaan säilyttäväksi hittiohjelmaksi ilman siihen liitettyjä oheistuotteita, kuten leluja, tietokonepelejä ja internetsivuja. Tästä esimerkkinä on haastattelemani lasten yksi suosikkiohjelma *Turtles*, joka on ollut lasten suursuosikki jo 1980-luvulta lähtien.

Vaikka lähdin tutkielmani alussa vahvasti liikkeelle siitä ajatuksesta, että analysoisin tutkielmaani aineistolähtöisesti, huomasin tutkielman vaativan tuekseen teoreettista katsantoa laadusta. Tutkielmani aineistopohjainen lähestymistapa sopi aluksi mielestäni hyvin juuri lasten määrittelemän laadun selvittämiseen, koska näin pystyin paremmin nostamaan lasten haastatteluista esiin juuri lasten omat laatudiskurssit. Tutkielman edetessä lähdin kuitenkin muodostamaan esiteoriaa laadusta, jonka perusteella nostin lasten haastatteluista esiin laadun eri ulottuvuuksia: televisio-ohjelmien sisäisiä ja ulkoisia laatutekijöitä. Toisaalta tv-ohjelmien laatu on aiheena jo niin laaja ja haastava, että tutkielmassa olisi voinut keskittyä vain joko tv-ohjelmien laatuun vaikuttaviin ulkopuolisiin tai sisäisiin tekijöihin. Näin olisi voinut keskittyä perusteellisemmin itse tekijöihin. Laatu on aiheena niin laaja, ettei eri puolia kuitenkaan voinut jättää käsittelemättä. Nyt laadusta voi muodostaa monipuolisemman kuvan. Aineistoni analyysi sai lopulta tuekseen yhä tiukempia laatuksityksiä eri tutkijoiden ajatuksia hyödyntäen. Kun tarkoitus oli muodostaa jonkinlainen käsitys siitä, miten lapset määrittelevät tv-ohjelmien laatua eri näkökulmista, toimi Grounded theory

-menetelmä hienosti ohjaamassa aineiston käsitteellistämistä ja kategoriointia. Kuitenkin lopullinen maun antava ainesosa koko tutkielmani juomasekoituksessa oli erilaisten laatudiskurssien oivaltaminen ja esiin nostaminen lasten haastatteluista.

Koin tutkielman tekemisen hyvin haastavaksi, koska lasten määrittelemästä tv-ohjelmien laadusta ei ollut paljonkaan olemassa aikaisempaa viimeaikaista tutkimusta lukuun ottamatta Suonisen (1993, 2004) ja Kupiaisen (2004) tutkimuksia. Nämä tutkimukset keskittyivät kuitenkin vain joihinkin puoliin lasten kokemasta laadusta. Tämän vuoksi aineiston peilaaminen aikaisempaan tutkimukseen osoittautui melko hankalaksi. Vaikka Grounded theory -menetelmälle on tyypillistä se, ettei tutkija muodosta alkukäsitystä tutkittavasta aiheesta, en voinut välttää esiteoreettisen laadun muodostumista mieleeni. Tämä johtui siitä, että luin koko ajan laatuun liittyvää kirjallisuutta, jonka kautta tulkitsin lopulta laatua lasten haastatteluista. Tutkielmani osoittautui siis enemmänkin diskurssianalyttiseksi, jossa teoriani laadusta muodostui laadun teorian kautta, ei ainoastaan haastattelujen perusteella. Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä toimi kuitenkin hyvin, ja sain oivallisia vastuksia lapsilta. Kaksi esikouluryhmää oli juuri sopiva määrä, koska haastattelut alkoivat toistaa itseään. Varsinaista kylläntymistä ei kuitenkaan vielä tapahtunut. Jälkikäteen mieleeni tuli, että olisin voinut vielä havainnoida lasten leikkejä päiväkodissa. Näin tv-ohjelmien näkyminen lasten leikeissä olisi tullut konkreettisesti esiin. Silloin haastateltujen lasten lukumäärää olisi kuitenkin pitänyt vähentää, koska työmäärä olisi noussut turhan suureksi. Lisäksi tutkimusongelma olisi pitänyt suunnata tarkemmin vaikkapa lastenohjelmien tuotteistamisen näkökulmaan, joka olisi varmasti näkynyt lasten päiväkotiin tuomissa leikkivälineissä.

Kaiken kaikkiaan koin tutkielman tekemisen mielenkiintoiseksi, koska aihe on mietityttänyt minua jo kauan. Aiheen henkilökohtainen lataus rasitti kuitenkin ajoittain tutkijan rooliani. Tämä näkyi erityisesti lasten haastatteluissa, joissa jouduin pinnistelemaan, jotta en koettaisi tiedonkeruun ohella samalla kasvattaa lapsia. Kasvatustyöni ilmenivät moraalisisina lausahduksina siitä, ”ettei saa katsoa kiellettyjä ohjelmia” tai lapsen kertoessa seuraavansa karate-elokuvia ”ettei saa kokeilla karatetaitojaan muihin kuin säkkiin”. Tiedostin oman kaksinaisen roolini toisaalta tutkijana toisaalta kasvattajana, joten en usko niiden olleet toisiaan poissulkevia. Haastattelujen edistyessä opin hillitsemään itseni ja keskittymään olennaisiin asioihin.

Uskon, että tutkielmani on ansainnut paikkansa uuden lapsuustutkimuksen ja television laadun tutkimuksen kontekstissa. Lisäksi tutkielmani on antanut paljon ajattelemisen aihetta siihen, miksi lapset ja aikuiset kokevat television laadun niin eri tavoin. Syitä ovat olleet lasten ja aikuisten

erilainen kokemusmaailma sekä erilaiset käsitykset siitä, mistä tekijöistä tv-ohjelman laatu todella syntyy. Tutkielmani herätti lukuisia jatkotutkimusmahdollisuuksia, joista ajankohtaisin liittyyneen väkivaltaisten ohjelmien herättämien tunteiden vaikutuksiin lasten leikkeihin. Viimevuotiset Jokelan koulun traagiset tapahtumat nostivat omaa tutkielmaani sivuavat aihepiirit, kuten väkivaltaisten mediasisältöjen vaikutuksen lapsiin, ikävällä tavalla ajankohtaiseksi. Tutkielmani otsikko ”Mä tykkään raaemmista” kuvaa yhden haastatteleman pojan ajatusten kautta sitä, miten lapset etsivät mediasta ääritunteita, joita eivät voi oikeassa elämässä kokea. Se, milloin fiktio sekoittuu faktaan ja millaisia tunne-elämyksiä lapset etsivät mediasta, voisivat olla mielenkiintoisia ja hyödyllisiä jatkotutkimusaiheita. Oman tutkielmani merkittävyys yhteiskunnallisesti on varmasti yhteiskunnallisen keskustelun ylläpito siitä, mitkä tekijät mediassa kiinnostavat lasta tällä hetkellä. Tulokset kertovat myös sen, mihin suuntaan lasten katselutottumukset ovat menossa. Toivon myös, että tämä tutkielma kantautuisi television lastenohjelmista päättävien henkilöiden korviin, jotta tulokset eivät jäisi vain yhdeksi päivitykseksi lasten kokemasta tv-ohjelmien laadusta.

On kiinnostavaa seurata, millaisen kasvuympäristön nykyinen alati muuttuva mediakulttuuri lapselle tarjoaa ja mihin suuntaan television lastenohjelmat ovat menossa. Tällä hetkellä laadukas lastenohjelma tai televisio-ohjelma ylipäättään tarjoaa katsojalle suuria tunteita, älyllisesti haastavia juonenkäänteitä ja tarinan, johon voi samastua. Hyvä ohjelma jää elämään katsojan mieleen niin, että sen haluaa palauttaa myöhemmin takaisin joko tietokonepelissä tai muussa vapaa-ajanviettoavassa. Lapselle tuo tapa viettää vapaa-aikaa on onneksi vielä usein leikki, joka ilmenee tutkielmasta. Vanha sanonta televisiosta hyvänä renkinä mutta huonona isäntänä pitää paikkansa tässäkin tapauksessa, sillä ohjelmien liian varhainen koukuttava vaikutus saattaa johtaa ikäviin väärinkäsityksiin toden ja tarun suhteen. Lapsen kasvu isännän rooliin alkaa nykyään yhä aikaisemmin, mikä altistaa lapsen näkemään yhä enemmän yhä aikaisemmin. Vanhempien ja kasvattajien on herättävä huomaamaan, ettei lapsi ole valmis yksin käsittelemään mielessään kaikkea näkemäänsä, vaan lapsi tarvitsee aikuisen tukea ja keskusteluseuraa kehittyäkseen täysivaltaiseksi yhteiskunnan jäseneksi.

LÄHTEET

Painetut lähteet:

Ahonen, S. (1994) Fenomenografinen tutkimus. Teoksessa Syrjälä, Leena; Ahonen, S; Syrjäläinen, E. & Saari, S. *Laadullisen tutkimuksen työtapoja*. Rauma: Kirjapaino Westpoint oy. Kirjayhtymä oy, 123.

Ala-Fossi, M. (2005a) Culture and quality in broadcast media. Teoksessa *Cultural dilemmas in public service broadcasting: RIPE@2005*. Göteborg: Nordicom, 37–53.

Ala-Fossi, M. (2005b) *Saleable compromises: quality cultures in Finnish and US commercial radio*. Tampere: Tampere University Press.

Alasuutari, M. (2005) Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusuvoori, J. & Tiittula, L. (toim.) *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Tampere: Vastapaino, 147, 152–153.

Anderson, D.R., Huston A.C., Schmitt, K., Linebarger, D.L. & Wright, J.C. (2001) *Early childhood television viewing and adolescent behavioral: The recontact study*. Monographs for the society for research in child development, 66 (Serial No. 264).

Beilin, H. (2002) Piaget'n teoria. Teoksessa Vasta, R. (toim.) *Kuusi teoriaa lapsen kehityksestä*. [Helsinki]: Unipress, 121–124.

Bronfenbrenner, Urie (1998) *Growing chaos in our children's lives*. Cornell University.

Buckingham, D. (2000) *After the Death of Childhood*. Cambridge. Polity Press.

Buckingham, D. (1998) *Muuttuvat lapsuudet, muuttuva media. Uusia näkökulmia lasten mediakulttuurin tutkimukseen*. Suom. Timo Kivistö. *Tiedotustutkimus* 21:1, 4–13.

Buckingham, D. (1996) *Moving images: understanding children's emotional responses to television*. Manchester: Manchester University Press, 107–108, 305–306.

Buckingham, D. & Sefton-Green, J. (2004) Structure, agency and pedagogy in children's media culture. Teoksessa Tobin, J. (toim.) *Pikachu's global adventure. The rise and fall of Pokémon*. Durham: Duke University Press, 24–25.

Chen, E. (2000) Problem-based learning – educational tool or philosophy. Teoksessa Seng, T.O. ym. (toim.) *Problem-based learning: Educational innovation across disciplines: A collection of selected papers*. Singapore: Temasek centre for problem-based learning, 214–217.

Corner, J. (1995) *Television form and public address*. London: Arnold, 161.

DeFleur, M. L. & Ball-Rockeach, S. (1989) *Theories of mass communication*. 5th edition. New York: Longman inc, 123–133.

Eskola, J. & Suoranta, J. (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino, 81, 92.

von Feilitzen, C. (1976) The functions served by the media. Teoksessa Brown, R. (toim.) *Children and television*. Collier Macmillan: London.

Haaramo, J., Kytömäki, J. & Snell, S. (2002) *Syksyn 2002 Katsojatyytyväisyystutkimus*. YLE Yleisötutkimuksen raportti.

Hartmann, W. & Brougère, G. (2004) Toy culture in preschool education and children's toy preferences. Teoksessa Goldstein, J. & Buckingham, D. & Brougère, G. (toim.) *Toys, games and media*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum, 39–42.

Herkman, J. (2001a) *Audiovisuaalinen mediakulttuuri*. Tampere: Vastapaino, 18–19.

Herkman, J. (2001b) Median monet funktiot lasten ja nuorten elämässä. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press, 60.

Hutchby, I. & Moran-Ellis, J. (toim.) (2001) *Children, technology and culture. The impacts of technologies in children's everyday lives*. London: RoutledgeFalmer, 1.

Hännikäinen, M. & Rasku-Puttonen, H. (2001) Piaget'n ja Vygotskin merkitys varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) *Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia*. Jyväskylä: PS-kustannus, 160–162, 173–174.

Jokinen, A. & Juhila, K. (2002) Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 66.

Juhila, K. & Suoninen, E. (2002) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 239–251.

Kangassalo, M. & Suoranta, J. (2001) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press.

Kirmanen, T. (1999) Haastattelu lapsen ja aikuisen kohtaamisena – kokemuksia lasten pelkojen tutkimuksesta. Teoksessa Ruoppila, I. ym. (toim.) *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä*. Jyväskylä: Atena, 196, 199, 214.

Kirstilä, K. (2004) Tämä juttu sisältää voimakkaita kohtauksia. *Peili* 3, 23.

Kivimäki, Sanna (2004a) Mediakäytön arkea ja juhlaa. *Peili* 2, 31.

Kivimäki, Sanna (2004b) Mediataito on toimintaa ja tekemistä. *Peili* 1, 21.

Koivusalo-Kuusivara, R. (2003) *Lapset television tulkitsijoina. Vertailututkimus suomalaisten ja englantilaisten lasten televisiosuhteesta tarkasteltuna symbolisena vuorovaikutuksena*. Tiedotusopin laitos: Tampereen yliopisto. Lisensiaattitutkimus.

Koskiranta, J-P. (2001) Hyvä tv-ruutu lapselle. Teoksessa Sulku, S. & Aroma, J. (toim.) *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. Helsinki: Edita, 101–105.

- Kotilainen, S. (1999) Mediakasvatuksen monet määritelmät. Teoksessa Kotilainen, S.; Hankala, M. & Kivikuru, U. (toim.) *Mediakasvatus*. Helsinki: Edita, 31–42.
- Kotilainen, S. & Kivikuru, U. (1999) Mediakasvatus ihanteiden ja todellisuuden ristipaineissa. Teoksessa Kotilainen, S.; Hankala, M. & Kivikuru, U. (toim.) *Mediakasvatus*. Helsinki: Edita, 16–22.
- Kupiainen, R. (2004) Mediakasvatus tienristeyksessä. *Peili 1*, 6–7.
- Kytömäki, J. (1999) *Täytyy kattoo, jos saa kattoo: sosiaalipsykologisia näkökulmia varhaisnuorten televisiokokemuksiin*. Helsinki: Helsingin yliopisto, 33–42.
- Kytömäki, J. & Savinen, A. (1993) *Terveisiä katsojilta. Palautetutkimuksen televisiota koskevien keskustelujen analyysi*. Oy Yleisradio Ab, Tutkimusraportti 1/1993, 69.
- Lahikainen, A-R. ym. (toim.) (2005) *Lapsuus mediamaailmassa. Näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus.
- Lahikainen, A-R. ym. (1995) *Lasten turvattomuus Suomessa ja Virossa: 5–12-vuotiaiden lasten huolten ja pelkojen vertaileva tutkimus*. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos, 128.
- Lillrank, P. (1990) *Laatunmaa: Johdatus Japanin talouselämään laatujohtamisen näkökulmasta*. Jyväskylä: Gummerus, 42–49.
- Liukko, S. & Kangassalo, M. (1998) *Mediaa muruille*. Rauma: Kirjayhtymä Oy, 11.
- Maccoby, E.E. (1951) *Television: Its impact on school children*. Public Opinion Quarterly.
- McQuail, D. (1992) *Media performance. Mass communication and public interest*. London: SAGE publications.
- Moring, I. (1998) Tee se itse -teoria. Grounded theory mediatutkijan työkaluna. Teoksessa Kantola, A., Moring, I. & Väliaverronen, E. (toim.) *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 249–251.
- Mustonen, A. (2002) Median rooli psykologisessa kehityksessä. Teoksessa Sintonen, S. (toim.) *Median sylissä. Kirjoituksia lasten mediakasvatuksesta*. Helsinki: Finn Lectura, 63.
- Mustonen, A. (1997) *Media violence and its audience*. Jyväskylä: University of Jyväskylä, 5.
- Mäkinen, E. (2005) Niskalenkki mediasta. *Kotiliesi 10/2005*, 22.
- Mäntymäki, E. (2006) *Hyvinvointivaltio eetterissä. Yleisradion rakentuminen populaarien diskurssien kentillä*. Tampere: Tampereen yliopisto, 146–148, 170–173.
- Nukari, M. & Ruohomaa, E. (2003) *Mediajohtamisen OGB. Käsitteistä ja rakenteista, trendeistä ja yleisöistä*. Tutkimuksia 7/2003. Helsinki: YLE Yleisötutkimus, 85, 91.
- Nukari, M. & Ruohomaa, E. (1997) *Uusi vanha radio – sen tulevaisuus, tekeminen, tuotteet ja hallinta*. Helsinki: WSOY, 74–75.

- Pasquier, D. (2001) Media at home: Domestic interactions and regulation. Teoksessa Livingstone, S. & Bovill, M. (toim.) *Children and their changing media environment. A European comparative study*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum, 171.
- Pecora, N. (2007) The changing nature of children's television: fifty years of research. Teoksessa Pecora, N., Murray, J.P. & Wartella, E.A. (toim.) *Children and television: fifty years of research*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum, 7–34.
- Pennanen, S. (2006) "Mä sitä paitsi tykkäänkin uutisista." 5–6-vuotiaiden lasten kokemuksia ja käsityksiä tv-uutisista. Tiedotusopin pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Piaget, Jean (1988) *Lapsi maailmansa rakentajana: kuusi esseetä lapsen kehityksestä*. Helsinki: WSOY.
- Piironen, L. (1991) Nähdä, tulkita, ymmärtää. Teoksessa Kauppila, K., Kuosmanen, S. & Pallassalo, M. (toim.) *Rajaton ruutu. Kirjoituksia lapsista ja liikkuvasta kuvasta*. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 73–75.
- Postman, N. (1985) *Lyhenevä lapsuus*. Suom. Ilkka Rekiarvo. Helsinki: WSOY, 87–152.
- Rauste-von Wright, M., von Wright, J. & Soini, T. (2003) *Oppiminen ja koulutus*. Helsinki: WSOY, 163–165.
- Ritala-Koskinen, A. (2001) Lasten haastattelu tutkijan haasteena. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press, 145–148, 152, 159.
- Rosengren, K. E., Carlson, M. & Tågerud, Y. (1996) Quality in programmig: Views from the north. Teoksessa Ishikawa, S. (toim.) *Quality assessment of television*. Luton: John Libbey Media, University of Luton, 3–49.
- Rostila, J. (1991) Grounded theory – lähestymistavasta. Teoksessa Syrjälä, Leena & Merenheimo, Juhani (toim.) *Kasvatustutkimuksen laadullisia lähestymistapoja*. Oulun yliopisto. Monistus- ja Kuvakeskus. 68–74.
- Ruokamo, Heli (2004) Mistä mediataito syntyy? *Peili 4*, 24.
- Ruoppila, I. (1999) Lasten tutkimisen eettisiä kysymyksiä. Teoksessa Ruoppila, I., Hujala, E., Karila, K., Kinos, J., Niiranen, P. & Ojala, M. (toim.) *Varhaiskasvatuksen tutkimusmenetelmiä*. Jyväskylä: Atena-kustannus, 27.
- Rönnerberg, M. (1996) *TV-tittande som dialog. På väg mot en symbolisk-interaktionistisk TV-teori*. Edsbruk: Akademitryck, 73.
- Rönnerberg, M. (1991) Televisio leikkinä. Teoksessa Kauppila, K., Kuosmanen, S. & Pallassalo, M. (toim.) *Rajaton ruutu. Kirjoituksia lapsista ja liikkuvasta kuvasta*. Mannerheimin lastensuojeluliiton julkaisu. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy, 39, 45.
- Rönnerberg, M. (1990) *Siistiä! Ns. roskakulttuurista*. Helsinki: LIKE, 62, 69, 259–260.

- Saarniaho, R. (2004) Mediakasvatus ja historian ja yhteiskuntatiedon opetus. Tieto lisää tuskaa? *Peili 1*, 28.
- Schmidt, M.E. & Anderson, D.R. (2007) The impact of television on cognitive development and educational achievement. Teoksessa Pecora, N., Murray, J.P. & Wartella, E.A. (toim.) *Children and television: fifty years of research*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum, 65–69.
- Sihvonen, Jukka (2004) *Mediatajun paluu: (pistokkeen päässä)*. Helsinki: Like, 8.
- Strauss, A. (1987) *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press, 22–27.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1994) Grounded theory methodology. Teoksessa Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (toim.) *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks (Calif.): Sage, cop., 275.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990) Criteria for evaluating a Grounded theory. Teoksessa Strauss, A. (toim.) *Creating sociological awareness. Collective images and symbolic representations*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Suoninen, A. (2007) Mitä me katsottiin ennen kuin oli Pikku Kakkosta? Teoksessa Wiio, J. (toim.) *Television viisi vuosikymmentä. Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 500–505.
- Suoninen, A. (2004) *Mediakielitaidon jäljillä. Lapset ja nuoret valikoivina mediankäyttäjinä*. Nykykulttuurin tutkimuskeskuksen julkaisuja 81. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston nykykulttuurin tutkimusyksikkö.
- Suoninen, A. (1993) *Televisio lasten elämässä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimusyksikkö.
- Suoninen, A. (1992) Pikkutyttöjen televisionkatselu. Pikkukakkosta ja pitsiprinssessoja. Teoksessa Näre, S. & Lähteenmaa, J. (toim.) *Letit liehumaan. Tyttökulttuuri murroksessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 224–226.
- Suoninen, E. (2002) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, A., Juhila, K. & Suoninen, E. *Diskurssianalyysi liikkeessä*. 2. painos. Tampere: Vastapaino, 19–22.
- Suoranta, J. (2001) Cyberkids: lapset mediakulttuurin toimijoina. Teoksessa Kangassalo, M. & Suoranta, J. (toim.) *Lasten tietoyhteiskunta*. Tampere: Tampere University Press, 21–28.
- Suoranta, J. (1998) Kriittinen pedagogiikka ja mediakasvatus. *Tiedotustutkimus 21:1*, 33.
- Suoranta, J., Lehtimäki, H. & Hakulinen, S. (2001) *Lapset tietoyhteiskunnan toimijoina*. Tampere: Tampereen yliopiston Tietoyhteiskunnan tutkimuslaitos.
- Suoranta, J. & Ylä-Kotola, M. (2000) *Mediakasvatus simulaatiokulttuurissa*. Vantaa: WSOY. 12–16.
- Sutton-Smith, B. (2004) Foreword. Teoksessa Goldstein, J. & Buckingham, D. & Brougère, G. (toim.) *Toys, games and media*. Mahwah (N.J.): Lawrence Erlbaum, viii.

Tamminen, T. (2001) Median vaikutuksia lapsiin tutkittu liian vähän. Teoksessa Sulku, S. & Aroma, J. (toim.) *Kohtaamispaikkana lapsuus. Vuoropuhelua lapsen maailmasta*. Helsinki: Edita, 93.

Valkonen, S., Pennonen, M. & Lehikoinen, A.R. (2005) Televisio pienten lasten arjessa. Teoksessa Lahikainen, A.R. ym. (toim.) *Lapsuus mediamaailmassa: näkökulmia lasten tietoyhteiskuntaan*. Helsinki: Gaudeamus, 52–63.

Valtonen, S. (1998) Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, A., Moring, I. & Väliverronen, E. (toim.) *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*. Tampere: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 96, 100–101, 249–251.

Välimäki, M. (2004) Kulttuuriministeri luottaa mediakasvatukseen. *Peili 1*, 5.

Wasko, J. (2001) *Understanding Disney. The manufacture of fantasy*. Cambridge: Polity, 49, 125–185.

Werner, A. (1996) *Lapset ja televisio*. Suomalaisen laitoksen toimittanut Annikka Suoninen. Suom. Kaisu Rättyä. Helsinki: Gaudeamus.

www-lähteet:

Buckingham, D. (1998) Review essay: Children of the electronic age? Digital media and the new generational rhetoric. *European Journal of Communication* 13: 4, 558. EBSCO-tietokannasta.
<<http://www.epnet.com/ehost/finland>>

(Tulostettu 7.3.2005)

Disney (2007) The Walt Disney Company reports higher third quarter earnings.
<http://amedia.disney.go.com/investorrelations/2007_q3.pdf>

(Luettu 5.11.2007)

Elina (2007a) Winx-taikaa –fanisivut. Kuka on Elina.

<<http://winxhullu.vuodatus.net/page/Kuka+on+Elina>>

(Luettu 1.9.2007)

Finnpanel (2007) Tutkimustuloksia. Katsotuimmat lastenohjelmat.

<http://www.finnpanel.fi/tulokset/tv/kausi_ot/viimeisin/lastenohjelmat.html>

(Luettu 26.4.2007)

Hintikka, A-E. (2006) Lastenohjelma elää aikojen mukana. *Jyväskylän ylioppilaslehti* 7.

<<http://www.jyy.fi/jylkkari/arkisto/0607/pdf/13.pdf>>

(Luettu 22.8.2007)

Kupiainen, Reijo (2004) Tasanteen päiväkodin mediakasvatuskokeilu 1999–2000.

<<http://www.reijokupiainen.net/tasanne/opetuskokeilu.htm>>

(Luettu 18.11.2006)

Koskennurmi-Sivonen, Ritva (2007) Grounded theory.

<<http://www.helsinki.fi/~rkosken/gt>>

(Luettu 20.3.2007)

MTV Oy. Visio ja arvot.

<<http://www.mtv3.fi/info/>>

(Luettu 24.8.2007)

Nelonen (2007a) Lapsille soveltumattomat ohjelmat.

<http://www.nelonen.fi/sarjat/kotimaiset_muut.asp?f=183&d=32502&>

(Luettu 23.8.2007)

Nelonen (2007b) Lastentarhasta mielipidevaikuttajaksi – Nelosen tarina.

<<http://www.nelonen.fi/tarina/>>

(Luettu 24.8.2007)

Nimimerkki ”Kaktuspeba” (2006)

<<http://tassunjalki.proboards84.com/index.cgi?board=tvelokuvat&action=display&thread=1144152533>>

(Luettu 7.9.2007)

Nimimerkki ”ssj” (2006) YleX:n nettikeskustelu Parhaista lastenohjelmista.
<<http://x-stage.yle.fi/node/5708>>
(Luettu 14.11.2006)

Nimimerkki ”wooper” (2003) Lapsuuden tv-sarja!
<<http://chat.yle.fi/ylex/ubbthreads/printthread.php?Cat=&Board=leffatv&main=22181&type=thread>>
(Luettu 17.7.2007)

Nissilä, I. (2002) Pikku Kakkonen ei paasaa sormi pystyssä.
<<http://www.uta.fi/festnews/fn2002/to/kakkonen.html>>
(Luettu 23.8.2007)

Sub Juniori
<<http://www.juniori.fi/terkut.shtml>>
(Luettu 24.11.2007)

Tilastokeskus. Vapaa-aikatutkimus 2002.
<http://www.stat.fi/til/vpa/2002/vpa_2002_2005-01-26_tau_020>
(Luettu 7.3.2005)

Unicef. Yleissopimus lasten oikeuksista.
<www.unicef.fi/files/unicef/pdf/Lasten_oik_sopimus.pdf>
(Luettu 24.11.2007)

Valtion elokuvatarkastamo (2007)
<http://www.vet.fi/elokuvat_ikarajaluokitus.php>
(Luettu 3.8.2007)

Viestintävirasto (2004) Televisio- ja radiotoiminnasta annetun lain lastensuojelunormiston toteutumista koskeva selvitys. Viestintäviraston julkaisu 3/2004.
<http://www.ficora.fi/attachments/suomi_R_Y/1156442803870/Files/CurrentFile/VV_raportti_net.pdf>
(Luettu 23.8.2007)

YLE Lastenohjelmat. YLEn lastenohjelmien periaatteet.
<http://www.yle.fi/lapset/lastenohj40v_esite.pdf>
(Luettu 23.8.2007)

YLEn lastenohjelmien historia.
<<http://www.yle.fi/lapset/historia/historia.html>>
(Luettu 22.8.2007)

YLEn Yleisökertomus, Arvostukset & odotukset
<http://www.yle.fi/yleista/2002/yk/mielikuva_tv.htm>
(Luettu 10.5.2007)

YLEn Yleisökertomus, Tyytyväisyys
<http://www.yle.fi/yleista/2002/yk/tyytyv_lapset.htm>
(Luettu 10.5.2007)

Liitteet

Liite 1. Kuvio 3. Mediakasvatuksen alueet.

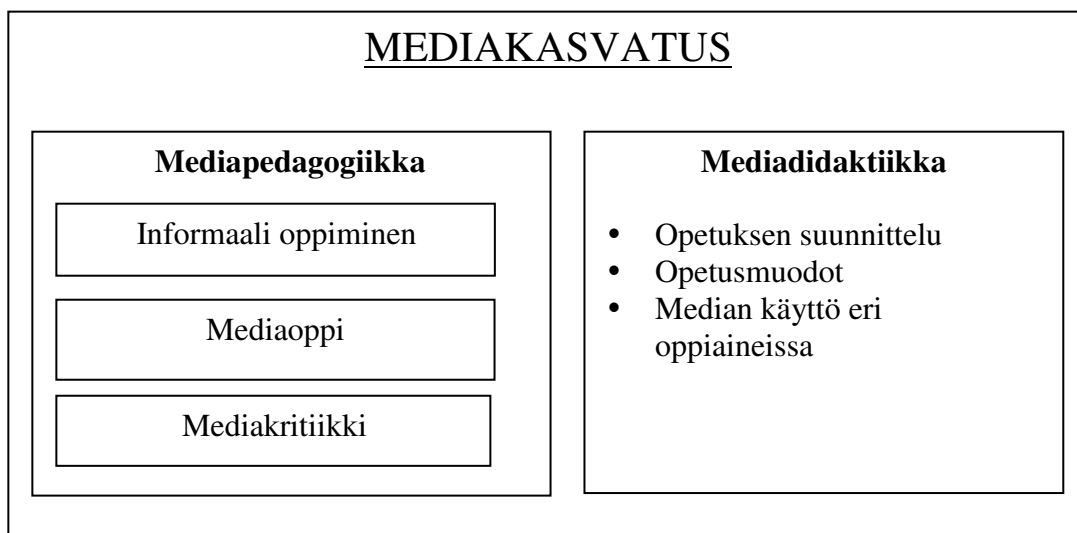
Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Haastateltujen lasten vanhemmilta pyydetty lupalappu haastattelun tekemiseksi.

Liite 4. Kuva 6. Motivointikuva haastattelujen tekemiseksi.

Liite 5. Kaikille sallittujen tv-ohjelmien perusteet.

Liite 1.

Kuvio 3. Mediakasvatuksen alueet (Suoranta & Ylä-Kotola 2000, 13.)

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TELEVISION KATSOMINEN

- Milloin viimeksi katsoit televisiota? Mitä katsoit sieltä?
- Kenen kanssa katsot televisiota? Milloin yleensä?
- Mitä ohjelmia yleensä katsot televisiosta?
- Katsotko lastenohjelmia, mitä niistä?
- Miten tärkeä tv on?
- Saatko itse katsoa, mitä haluat? Olisiko jotain, jota katsoisit, jos saisit?

TELEVISIO-OHJELMASTA PIIRTÄMINEN

Nyt voisit piirtää minulle jostain lempiohjelmastasi ja kertoa siitä minulle samalla jotain.

- Mistä ohjelmasta tämä piirustus kertoo? Mitä nämä hahmot, asiat, kuviot ovat jne.?
- Mikä tässä ohjelmassa on kivointa tai parasta?
- Kuka on lempihahmosi? Miksi?

TELEVISIO-OHJELMIEN LAATU

- Miksi juuri tämä ohjelma on hyvä ohjelma?
- Miksi seuraat juuri tätä ohjelmaa, etkä jotain muuta?
- Millaisia lastenohjelmia haluaisit katsoa televisiosta?
- Millaiset ohjelmat ovat mielestäsi lapsille tarkoitettu? Miksi?
- Voivatko aikuiset katsoa lastenohjelmia?

Hyvät lapsen vanhemmat!

Teen tiedotusopin gradua Tampereen yliopistoon aiheesta esikouluikäiset lapset ja televisio-ohjelmat. Tarkoitukseni on tutkia, mitä lapset katsovat televisiosta ja miten lapset määrittelevät televisio-ohjelmien laadun. Suuntaan tutkimukseni erityisesti lastenohjelmiin. Tutkielmani aineiston kerään haastattelemalla lapsia.

Pyydän lasta ensin piirtämään jostain television lastenohjelmasta, josta sitten yhdessä keskustelemme. Kerron lapsille etukäteen, millaista tutkimusta olen tekemässä. Tutkimukseen osallistuminen on lapsille vapaaehtoista, vaikka lapsen vanhempi olisi haastatteluluvan antanut. Haastattelut tulevat ainoastaan tutkimuskäyttöni ja ne ovat luottamuksellisia. Lasten henkilöllisyys pysyy myös salassa.

Työn ohjaajana toimii tiedotusopin professori Taisto Hujanen, puh (03) 215 6299 Tampereen yliopistosta.

Lastani _____ saa / ei saa

haastatella tutkielmaa varten.

(Ympyröi oikea vaihtoehto ja kirjoita lapsesi nimi viivalle. Palauta lupa päiväkotiin mahdollisimman pian, kuitenkin viimeistään maanantaina 29. tammikuuta 2007.)

Vastaa mielelläni kysymyksiinne!

Ystävällisin terveisin,
Sanna Peippo
Tiedotusopin opiskelija ja lastentarhanopettaja
Puh. 040 735 3949
Sanna.Peippo@uta.fi

Kuva 6. Motivointikuva haastattelujen tekemiseksi. Mies ja nainen katsovat sohvalla istuen televisiota. Tämä kuva toimi haastateltujen lasten motivointina ja ”herätyksenä” televisionkatseluaiheeseen.

KAIKILLE SALLITTU [Numero 3 vihreässä ympyrässä]

Väkivalta

Hyvin lievä väkivalta tai väkivallan uhka. Esimerkiksi animaatioissa pikku potkut tai läimäykset ja ilmaan ammuskelu.

Seksuaalinen sisältö

Alastomuus, jossa ei seksuaalista koskettelua. Hyvin viitteelliset seksiin liittyvät kohtaukset.

Kauhun herättäminen

Hyvin lievät pelottavat elementit. Vähäiset äänitehosteet

Lähde: Valtion elokuvatarkastamo (2007) <http://www.vet.fi/elokuvat_ikarajaluokitus.php> Luettu 3.8.2007.